

זכרון הרז"ש

הגה"ח הרב זלמן שמעון דווארקין ע"ה
דברי ימי חייו, רשימות וסיפורים, אגרות קודש אליו

תשורה משמחת נישואין
של

הרה"ת זלמן שמעון וחי' מושקא שיחיו
וואלף

יום חמישי ה' תמוז
שנת חמשת אלפים שבע מאות ושבעים לבריאה
כאן צוה ה' את הברכה

פתח דבר

אנו מודים לה' על כל הטוב אשר גמלנו, ובחסדו הגדול זיכנו בנישואי צאצאינו, החתן התמים הרב מ' זלמן שמעון שי', עב"ג הכלה המהוללה מרת חי' מושקא תחי', ביום החמישי חמשה ימים לחודש תמוז, שנת חמשת אלפים שבע מאות ושבעים לבריאה.

התודה והברכה מובעת בזה לידירינו ומכירינו, על שהואילו לשמוח אתנו יחדיו, ביום שמחת לבבנו, ולברך את צאצאינו שיחיו בכרכת מזל טוב וחיים מאושרים בגשמיות וברוחניות.

בשמחה ובטוב לבב, ובתור הבעת תודה לבבית והוקרה לכל הנוטלים חלק בשמחתנו, נתכבד להגיש בזה 'תשורה' מיוחדת לזיכרון טוב, קובץ "זכרון הרז"ש", לזכר הגה"ח הרה"ח וכו' הרב זלמן שמעון דווארקין ע"ה, ששימש קרוב לעשרים וחמש שנה כמרא-דאתרא דשכונת "כאן צוה ה' את הברכה". הרב דווארקין ע"ה הוא דודו-זקנו של החתן שי', והחתן שי' הנו קרוב המשפחה הראשון שנקרא על שם הרב ז"ל.

קובץ "זכרון הרז"ש" נחלק לפרקים-מדורים אלו:

(א) דברי ימי קורות חייו, כפי שנתפרסמו בשעתו בספר "קובץ הרז"ש", ונתוספו כאן עוד פרטים ועניינים נוספים. (ב) אגרות-הקודש מאת כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע ומכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו אל הרב דווארקין ע"ה, אשר חלקן מתפרסמות בחוברת זו לראשונה. (ג) רשימות וסיפורים מזיכרונותיו של הרב דווארקין ע"ה, אשר נתפרסמו בחלקם ב"שמועות וסיפורים", "קובץ הרז"ש", ונתוספו כאן עוד מזיכרונותיו. (ד) מאמרי הערכה לזכרו של הרב ע"ה. (ה) מסמכים נוספים אודותיו.

תודתנו להרה"ח הרב זושא שי' וואלף על עריכת חוברת זו, וכן להרה"ח הרב שלום בער שי' לזין, ולכל המסייעים להו"ל חוברת זו.

הא-ל הטוב הוא יתברך, יזכנו אשר במהרה נשוב לראות באור פני מלך חיים, ולשמוע דברי אלקים חיים מפי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, בקיום הייעוד "הקיצו ורננו גו'" וכ"ק אדמו"ר בראשנו, ומשמחה זו נלך לשמחה האמיתית בגאולה האמיתית והשלימה, "ושמחת עולם על ראשם".

מוקריהם ומכבדיהם

משפחת העכט

פֶּאָרְק סְלֶאָפּ

משפחת וואלף

קראון הייטס

תוכן העניינים

7	דברי ימי חייו
25	אגרות קודש
47	רשימות וסיפורים
81	מאמרי הערכה
93	שונות

דברי ימי חייו

דברי ימי חייו

הרב ר' זלמן שמעון דווארקין ז"ל נולד ברוגאטשוב בשנת תר"ס, לאביו ר' ירוחם ואמו מרת רבקה.

אביו, איש ירא וחרד לדבר ה', היה מלמד דרדקי מסוג "מיוחד" ולכן גם עני מדוכא בכפליים: היה מלמד לבני העניים שבעיירה, שלא היתה ידם משגת לסלק גם את שכר-הלימוד הפעוט. אמנם למרות גודל עניותו "התעקש" ר' ירוחם להעביר את בנו הקטן מ"חררו" – שבו קיבל מאביו ראשית חינוכו ולימודו – ל"חררו" של המלמד השני, ר' אליעזר גרליק ז"ל, שהיה נחשב כמלמד מומחה ובר-פועל יותר ותלמידיו נמנו על המשפחות האמידות יותר.

אמרו חז"ל, "הזהרו בבני עניים שמהם תצא תורה". ואכן עד מהרה הכיר אביו את תכונותיו וכשרונותיו המעולים של בנו הקטן והחליט של"תכליתו" ויעודו הטוב יכול להגיע רק בלמדו בישיבה. ובמלאות לו אחת עשרה שנה, בתחלת שנת תער"ב, הביאו אביו לישיבת "תומכי תמימים" בליובאוויטש, שכבר התפתחה וגדלה לשם ותפארת כבית-יוצר של תלמידים גדולים בתורה ויראה, בחסידות ומדות טובות.

להיותו בגיל צעיר כזה נכנס בכיתות השיעורים ("חדרים") של הישיבה. הספקת צורכי תלמידים צעירים אלו (שהיתה למעלה-מעלה מתקציב הישיבה), היתה מוטלת בעיקרה על תומכים-עוזרים מבחוץ – הוריהם קרוביהם וכו' של התלמידים. ומבלי כל משען ותמיכה כלשהי "מן הצד", קיים הרז"ש בילדותו את ה"תנאים" שמנו חז"ל: "פת במלח... ועל הארץ תישן וחיי צער כו", שעל ידם נקנית התורה.

ואמנם התמסר ללימוד התורה בשקידה והתמדה ועשה חיל – ובמיוחד בזמן שלמד בכיתתו של ה"דווינסקער", ר' יהושע ארש ז"ל. הוא היה מגיד שיעור מיוחד במינו, כל כולו מסוד ונתון לשיעוריו ולתלמידיו. בהקשבתו והתמדתו "כבש" הרז"ש את לבו של ה"דווינסקער" ולא זו מחבבו עד שקראו בכ"כ שמות וכינויי-חיבה: "זלמן-שימטיק", "שימקעלע" וכד'. כשהגיע תלמיד זה (בלמדו אצלו) לגיל המצוות עשה ה"דווינסקער" עבורו סעודת בר מצוה על חשבוננו; ויתר על כן, הוא קנה לו מכספו הפרטי זוג תפילין מהודרים (שמחירם עלה ל"הון רב" בזמן ההוא) – "מאורע" ללא תקדים ודוגמא:

ככה הצליח הרז"ש בלימודיו בתורת הנגלה ובתורת החסידות ועלה בדרגות ומעלות הישיבה מכיתה לכיתה – על כל שלביה וסדריה הידועים – עד שנתקבל לה"זאל" הגרול של הישיבה. הוא גם הצטיין בתום לבבו, בטיב הנהגותיו, ודרכיו החדורות רוח חסידית אמיתית ופנימית, וביותר במידת צניעות וענוותנותו. אמרו עליו שהוא "פנימי בעצם מהותו", עד שסלד ממש מכל בליטות ותנועות של חיצוניות, ישות וכדומה. ולא לחינם זכה לקירוב פנימי וגם לביטויי שבח מצד כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע ובנו כ"ק אדמו"ר הרי"צ נ"ע.

בלימוד הנגלה השפיע עליו במיוחד הר"מ הירוע בשם ר' שמואל באריסאווער, שאת לקח שיעוריו שמע הרז"ש בשנת תרע"ד בערך, ולא פסק פומי' מלספר בשבחה כשרונותיו הגאוניים של ר' שמואל, עמקות הבנתו וישרות הגיונו. ומעניין, אם כי רז"ש היה נחשב בין "בעלי הנגלה" שבישיבה, בכ"ז היה כל כולו מושפע ביתר שאת מהמשפיע בתורת החסידות המפורסם בין החסידים והתמימים בשם ר' גרונם (ר' שמואל גרונם אסתרמאן) ז"ל. ביאוריו והסבריו בשיעוריו בתורת החסידות, ענינים, סיפוריו, ואמרותיו בעת התוועדות החסידיות הכו שרשים עמוקים בנפשו ונחרטו בלוח לבו של הרז"ש על כל ימי חייו.

כשלוש עשרה שנה למד בישיבת תו"ת, בהן ספג בקרבו את כל העושר והאושר החסידי, שהיה נובע בשפע רב בכל פינה של הישיבה הק' – מהתלמידים, גדולים בתורה וביראה, "עובדים" ו"משכילים" (חסידים) להפליא; מהמשפיעים, "ענקים" בידיעת החסידות ודרכי עבודת ה', חסידים בעלי דרגה וצורה עילאית שבאו להסתופף בצל "בית חיינו" – ועל כולם מהזיו והזוהר האצילי שנהגו התלמידים בהיותם קרובים וצמודים לאילנא רחיי, נשיאי חב"ד: כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, ובנו כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע.

את כל תפארת של העולם הרוחני בישיבת ליובאוויטש, שפע אורו והודו על כל צבעיו וציריו הרב גוניים; וכבוד סוד שאינו מאבד טיפה נשארה אצלו תקופת זוהר זו חיה ורעננה עד יומו האחרון בעלמא דיין. ולא זו בלבד: הוא עצמו נשאר בעצם מהותו "ישיבה בחר ליובאוויטש" גם אחר עזבו את כותלי הישיבה ועד נשימתו האחרונה.

בתקופת לימודו בישיבת תו"ת נתקשר בקשר חברי אמיץ וידידות פנימית עם כמה מחבריו. הוא הרגיש כו"כ פעמים שחיבה יתירה היתה נודעת בינו ובין הרב הגאון המפורסם ר' יהודה עבער הי"ד, שהיה בן גילו בשנים, ומשחר ימיהם בליובאוויטש נתקשרו בעבותות של אהבה (הם באו כמעט בזמן אחד לליובאוויטש). כמו"כ נשאר רבוק בידירות נפשית להתמים הירוע מוה"ר ר' אברהם אליה אקסלרוד ז"ל, אם כי היה קשיש ממנו בשנים. המכתבים שהחליפו ביניהם (לאחר שהרב ר"א אקסלרוד נסע לאמריקה) היו מלאים ודגושים רגש לכבי הרדי חם ועמוק עד להפליא. כמובא לעיל, הרז"ש נולד ברוגאטשוב, עיירה חסידית קטנה שנתפרסמה בתפוצות על-ידי הגאון הגדול ר' יוסף ראזין זצ"ל, שלהיותו יליד עיירה זו נודע בשם "הרוגוטשובי". הגאון הזה הביע קירבה וחיבה לבן-עירו הצעיר רז"ש, בביקוריו אצלו כתלמיד הישיבה, וגם שמע אז מהגאון דברים בתוכן מאד מעניין ורב ערך (על אודות אחד מביקוריו אצל הגאון ז"ל, ראה במגרל עז עמ' צג ולהלן עמ' 74).

בשנות מלחמת העולם הראשונה, וימי המהפכה הבולשביקית ברוסיה, שהפיצו חורבן ושממה, רעב ומגפות בכל המדינה; כאשר "בית חיינו" גלה מליובאוויטש לרוסטוב, נשארה הישיבה כמעט בלי אמצעי קיום והתלמידים נפוצו, נעו ונדו – עד שנתמוטט כמעט כל הבסיס של הישיבה – במצב איום זה היה הרז"ש בין התלמידים היחידים שהחזיקו מעמד. הם לא עזבו את הישיבה, ומהם ועל ידם נבנתה הישיבה מחדש בקרמנטשוו (תרע"ח), רוסטוב (תר"פ), ופולטבה (תרפ"א).

על סגירת הישיבה ברוסטוב והעברתה לפולטבה, בקיץ תרפ"א, כדאי להביא כאן מה שסיפר הרז"ש (מפי הרה"ת ר' שלום דובער שי' לוינ):

"לאחר שאסרו את רבנו והחרימו את כל אשר לו, נסעו רוב תלמידי הישיבה ברוסטוב לבתיהם. לא רק מאסרו של רבנו אלא גם הרעב הגדול ששרר באותה שעה ברוסטוב והמחלות המדבקות שהתפשטו בה שללו את אפשרות המשך הישיבה ברוסטוב.

האברך הי"ר בנימין שלמה גנזבורג מהאדיטש עסק באותה שעה במטבכ זר, לשם כך נסע מרוסיה הלבנה לגרוזיא, דרך העיירות פאלטאווה ורוסטוב. כשהגיע אז לרוסטוב מפאלטאווה, סיפר לנו (הבחורים) שיש "שבר" בפאלטאווה, כלומר לחם כפשוטו, ואשר אנ"ש בפאלטאווה מוכנים לקחת על עצמם את עול החזקת הישיבה. היו אז בפאלטאווה הי"ר שלמה איטקין וה"ר שמואל דברוסקין ועוד מאנ"ש שלקחו על עצמם את עול החזקת הישיבה.

נכנסתי אז ליחידות והודעתי את אפשרות הנסיעה לפאלטאווה. רבנו שמח מאוד על ההצעה ובפנים מאירות ברכני להצלחה מרובה, והוסיף: כשבאתם לרוסטוב נתכבדתם בחולי רעב וג.פ.או., יתן ה' שהנסיעה שלכם תהי' בהצלחה והתחלה טובה לפתיחת הישיבה תומכי תמימים בפאלטאווה.

החלטנו מיד לנסוע לפאלטאווה. אני הי"ר יהושע קארף וה"ר אלי' וואלאצקי, וקבלנו אישור נסיעה לזמן מוגבל, רצינו להשאיר לחתונת בת רבנו עם הרש"ג שליט"א, אך אז היינו מפסידים את אישור הנסיעה והחלטנו לנסוע מיד.

נסענו ברכבת, באמצע הדרך, בתחנת ביניים הורידו אותנו בכה, וכשרצינו לעלות חזרה מנעו זאת מאתנו בכה האקדה. את שארית הדרך הוכרחנו ללכת ברגל. לפאלטאווה הגענו ביום ועש"ק שלפני חג השבועות תרפ"א.

במשך הקיץ הגיעו לפאלטאווה תלמידים מכל המקומות, בתחלת חורף תרפ"ב נתמנה עלינו למשפיע הי"ר שמואל ליב לוינ, ובמשך הקיץ נתמנה למשפיע הי"ר יחזקאל פייגין.

בפאלטאווה נשארנו עד לפני חג הפסח תרפ"ג. אפינו מצות, הר"י פייגין נסע על חג הפסח להומיל ואני נסעתי לביתי ברוגניוב. אחר החי"פ קבלתי מכתב בו הודיעו לי על סגירת הישיבה ע"י הג.פ.או. ועל העברתה לחרקוב. נסעתי מביתי מיד לחרקוב."

אחרי תקופה קצרה בחרקוב נסגרה שם הישיבה והתלמידים באו שוב לרוסטוב, שם למדו במשך חורף תרפ"ד. בסוף החורף נסגרה הישיבה והרבי עבר לגור בלנינגרד. בתוך קבוצה של ששה בחורים הורה הרבי לרז"ש להישאר ברוסטוב ללמוד אומנות השחיטה והבדיקה, שהתמחה בה בבית השחיטה הגדול בוויטעבסק.

בהיותו עוד בהישיבה התמסר ג"כ עפ"י הוראת כ"ק אדמו"ר נ"ע ללימוד ההלכות – יורה דעה, חושן משפט ואבן העזר, וקיבל סמיכת הוראה וכו' מרבנים גדולים. גם נעשה מומחה באומנות המילה, אלא שלא רצה להתעסק בזה (אף שהיה אומן יד בכל המקצועות).

בשנת תרפ"ו נשא את ב"ג, מרת צביה ע"ה, בת הרה"ג הרה"ח ר' מנחם מענדל ז"ל דובראווסקי, ששימש בעת ההיא כרב בעיר קראלעוועץ (לאחר כהונתו הרבנית בערים: סטרעשין, זשלוובין,

ברזונא, לאחר שהיה פעמיים ר"מ בישיבת תומכי תמימים - בליובאוויטש, ולאחר שנים רבות בחרקוב).

כשנה אחר חתונתו נתמנה הרז"ש כרב ושו"ב בעיירה וורנוק (באוקראינא), ולאחר שנים אחדות העתיק מושבו לעיר סטארודוב (אוקראינא), בה כיהן כרב ומורה הוראה. כשהממשלה הסובייטית התבססה בארץ - הורע משנה לשנה מצבם הגשמי והרוחני של אחב"י במדינה ההיא. ובפרט תקפו ורבו הנגישות והרדיפות על שומרי תומ"צ בכלל, ועל ראשיהם, רבניהם והמשמשים בקודש בפרט. בכל זאת השתדל הרז"ש בכל כחו להרביץ תורה ברבים, בשיעורים עם בני תורה וגם עם אנשים פשוטים, הן כנגלה והן בלימודי החסידות, ולפעמים נאלץ "לעבוד במחתרת". כמוכן, שבתנאים אלו נתדלדל מאד מקור פרנסתו.

בשנים תרצ"ז-ז, כאשר הרדיפות של הממשלה הגיעו לשיאם האיום והנורא במאסרים ועינויים וכו' של הרבנים והחסידים וכו' למאות ולאלפים - לא פסח המשחית גם על רבה של סטארודוב. אמנם הרז"ש נמלט בחדסי השם מציפורניה האכזריות באופן פלאי:

כשמלאכי החבלה של הנ.ק.וו.ד. באו לביתו לאסרו, התכונן גם הרז"ש לבא הביתה, אלא שבה בשעה הצליחה הרבנית לרמוז לשכנתה והיא התחמקה מיד מביתה ומיהרה להודיע להרז"ש ובהשגחה פרטית פגשה בו וסיפרה לו מה"אורחים" בביתו. הרז"ש עזב בו ביום את העיר ונסע בעקיפין וכו', עד שבא לעיר לנינגרד. אחר זמן הצליחה גם הרבנית לצאת מהעיר והתיישבו בלנינגרד.

בעיר גדולה זו עסק הרז"ש במלאכת הכריכה לפרנסתו וגם המשיך כדרכו להפיץ תורה ברבים ע"י שיעורים בגפ"ת כו'.

עם פרוץ מלחמת העולם השנייה, כשהעיר לנינגרד באה במצור הנורא מצד חיילי הגרמנים הארורים, נשארו הרז"ש והרבנית במצוקה, כי מלבד חללי חרב ופצצות, גוועו מאות אלפי תושבים - וביניהם הרבה אלפים ורבבות מאחב"י - מרעב איום, גם מצמא וקור בחורף הקשה, כי בלא אמצעי חימום קפאו המים בצניורות הבתים. בעת ההיא התעסק הרז"ש, כחבר מהחברא-קדישא, לאסוף את הגויות של אחב"י (ולפעמים משפחות שלמות) ר"ל, שהיו מוטלות בבתים שונים והובילים בעגלות חורף קטנות לביהכנ"ס הגדול, שמשם הועברו לאחר זמן במכוונות גדולות לבית החיים...

כאשר הובקע המצור בפינה אחת הוציאו מהעיר מחנה גדול של פליטי רעב, וביניהם הרז"ש והרבנית, נפוחים מרעב כשעורם צפד על בשרם ובגופם רק "קיטטא דחיותא"...

מלנינגרד הובאו ברכבות פליטים לדרום רוסיה, שם שבו לאט לאט לאיתנם. אחרי טלטולים ממקום למקום החליטו לנסוע לסמרקנד, שבה התרכזו בזמן המלחמה רוב מניין ובניין של פליטי אנ"ש. בשנת תש"ג הגיעו לסמרקנד, והרז"ש הסתדר שם כשומר בבי"ח ממלכתית.

בימים אלו התאווש הקיבוץ החבר"י בסמרקנד מהרעב והמגיפות ההרס והמשבר שפגעו בו קשות, והעסקנים של חב"ד נגשו מיד להקים שם ישיבת תו"ת, שהלכה וגדלה מיום ליום, והורגש הצורך בראש ישיבה. למטרה זו בא לסמרקנד הרה"ת ר' יונה כהן ז"ל (שגר אז בטשקנט), מנהלה

הראשי של ישיבת תו"ת בימים ההם במדינה ההיא. הוא בא במיוחד לביתו של הרז"ש והיו שניהם מסובים כל אותו הלילה – בהתוועדות "יחידית" חסידית "מלב ללב", עד שעלה השחר ור' יונה הגיע לתכלית ביקורו: הוא "פעל" על הרז"ש לקבל על עצמו משרת ר"מ ראשי בישיבה שהוקמה שם.

במשך השנים האחדות של קיום הישיבה בסמרקנד שימש בה הרז"ש כר"מ, והמשיך במשרה זו גם לאחר "יציאת רוסיה" בשנת תש"ו, כשהישיבה נתחדשה במחנה פליטים של וולדשטט פוקינג (גרמניה), שהיה אז מרכז גדול של פליטי חב"ד. וככה גם בעת שהישיבה עברה לברינוואה, צרפת (בשנת תש"ח), שוב הוטל עליו עולה של תורה ושימש שם כר"מ.

בשנת תש"י הועמד בראש קבוצות שוחטים, בודקים ומנקרים שנסעו מפריז לאירלנד להכשרת ייצור קופסאות בשר כשר עבור אחבנ"י באה"ק. לאחר שהקבוצה הראשונה, שבה השתתפו כמה עשרות רבנים, שוב"ים וכו', שהתה באירלנד חרשים אחדים (בסיועו ומימונו של ה"ג'וינט") וסיימה את תפקידה – חזרו ובאו בחילופי זמנים עוד קבוצות קטנות יותר (בקבלנות פרטית) – ובכולן שימש הרז"ש כמורה הוראה, ראש השו"בים ומפקח כללי.

אגב כדאי לציין: במשך חודש שבט היה הרז"ש באירלנד וכשהגיע ליל ש"ק י' שבט ראה בחלומו איך שהרבנית (רבקה?) נ"ע נגשה בחפזון לארון הקודש ו"חטפה" מההיכל ספר תורה ורצה עמו אל הפתח... בהקיצו משנתו אחתו רעה גדולה והרגיש שמשוהו מבהיל ומפחיד אירע בבית (חינו).

בשנת תשי"ג עזבו הרז"ש והרבנית את צרפת ובאו לאמריקה והתיישבו בעיר פיטסבורג. שם נתמנה הרז"ש כמגיד שיעור בכיתה העליונה שנתוספה אז בישיבת "אחי תמימים" ליובאוויטש בעיר פיטסבורג. במשך זמן מגורו בעיר פיטסבורג נתקברו אליו ודבקו בו כמה עשרות אברכים בני תורה מחוגים שונים, ע"י שיעורים שקבע עמהם בתורת הנגלה ובתורת החסידות, והודות ליחסיו הלבביים עם כל אחד מהם הוא קירבן ומשכן בדרכי נועם וקיבלם בכל עת בסבר פנים יפות.

לאחר שמיטת שנים לקח שוב הרז"ש את "מקלו ותרמילו" והעתיק את דירתו (והפעם – לדירת קבע) לברוקלין. בעת ההיא כבר התאספו סביב ל"בית חיינו" בקראון-הייטס קהל גדול מאנשי חב"ד, ציבור שהתפתח וגדל בע"ה משנה לשנה ומחודש לחודש, וביחד עם זה הוקמו והתרחבו כו"כ בתי"ס לתלמידים ותלמידות, מוסדות ציבוריים, לחינוך כשרות וטהרה וכו', צצו ופרחו כו"כ אירגונים מרכזיים להפצת היהדות, ספרי קודש ומבצעי תורה ומצוות שהוקמו ע"י כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו על אתר, ברחבי אמריקה ובכל תפוצות ישראל, כשכולם קשורים והדוקים באלפי נימים להמרכז החיוני של "770" – בית חיינו.

בשגשוגה הגדול של ליובאוויטש דברוקלין הלכה גם הנחיצות של הקהל לרב ומורה הוראה בעל שיעור קומה בתורה והלכה, ביראת שמים וחכמה ובעל נסיון רב בענייני כשרות, מקוואות, כשידיו רב לו להתחקות ולהשיב על שאלות מסובכות של הזמן ובעיות משפחתיות וכדומה.

זכה הרז"ש שבמשך עשרות שנותיו האחרונות, עד לפטירתו בשנת תשמ"ה, היה הוא הרב ומרא-דאתרא של ליובאוויטש דקראון-הייטס.

מלבד כל ההתעסקות בהענינים, הצרכים המרובים והבעיות השונות של הקהל הגדול על אתר, וחץ מכל פעולותיו בשטחי עזר מיוחדים ובפתרון הבעיות המסובכות והחדשות מצד הצעירים, אברכים וזוגות מאלו שנתקרו לתורה, יהדות וחסידות - נוסף לכל עבודתו זו שעל אתר, שם פעמיו למקומות קרובים ורחוקים, למרכזים ובתי חב"ד של שלוחי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ובא לעזרתם בבניית מקוואות, בעניני כשרות וכו"כ ענינים שונים.

ועל כולם: אין לשער ולהעריך את יוקר הענינים הפנימיים והנעלים שכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו פעל על ידו! ולא לחנם זכה להיקרא מפי כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו בפני כל עם ועדה בשם "המרא דאתרא שלי"!

כך במענה שלפנינו משנת תשל"ז, המתפרסם בזאת לראשונה, מצילום כתי"ק אדמו"ר נשיא דורנו, בו כותב הרבי ברורות לשואל:

בכל עניני כשרות והכשרים - יפנו עוד הפעם להר' דווארקין שי' ואו שיפסוק בעצמו, או שיאמר מי הצריך להחליט ולעשות בזה. אזכיר על הציון.

ומענה נוסף, בו כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו הפנה זוג לקבל הדרכה וייעוץ מאת הרז"ש. המענה הוא מח"י סיון תשל"ב (אגרות קודש חלק כ"ז אגרת י'ת'):
"לכאור"א מהזוג שי' - בשמי:

התבוננתי בהדו"ח של הררזש"ד שי' [=הרב ר' זלמן שמעון דווארקין] (בקשר עם ביקורם אצלו מאז) שביקשתיו לשלחו לי עתה -

ודעתי עפ"ז עתה - שעליהם לבקר אצלו עתה עוה"פ, לבאר המצב עתה - ולאור הוראותיו - לעשות כל התלוי בכאור"א מהם שיהי' השלום בביתם וכדבעי, ובפרט בהתחשב בטובת ילדיהם שי'. וה' יצליחם".

והאגרת הבאה, מהשנים תשל"ד-תשל"ז, בה הרבי מפנה שואל להרז"ש שיעשה כהוראתו (אגרות קודש חלק כ"ט אגרת יא'דעט):

"לטלפן ל . . בשמי: שיעשה בכהנ"ל ככל הוראות הרב דווארקין שי'.
ומובן שהנני לוקח ע"ע האחריות בזה - ומפורש בחומש ש"לא תסור (מפס"ד רב) ימין ושמאל" - היינו גם לא להחמיר כשהרב אומר שאסור להחמיר. וק"ל.

ואצפה שיבשר טוב שעושה כ"ז. ות"ח על ההקדם האפשרי בזה".
כדאי לציין כאן את זכותו המיוחדת של הרז"ש שבאה לידי ביטוי בזה שבו בחר כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו להיות שלוחו הפרטי המיוחד - "שלוחו של אדם כמותו", בכל העילויים שהרגיש אז כ"ק אדמו"ר - לסיומו של הספר תורה לילדים באה"ק בשנת תשמ"א. בחגיגה הקדושה והמפוארה

שנמשכה כמה ימים, השתתף הרז"ש כבא כחו ושליחו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, ונתקבל בכל הכבוד וההערצה הראויה לשליח נעלה זה.

בשנת תשל"ו נפטרה זוגתו הרבנית מרת צביה ז"ל, ועם היות שנשאר בדר בביתו לעת זקנותו (ללא בנים) השתמט בכל כחו ויותר מכחו מלהטריח את מישהו לבא לעזרתו. ולמרות מצב בריאותו הרופף הנה לא זו בלבד שלא פג כחו ולא האיט את מרץ עבודתו בתנופה רבת מעש, אלא אדרבא, התמסר בכל נפשו, יומם ולילה, לפעולותיו הכבירות למען עדתו, ובעיקר לעניניו של כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שכחסידי פנימי היה קשור ונתון ומסור בכל פנימיות נפשו ומאודו לנשיא דורנו. בין אמרותיו המועטות בשכבו על ערש דווי בימיו האחרונים, השמיע בין השאר: איך שהיה ויהיה, אוכל לומר שב"כל כחי עבדתי... ביום אכלני... ובליילה...".

הרז"ש נפטר במוצש"ק, אור לי"ז אדר שנת תשמ"ה, ומנוחתו כבוד בקירוב מקום לציון האהל של כ"ק אדמו"ר הריי"צ נ"ע וכ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, תנצב"ה.

יצויין, שהגם כי אין זה לפי הנהוג בין חסידי חב"ד, בכל זאת כדאי לציין ענין פלאי: שבוע ימים לפני פטירתו של הרז"ש, ביקר אותו בבית הרפואה אחיינו (יבלח"ט) בעת שהיה נים ולא נים, כשמחלתו גברה ר"ל ודיכאה את רוחו וגופו, פתאום התעורר הרז"ש ואמר לו בקול רגיש: "...היו מיימינים" ו"משמאילים"; המשמאילים לא נתנו לו כל זמן, אמנם המיימינים נתנו עוד שבועה ימים... והם נצחו...", האחרון נבהל, בחשבו שהמחלה פגעה במוחו... אמנם דבריו אלו היו מובנים וברורים לאחר זמן, כאשר נפטר בדיוק שבועה ימים לאח"ז.

תיאור מהנעשה ב"בית חיינו" בזמן פטירת הרז"ש, מופיע ב'יומן' מאותם ימים.

מוצש"ק ש"פ תשא ט"ז אדר תשמ"ה

כ"ק אד"ש נסע לביתו בערך 8:10, וכולם המשיכו לרקוד וכו' – בינתיים הובא עוד משקה ואמרו לחיים באופן ד"עד דלא ידע" וכו'. והמשיכו לרקוד בחוץ למשך זמן ארוך, והיה מאד "לעבעדיק".

במשך הלילה הגיעה הידיעה שהמרא דאתרא ר' זלמן שמעון דווארקין ז"ל נפטר. כמובן היתה זו ידיעה כואבת ומבהילה.

הריל"ג הודיע זה לכ"ק אד"ש ע"י הטלפון, והיו כמה הוראות.

במשך הלילה גם הרפיסו מודעות אודות הלוי' של הרב דווארקין שתצא למחר בשעה 1:00. התמימים יצאו להדביק המודעות בשכונת "בורו פארק" ו"פלעטבוש" וכו'. כו"כ בחורים הלכו להגיד תהילים אצל הרב דווארקין ז"ל.

יום ראשון, י"ז אדר

כ"ק אד"ש בא מביתו בשעה 10:10 בערך. וחילק צדקה לכל הקהל שהיה שם. נסע למקווה בשעה 11:45 בערך. בינתיים הובא הארון של הרב דווארקין ז"ל להכולל (על יוניון סט.). כשכ"ק אד"ש חזר מהמקווה היה שם קהל גדול, והיה דחיפות וכו'. כ"ק אד"ש חזר בלוויית המשטרה.

כמה מהחבריא קדישא נכנסו לכ"ק אד"ש וקיבלו כמה הוראות אודות הלוי'. א' מההוראות הי' שהלוי' תצא מהכולל דרך קינגסטון עד אמצע איסטערן פארקווי ומשם תחזור דרך 770. כ"ק אד"ש יצא להלוי' בערך בשעה 1:15 וליווה את הארון עד קצת לאחרי בריכת המים הסמוך לקינגסטון. כ"ק אד"ש חיכה עד שנסעו כמה מכוניות... בכלל היו פני כ"ק אד"ש רציניים כל הזמן.

אח"כ חזר ל-770, נטל ידיו לסירוגין מחוץ לביהכ"נ נגד החצר, ג' פעמים כל יד. נכנס ל-770 ואמר "ויהי נועם" בזאל למעלה, על ספסל שהוכן שם. כ"ק אד"ש נסע לאוהל בשעה 2:50 בערך. כשהיה באוהל הלך לראות קברו של הרב דווארקין ז"ל.

דברי הערכה הבאים הופיעו ב"הפרדס" (חוברת ז שנה נט), לאחר פטירת הרב דווארקין:

הג"ר זלמן שמעון דווארקין זצ"ל

במוצאי ש"ק פ' כי תשא, בשעה 7:30 נפטר בביה"ח "סיני" אשר בניו יארק רבתי, אחד מגדולי בעלי הוראה באמריקה, גאון וחסיד, ר' זלמן שמעון דווארקין זצ"ל, משיירי זקני הרבנים בדורנו, אשר שנים רבות שימש ראש הרבנים של "ועד רבני ליובאוויטש", והובא לקבורה למחרת בחלקת השדה של ליובאוויטש בניו יורק.

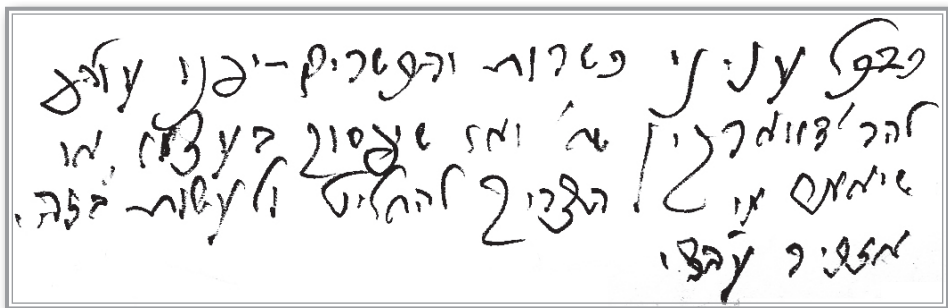
קהל בן חמשת אלפים איש, חסידי ליובאוויטש, מאות רבנים וראשי ישיבה, מאות בני ישיבה, ובראשם כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש שליט"א, ליווה את הארון, ובפי כל אחד דברי הערצה, שבחים ומעלות שהנפטר הצטיין בהם.

הרב דווארקין זצ"ל נולד לפני 86 שנים בעיר רוגוטשוב וכבר בימי צעירותו נתגלו כשרונותיו הנדירים והוא נמנה על התלמידים המצטיינים בישיבת "תומכי תמימים" בה למד. בשנות השואה סבל הרבה עת גורש לרוסיה הסובייטית לעיר סמרקאנד. טרם בואו לאמריקה שימש ברבנות בפריז, אח"כ באירלנד ובשנת 1953 הצליח להגר לארצות הברית, ומיד הועמד בראש הרבנות של ליובאוויטש ונתקבל לרב של ביהמ"ד ליובאוויטש ושמו יצא לפניו כאחד מגדולי בעלי הוראה, ורבים פנו אליו מכל רחבי הארץ, בשאלות שונות ומסובכות שעלו על סדר יומה של היהדות החרדית.

חייו באמריקה לא היו סוגה בשושנים, בפרט אחרי שמתה עליו רעייתו הרבנית. ערירי הלך והיה ידוע חולי ומכאובים, ובכל זאת לא מש מאהלה של תורה וחסידות עד יומו האחרון. אברה גדולה אברה הרבנות החרדית ויהדות התורה באמריקה עת שכלה את אחד מגדוליה, אחד מראשי התורה שישב כל שנותיו, מילדותו עד יומו האחרון על התורה ועל החסידות. נאלמנו דומיה עת הגיעתנו הידועה מחרידת לב על האסון הגדול שקרה לעולם הרבנות בכלל ולאגודת הרבנים בפרט שהוא שימש סגן נשיאה ותמיד עמד לעזרתה בפעולות שונות. מודעות אבל פורסמו מיד במוצש"ק ובהן קריאה לציבור לחלוק לו כבוד אחרון, ועוד שעה ארוכה לפני המועד שנקבע להלווי' החלו ההמונים לזרום לאיסטרן פארקוויי - המרכז של

ליובאוויטש, ולנוכח התנועה המרובה נאלצה המשטרה לחסום את הרחובות המובילים ל-770. באוטובוסים מיוחדים הגיעו חסידים ובני הישיבות מכל פינות העיר ומחוצה לה. עם פטירתו הלכה לעולמה אישיות נפלאה, אישיות בתורה, בחכמה, במידות תרומיות, בחסידות ובמסירות נפש למוקירי התורה ולומדיה.

פני עניי פטרות והפסקים - יבנו עליך
אהב' ציון כתיב א' ואז אצטונ בעצמך, או
שימאם יי' תצונו והתאיר ואלעזר גפתי
אמצי פ' עבדי

צילום כתי"ק ב"ק אדמו"ר נשיא דורנו, המתפרסם כאן לראשונה,
בו הרבי מפנה שאלה בענייני כשרות לרב דווארקין ע"ה

הרב זלמן שמועון דווארקין ע"ה בצעירותו

ברינואה. יושבים מימין לשמאל הרב דווארסקין, הרב שלמה חיים קסלמן,
 הרב שמריהו שישונקין, הרב בן ציון שמוטוב, הרב פלוטקין, הרב ישראל נח בליניצקי,
 הרב פריץ מוצקין, הרב איסר קלובגנט, והרב חיים מינקוביץ

הרב דווארסקין והרב שניאור זלמן ווילנאין ז"ל

הרב דווארסקין בסידור קידושין לקרובי משפחתו, הרה"ח ר' בנימין ורבקה וואלף, י"ד כסלו תשמ"ג. נראים בתמונה גם הרב אפרים וואלף והרב שלום דובער וואלף ז"ל

הרב דווארסקין קורא את מכתב כ"ק אדמו"ר בחגיגת בר מצווה משפחתית. מימין הרב ליפא שפירא, חתן הבר מצווה, הרב לוי יצחק שפירא, הרב דבורקין, הרב מאיר דובראווסקי (ווילנקין)

הרב דווארקיין בהגנת בר מצווה משפחתית.
במרכז יושב הרב מאיר דובראווסקי (ווילנקין)

הרב דווארקיין בהגנת בר מצווה משפחתית.
מימין: הרב מרדכי מענטליק ע"ה, הרב יצחק שפרינגר, חתן הבר מצווה,
הרב מאיר דובראווסקי (ווילנקין) והרב דווארקיין

הרב דווארקין בכתיבת כתובה

הרב דווארקין בתפילת שחרית ב"בית חיינו", יחד עם הרב שמריהו גורארי ע"ה

אגרות קודש

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה. י"ח סיון תש"ז

ברוקלין

ידידי וו"ח אי"א

מוה"ר זלמן שמעון שי' דווארקין

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ט אייר העבר, ברוך בואם לשלום.

...והשי"ת יצחק את בריאותם ויתן להם זרעא חייא וקיימא, ויצליחו בעבודתו להקים

תלמידים יראי אלקים ועוסקים בעבודה כפי הוראת תורת החסידות.

ידידו הדו"ש ומברכם

[חי"ק]

• • •

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, כ' כסלו תש"ח

ברוקלין

ידידי הנעלה והנכבד וו"ח אי"א

הרב מוה"ר זלמן שמעון שי' דווארקין

שלום וברכה!

הנני בזה לברכו בברכת מז"ט לרגלי בואו לפאריז צלחה, ויעזרהו השי"ת להסתדר בטוב

ויוכל למסור עצמו לעבודתו המוטלת עליו בישיבת תומכי תמימים מתוך מנוחת הדעת

ופרנסה בהרחבה בגשמיות וברוחניות.

הדו"ש ומברכו

[חי"ק]

• • •

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה. ג' אד"ש תש"ח

ברוקלין

כבוד ידידינו הנכבד וו"ח אי"א

מוה"ר זלמן שמעון שי' דווארקין

שלום וברכה!

שילוחו למעמד בעד חדשי שבט ואד"ר תש"ח, שני אלפים גליוני צרפת, נכון נתקבל ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א.

והשי"ת יברך אותו ואת ב"ב יחיו בכל מילי דמיטב בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ח. ליבערמאן, מזכיר

• • •

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה. כ"ב תמוז תש"ח

ברוקלין

כבוד ידידנו הנכבד הרב וו"ח אי"א

מוה"ר זלמן שמעון שי' דווארקין

שלום וברכה!

שילוחו למעמד ע"י ידידנו הרה"ג וו"ח אי"א מוה"ר אברהם אלי' שי' אקסעלאד

מבאלטימארע הסך חמשה עשר שקלים נכון נתקבל ליד כ"ק אדמו"ר שליט"א.

והשי"ת יברך אותו ואת ביתו בכל מילי דמיטב בגשמיות וברוחניות.

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

ח. ליבערמאן, מזכיר

• • •

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, ה' טבת תש"ט

ידידי הרב וו"ח אי"א

מוה"ר זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, נכון הדבר שישתתף בנסיעת השובי"ם לאירלאנד ולהשתדל להביא

תועלת להתלמידים שי' להתלמד בטוב אומנות הזביחה, והשי"ת יעזרהו בגו"ר.

המברכו בגשמיות וברוחניות

[חי"ק]

• • •

[מברק 10/1/1949 - ט' טבת תש"ט]

ברוקלין

הרב דווארקין ישתתף בהנסיעה לאירלאנד והשי"ת יצליח לכולכם בנסיעה טובה ובע"ה

[?] מוצלחה בגו"ר.

בברכה
רבי שניאורסאהן

• • •

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, כ"ו טבת תש"י
ברוקלין
ידידי הרב וו"ח אי"א
מוה"ר זלמן שמעון שי' דווארקין
שלום וברכה!

במענה על מכתבו, יסכים להצעת ידידי בא כחי בסידור הפליטים הרב ר' בנימין שי'
גאראדעצקי לנסוע יחד עם השובי"ם יחיו לאירלאנד, ובדאי יסדרו בעזרתו ית' שלמשך
הזמן שלא יהי' בפאריז יהי' בתומכי תמימים ממלא מקומו מתאים, והשי"ת יצליחו.
המברכו בגשמיות וברוחניות
[חי"ק]

• • •

מרכז לעניני חנוך

הרה"ח הוו"ח אי"א וכו'
מוה"ר ז"ש שי' שו"ב
שלום וברכה!

הפ"נ שלו נתקבלו, ואקרא בל"נ על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ.
וצדיקא דאתפטר, דאשתכח בהאי עלמא יתיר מבחיוהי, בטח יתן ברכתו והשי"ת ימלא
ברכתו בגשמיות וברוחניות.

בברכת חוגמח"ט
מנחם שניאורסאהן

בין כסא לעשור תשי"א
קראתי הפ"נ בער"ה על הציון, ואח"כ בהיכל כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, שלשם נכנסים
לנתינת פדיונות וליחידות, והנותן כו' צריך להודיעו.
בטח ראה מכתבי הכללי, ובבקשה להודיע מה נעשה בזה במשך חודש הכללי הוא חודש
תשרי. ות"ח מראש.

• • •

מרכז לעניני הנוך

ב"ה, ד' מרחשון ה'תשי"א

ברוקלין

הרה"ח וו"ח אי"א וכו' מהורז"ש שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ד תשרי, בו מספר פרשת הדברים ע"ד נסיעתו לדובלין ושואל דעתי, אם יסע עתה לשם, באשר אינו עומד ברשות עצמו להחליט בזה, בהיותו על משרה בישיבת תומכי תמימים בברונאו.

הנה זה מכבר כתבתי, שכמה וכמה מאנ"ש והמקושרים שי' יכולים למצוא מענה על ספיקות שלהם המתעוררים עתה אם יעיניו במכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ שכתב להם מאז.

גם בנידון דידי' כן הוא, שזה לשון מכתב כ"ק מו"ח שמעתיק הוא עצמו במכתבו אלי עתה: "יסכים להצעת ידידי בא כוחי בסידור הפליטים הרב ר' בנימין שי' גאראדעצקי לנסוע יחד עם השו"בים יחי' לאירלאנד, ובודאי יסדרו בעזרתו ית' שלמשך הזמן שלא יהי' בפאריז יהי' בתו"ת ממלא מקום מתאים, והשי"ת יצליחו". הרי לו מענה ברור ביותר בזה, ואיני רואה כל מקום לספק בשאלתו זו.

ויהי רצון שתקויים ברכת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ במילואה, והשי"ת יצליחו בנסיעתו ובשאר עניניו בגשמיות וברוחניות.

ובכלל צריך להביט על הנסיעה לאירלאנד, הוא וגם חבריו בנסיעה זו שי', לא רק כעל ענין של פרנסה גשמית, אלא כעל אמצעי ודרך להפצת תורת הדא"ח גם במדינה הנ"ל וסביבותי', וגם בהמקומות שלשם יגיע חב"ד המוכשר על ידם. והיכולת על זה ישנה בידם, ומי יתן והי' לבבם שלם ויעשו גם רצונם מכוון לתכלית זו, אשר אז יהי' מכוון ג"כ לחפצם הפנימי דנפש האלקית שלהם.

בפ"ש כל חבורתו תחי' המחכה לבשורות טובות

מנחם שניאורסאהן

ב"ה, עתה נתקבל מכתבו המהיר מעש"ק נח, בדבר מה שמציעים נכבדות לבת דודו הנערה רבקה שתחי' עם התמים שלום בער שי' ראסקין, וכותב שישר הדבר בעיניהם וגם בעיני בת דודו שתחי' ושואל חו"ד -

הנה אם אין חילוק גדול בשנים - יגמרו הענין בשעה טובה ומוצלחת, ויהי' למזל טוב בכל הפרטים ובבנין עדי עד.

מנחם שניאורסאהן

• • •

מרכז לעניני הנוך

הרה"ח הוו"ח אי"א וכו'
 מו"ה זלמן שמעון שי'
 שלום וברכה!

הפ"נ שלו נתקבל, ואקראהו בל"נ על ציון כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, בער"ח כסלו הבע"ל.
 וצדיקא דאתפטר, דאשתכח בהאי עלמא יתיר מבחיוהי, בטח יתן ברכתו והשי"ת ימלא
 ברכתו בגשמיות וברוחניות.

בברכת נסיעה כשורה הצלחה בעבודת הקודש
 וחזרה בשלום לו ולכל החבורה תי'
 מנחם שניאורסאהן

• • •

מנחם מענדל שניאורסאהן

ב"ה, א' סיון תשי"א
 ברוקלין
 הרה"ח וו"ח אי"א נו"נ וכו'
 מוה"ר זלמן שמעון שי'
 שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכ' המודיע שקבעו זמן חתונת חניכתו תחי' ליום ה' יו"ד סיון הבע"ל,
 ומטובו למסור לה ברכתי שתהי' החתונה בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית בישראל על
 יסודי התורה והמצוה כפי שנתבארו בתורת החסידות ובדור ישרים יבורך.
 בברכת מזל טוב מזל טוב.

נהניתי לקרוא במכתבו שמתעתד הוא לרשום זכרונותיו משנות תר"פ-תרפ"ו שהי' אז
 ברוסטוב, ובטח ירשםם בפרטיות, וכמאמרו של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ
 זי"ע, אז מען גיט איבער א ספור דארפמען איבערגעבן מיט דעם גאנצען ארום, די צייט
 און ארט און די אומגעבונג, ווי עס ווערט געבראכט אין די שיחות פון כ"ק מו"ח אדמו"ר,
 אז זיין פאטער כ"ק אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, האט אים מרגיל געווען אין דער שאלה, וואס
 געדיינקסטו, בכדי אז דורך דעם זאל אים נחקק ווערן אין זכרון די אלע ענינים וואס ער
 האט געזעהען אדער געהערט, און בא דער צייט ווען די שכחה איז מער מצוי בעולם, איז
 זייער נויטיג אז יעדער ספור בכלל זאל פארשריבן ווערן, און מיט די אלע פרטים שבזה.
 אז אזוי ווי דלוחות הראשונות ולוחות האחרונות עצמם היו כולם פנים (אלא שלוחות
 הראשונות פעלו ג"כ בעולם שלא תהי' שכחה). יעוין ד"ה לך לך תרס"ו.

[חי"ק]

• • •

מנחם מענדל שניאורסאהן

ב"ה. א' אלול תשי"א

ברוקלין

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ וכו'

מהו"ר זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מג' ראה, שבו מבאר מצב הרה"ח וכו' מהו"ר . . שי'.
הנה בטח בודאי קיבל הנ"ל העתקת מכתבי להביד"צ דדובלין, ותקותי חזקה שימלאו
בקשתי וישאר הנ"ל על משמרתו, ובטח אם נצרך יסייעהו גם כת"ר וחבריו שיחי' כן.
כי לדעתי, מלבד שזה נוגע למצב היהדות שם, הנה זה נוגע ג"כ למצב בריאותו של . .
שי' ולפרנסתו, וכמו שכותב ג"כ במכתבו הנ"ל.
נהניתי ממה שמזכיר בסוף מכ', שעשו קביעות ברבים בלימוד שו"ע רבינו בכל יום,
ובודאי יש להם לימוד ברבים בדא"ח בכל יום ולא רק בש"ק שמזכיר במכתבו.
מטובו לפרוש בשלום כל החבורה שיחיו והנני מסג"פ קטע משיחת ההתועדות דש"מ
אלול, ובבקשה לזכות בזה את כל חבורתו שי'.

בברכת כתיבה וחתימה טובה

[חי"ק]

מה נעשה בדבר הר"ד דזכרונותיו משנות תר"פ ואילך?

• • •

מנחם מענדל שניאורסאהן

ב"ה. כ"ח מ"ח ה'תשי"ב

ברוקלין

הרה"ח הו"ח אי"א נו"נ וכו'

מהו"ר זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו בצירוף רשימות זכרונות מהשנים הראשונות לנשיאות כ"ק מו"ח
אדמו"ר, ות"ח על העבר ובקשה רבה וכפולה להמשיך בזה, כי אף שמרובים הסיפורים
שרשם באיכות אבל מעטים הם בכמות, ובלי ספק אשר רשומים בזכרוננו עוד כהנה וכהנה.
כן אם יש בידו לזרז את אלו שידוע שגם הם זוכרים ענינים וסיפורים מהשנים ההם,
נא ונא לעשות בזה, או להודיעני מי הם ואכתוב אני אליהם ישר.
מצטער הנני על העדר הידיעות ממצב הרה"ח מוה"ר . . שי' שו"ב ומטובו להודיעני את
הידוע לו, כיון שנמצא הוא בסמיכות למחנם.
מוסג"פ הקונטרס לכ' חשוון, ובודאי יזכה בו את הרבים.

ועל העיקר באתי, באשר באלו שנסעו אתו יחד ישנם אחדים שאין להם הודעה וקבלה, הנה נא ונא בכל לשון של בקשה ועוד יותר מזה, לבחנם כפי המצטרך או ללמוד עמהם יחד, ובלבד שמשך זמן המצאם בקאלמעל יקבלו כל הנ"ל הודעות וגם קבלות, וכן למסור להם בשמי ג"כ בכל לשון של בקשה, אשר אי אפשר בלאו הכי, ואשר ישתדלו ככל המצטרך לקבל ההודעות והקבלות,

והאמת אגיד אשר לא שערתי אשר אחרי שנסעו כבר איזה פעמים לאירלאנד שלא יהי' בידם כל התעודות הדרושות לשו"ב, ואין להאריך בדבר הפשוט, ותקותי חזקה אשר כת"ר שי' מצדו וכל הנ"ל מצדם יעשו במרץ בכל הנ"ל, וישמחוני בבשו"ט שבא הדבר הזה לפועל, ואשר כבר התחילו בהכנות הדרושות להנ"ל, ושבמשך זמן יודיע ג"כ ע"ד שבא לפועל ממש.

בטח למותר לעוררו ע"ד ההכנות הראויות בקשר עם חודש כסלו הבע"ל, והן יו"ד י"ט כסלו וימי חנוכה, שבודאי יש יכולת לנצל את אלו הימים בענין הפצת המעיינות תורת נשיאינו הקדושים והוראותיהם בדרכי החסידות.

בפ"ש כל החבורה ולכאו"א בפרט א גוטען חדש

[חי"ק]

• • •

מנחם מענדל שניאורסאהן ליובאוויטש

ב"ה. ב' אלול תשי"ג

ברוקלין

הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ וכו'

מהו"ר זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו, ות"ח על הבשו"ט מהטבת מצב בריאות חותנו שליט"א, וכן מהקביעות שיעורי לימוד בנגלה ודא"ח אשר קבעו. ובטח יוסיף אומץ וכפסק רז"ל מעלין בקודש, אשר לדיעות הרבה הוא מן התורה (נקבצו בספר מאסף לכל המחנות סי' כ"ה ס"ק ב'), אלא שלרבינו הזקן בשו"ע או"ח סו"ס ל"ד הוא מד"ס, וחמורים ד"ס כו'.

בטח נתודע מזמן לזמן אודות אנשים מגזע אנ"ש הנמצאים במקומו, אשר יש לעוררם על צור מחצבתם, ובמשך הזמן יש לקוות עי"ז גם לסיוע בפרנסה בגשמיות.

בברכת הצלחה וכוח"ט לשנה טובה

[חי"ק]

• • •

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה. ח' סיון תשי"ד

ברוקלין

הרה"ג והרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מוה"ר זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מג' סיון, הנה ת"ח על הבשו"ט, אשר נעשו התיקונים הנחוצים בבית הטבילה, והשי"ת יזכנו בתוך כאחב"י למילוי היעוד המקווה וזרקתי עליכם מים טהורים וטהרתים - בגאולה האמיתית והשלימה, שכל פעולה בטהרת בני ובנות ישראל מקרבת אותה.

...מ"ש אודות בריאות זוגתו תחי', הנה כיון שהוראות הרופא שביקרה אצלו מצליחות,

הרי כדאי להמשיך בזה, ובדאי כשתספר לו שמרגשת חלישות יוכל לייעצה גם בזה.

המחכה לבשו"ט מעניניו הפרטים

ומפעולותיו הטובות בענינים הכללים

[חי"ק]

נ.ב. בודאי דנים ע"ד הענין של דעי קעמפ, שהזמן קצר, ובטח צריך להתחיל תיכף

בהכנות לזה.

• • •

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה. י"א ניסן ה'תשט"ו

ברוקלין

הרה"ג והרה"ח הוו"ח אי"א נו"נ וכו'

מוה"ר זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

לקראת חג המצות, זמן חירותינו, הבא עלינו ועל כל ישראל לטובה, הנני בזה להביע

בזה ברכתי לחג כשר ושמח, וחירות אמתית, חירות מדאגות בגשם ומדאגות ברוח - מכל

דבר המעכב עבודת ה' בשמחה ובטוב לבב.

ולהמשיך מחירות ושמחה זו בימי כל השנה כולה.

בברכת החג ופ"ש חותנו שליט"א

[חי"ק]

• • •

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה. י"ז סיון תשט"ו

ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ וכו'

מוה"ר זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מי"ג סיון והקודם לו (בהנוגע למאנטרעאל), מהנכון הי' שאנ"ש דפיסטבורג יבקרו מזמן לזמן את הו"ח אי"א נו"נ מוה"ר . . שי', כיון שכנראה זהו מעודד ומחזק את רוחו, ופועל לטובה על כל בני המשפחה - אשר שני הענינים חשובים במאד, נוסף על המצוה דבוקר חולים ופשוט.

ואפשר כבר באה העת להתחיל לדבר עם ב"ב שיחיו לקרבם יותר למצות מעשיות, ומובן שצ"ל זה בדרכי נועם ובדיפלומטיא.

והשי"ת יזכהו ויצליחו לבשר טוב בכל הנ"ל.

מוסג"פ הקבלה בשביל מר . . שי', ואתמול כתבתי לו ולכן לא אכפול במכתבי זה.

בברכה

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט, מזכיר

• • •

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה. א' סיון תשט"ז

ברוקלין

הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

לאחרי שתיקתו הכי ארוכה נתקבל מכתבו מכ"ז אייר, ואף שקבלתי פ"ש ממצב עניני אנ"ש ע"י הרה"ח וכו' מוה"ר א' שי' סימפסאן שד"ר, בכל זה פלא שאינו מזכיר דבר עד"ז.

בטח ידוע לו ע"ד ההנהגה - ביהדות ובמצות בפרטיות - של בני מר . . ע"ה, וכנהוג במדינה זו, במשך השנה שעת הכושר ועת רצון לעוררם להוסיף בזה, ובפרט ע"י הסברה שזהו עיקר הנח"ר לנשמת אביהם ע"ה. ובטח ימצא אותיות המתאימות לזה.

בברכה לבשר טוב בכל האמור

ולקבלת התורה בשמחה ובפנימיות

[חי"ק]

• • •

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה. י"א אייר תשי"ז

ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו המהיר מעש"ק, בו כותב שמציעים לו השגחה והמציעים הם כאלה שהיו שייכים להרב . . ואח"כ להרב . . שיחיו וכנראה ניט גלאטיגע.

והנה קשה לומר דיעה ברורה בענין התלוי בכמה פרטים שאין כותב אודותם, ואפשר גם קשה להעלותם על הכתב, כי תוונא דליבאי לא כתבי, כוונתי לתוונא דליבא של הרבנים והעסקנים דפיטסבורג.

ועליו להתייעץ בזה עם אלו שיש להם השערה, מה תהי' תגובת הרבנים והבע"ב שלהם כשיסכים לקחת על עצמו ההשגחה האמורה.

ומה שכותב שעיקר המכירה תהי' מבחוץ לעיר, תמיהני אם יש לחלק בזה בין עיקר וטפל ומי הוא המודד ומגדיר, וגם זה גופא שבאו אליו בהנוגע להכשר, הרי גם זה מורה אז די זאך איז ניט קיין גלאטע, ויהי רצון אשר השי"ת ינחהו באופן הטוב לפניו באמת בכל הנ"ל.

בברכה

[חי"ק]

• • •

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה. י"ג סיון תשי"ז

ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

במענה על מכתבו בו כותב אודות הישיבה והיי סקול וכו'.

והנה ימים אלו יבקר במחנם ב"כ מרכז תו"ת וידבר אתם בענינים אלו.

בברכה

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

א. קווינט, מזכיר

• • •

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה. ד' כסלו תשי"ט

ברוקלין

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ וכו'

מו"ה זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

במענה למכתבו מר"ח כסלו.

א. בהנוגע לחו"ד הרופא בענין...

מובן שצריך לעשות כהוראתם באופן הב' שכותב במכתבו, ויהי רצון אשר הרופא כל
בשר ומפליא לעשות ישלח דברו . . ע"י רופא פלוני וטיפול פ'.

ב. נעם לי ביותר - לקרות במכתבו, ע"ד הקב"ע בתורה עם מר . . שי' ומהנכון הי' ביותר
(כמובן באופן דיפלומטי, לתכנן) לימוד זה באופן שתסובב השיחה ויתוסף בידיעה בהנוגע
להלכות הצריכות בחיי היום יומים בהנוגע לפועל, לימוד שמביא לידי מעשה, ויהי רצון
שיבשר טוב בכל האמור.

והרי מתקברים אנו לימי הסגולה יו"ד וי"ט כסלו, נצחון אור תורת החסידות, ובודאי
אשר ינצל ימים אלו בהנקודה התיכונה הפצת המעינות (עד שיגיעו גם) חוצה.

בברכה לבשו"ט

[חי"ק]

• • •

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה. אדר"ח אדר א' תשי"ט

ברוקלין

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ

מו"ה זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מכ"ז שבט עם המצורף אליו.

ובעת רצון יזכירו את זוגתו שתליט"א על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה
נבג"מ זי"ע . . ובפרט להטבת בריאותה.

ומובן שבכגון דא, מהנכון לעשות התייעצות (קונסיליום) מעוד רופא מומחה במקצוע,
ויעשו כהוראתם בדעתם משותפת. והרופא כל בשר ומפליא לעשות יצליח הטפול.

בברכה לבשו"ט

[חי"ק]

• • •

[בשנת תש"כ לערך עבר הרב דווארקין להתגורר בקראון-הייטס, ולכן איננו מוצאים באגרות-הקודש עוד מכתבים המופנים אליו].

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ
770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

ב"ה, ה טבת תש"ט.

ידידי הרב וו"ח אי"א
מופ"ר זלמן שמעון שי'
שלום וברכה.

במענה על מכחבו, נכון הדבר שישתתף
בנסיעה השובי"ם לאירלאנד ולהשתדל להביא תועלת
להתלמידים שי' להתלמד בסוב אומנות הזביחה,
והשי"ת יעזרהו בגו"ר.

המברכו
בשמיחה ובהנהגה
יוסף

Le premier nombre qui figure dans les télégrammes après le nom du lieu d'origine est un numéro d'ordre, le second indique le nombre de mots écrits, les autres désignent le date et l'heure de dépôt.
Dans le service distribuer et dans les relations avec certains pays étrangers.
L'heure de dépôt est indiquée en moyen des chiffres de 0 à 24.
Pour les autres la signification des principales indications qui figurent sur le télégramme, voir le manuel de l'usage des télégrammes.
Indications de service

L'États n'est soumis à aucune responsabilité à raison de services de la correspondance privée par la voie télégraphique. (Loi du 23 nov. 1850, art. 6.)

ORIGINE	RECEVO	NOMBRE DE MOTS	DATE	HEURE	METHODS DE SERVICE
BROOKLYN	228/9	22	9		via Western Union
HORAW DIMORKIN ISHTATEIF BHANSIO LEIRLAND					
VEHASHIS IAZLIACH LEKWLICHEM BINESIO TOKO					
UBEA VEIDO MIZLOCHO AGUR BIRROCHO =					
RABBI SCHNEERSOHN =					

NOTA: Pour tous renseignements concernant ce télégramme prière de s'adresser au bureau distributeur.
N° 701-2. S. 720558.

מברק מכ"ק אדמו"ר הריי"צ מט' טבת תשי"ט אל הרב דווארקיין,
ברכה להשתתפותו בנסיעה לאירלאנד לצורך שחיטה

RABBI J. SCHNEERSOHN
OF LUBAWITZ

770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.
SLOCUM 6-2919

יוסף יצחק שניאורסאהן
ליובאוויטש

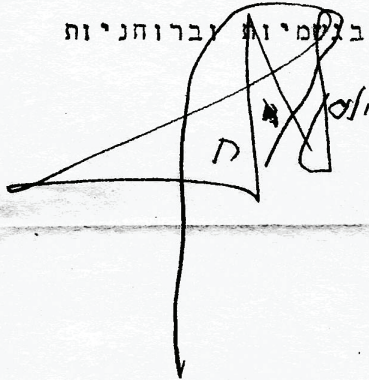
בי"ה, כ"ו טבת תשי"י
ברוקלין.

ידידי הרב ח"ת אי"א מזה"ר
זלמן שמעון שי' דוואַרקין

שלום וברכה!

במענה על מכתבו, יסכים להצעת
ידידי בא כתי בסידור הפליטים הרב ר' בנימין
שי' גאָרדעצקי לנסוע יחד עם השובי"ם יהיו
לאירלאנד, ובודאי יסדרו בעזרתו ית' שלמשך
הזמן שלא יהי' בפאריז יהי' בתומכי תמימים
ממלא מקומו מתאים, והשי"ת יצליחו.

המברכו בלשמי"ת וברוחניות

TEL. PRESIDENT 4-0507
1814
8-4600

CABLE ADDRESS: HAMELACH, NEW YORK

כ"ה

מרכז לעניני חנוך

MERKOS L'INYONEI CHINUCH INC.

CENTRAL OFFICE
770 EASTERN PARKWAY • BROOKLYN 13, N. Y.

:- CENTRAL ORGANIZATION FOR JEWISH EDUCATION :-

ב"ה, ה' כרחסון, ה'תשי"א
ברוקלין

הרה"ח רו"ח אי"א וכו' מהרז"ש שי'

שלום וברכה:

במענה על מכתבו מכ"ד תשרי, בו מספר פרשת הדברים ע"ד נסיעתו לדובלין ושאל דעתי, אם יסע עתה לשם, כאשר אינו עומד ברשות עצמו להחליט בזה, בהיותו על מסרה בישיבת תומכי תמימים בכרונאן.

הנה זה מכבר כתבתי, שכמה וכמה מאנ"ש והמקושרים שי' יכולים למצוא מענה על שפיקות שלהם המתעוררים עתה אם יעינו במכתבי כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"ס שכתב להם בא"י גם בנידון דינ"י כן הוא, שזה לטון מכתב כ"ק מו"ח שמעת' מכתבו אלי עתה: "יסכים להצעת ידידי בא כוה"י בסידור הפליטים הרב ר' בנימין שי' גאראדעקי לכסוע יחד עם השו"בים יחי' לאירלאנד, ובודאי יסדרו בעזרתו ית' שלמשך הזמן הלא יהי' בפאריז יהי' בתו"ת מפלא מקומו מתאים, והשי"ת יצליחו". הרי לו מענה ברור ביותר בזה, ואיני רואה כל מקום לספק בשאלתו זו.

ויהי רצון שתקויים כרבת כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"ס במילואה, והשי"ת יצליחו בנביעתו זו וכשאר עניניו בגשפנות וברוחניות.

ובכלל צריך להביש על הנסיעה לאירלאנד, הוא וגם חבריו בנסיעה זו שי', לא רק כעל ענין "ל פרנסה גשמיית, אלא כעל אמצעי ודרך להפצת תורת הדא"ח גם בפדינה הנ"ל וסביבותי', וגם בהמקומות שלשם יגיע הביר הפוכטר על ידם. והיכולת על זה יבנה בידם, ומי יתן והי' לבבם שלם ייעשו גם רצונם ככוון לתכלית זו, אשר אז יהי' ככוון גי"כ להצפם הפנימי דנפש האלקית שלהם.

בפ"ש כל חברתו תהי'
המחכה לחזרות שבוית'
מנחם שניאורסאהן

ב"ה, עתה נקבל מכתבו המחיר מעש"ק נה, בדבר מה שמציעים נכבדו להב דודו הנערה רבקה שהי' עם ההמים שלום בער שי' ראסקין, וכותב שישר הדבר בעיניהם וגם בעיני בה דודו שהי' ישיאל חולד - הנה-אם אין חילוק גדול בשנים-יגמרו הענין בשעה טובה ומוצלחה, ויהי' למזל טוב בכל הפרטים ובבנין ערי עד.

מנחם שניאורסאהן

- DEPARTMENTS:
- PUBLICATIONS
 - OVERSEAS
 - RELIGIOUS RELEASE INSTRUCTION
 - SCHOOL FOR GIRLS
 - FARMERS
 - EMPLOYMENT BUREAU
 - YOUTH CLUBS
 - REVENUE
 -

TEL. PRESIDENT 4-0807
1814
8-4688

CABLE ADDRESS: HAMELACH, NEW YORK

כ"ה

מרכז לעניני חנוך

MERKOS U'MESYDNEY CHINUCH INC.

CENTRAL OFFICE

778 EASTERN PARKWAY . BROOKLYN 13, N. Y.

הרה"ח אי"א וכו'
מו"ה זאן אעון ע'

שלום וברכה:

הפ"נ שלו נחקבל, ואקראהו בל"נ על ציון
כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"ס, דערה פלאו הדע'.
וצדיקא דאהפטר, דאשתכח בהאי עלסא יחיר
מבחי'והי, במח יחן ברכתו והשי"ח יסלא ברכתו
בגשמי'וה וברוחני'וה.

בברכת נסיעת כסודה
הצ"חה דעצרת הקובש
ותקנה דסוף
או זל' החזרה
מנחם שני אורמאן

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

מנחם מענדל שניאורסאהן

Office Address:
Lubavitch, 770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.

HYacinth 3-9250

ב"ה א' אלול תשי"א
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח א"א נו"מ וכו'
מהו"ר זלמן שמעון שי

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מג' ראה, שבו מבאר מצב הרה"ח וכו'
מהו"ר שי.
הנה בטח בוחאי קיבל העתקה מכתבי להביד"צ דרובלין.
והקוטי חזקה שימלאו בקשתי וישאר הנ"ל על משמתו, ובטח אם נצרך
יסייעו גם כה"ר וחבריו שיהי' כן.

כי לדעתי, עלבד שזה נוגע למצב היהדות שם. הנה זה
נוגע ג"כ למצב בריאותו של שי' ולפרנסתו, וכמו שמזכיר
ג"כ במכתבו הנ"ל.

נהניתי ממה שמזכיר בסוף מכתב, שעשו קביעות ברבים
בלימוד שו"ע רבינו בכל יום, וכודאי יש להם לימוד ברבים בדא"ח
בכל יום, ולא רק בש"ק שמזכיר במכתבו.

מטובו לפרוש בשלום כל החבורה שיחיו והוני מסג"פ
קטע משיחת ההתועדות דש"מ אלול. ובקשה לזכות בזה, את כל חברתו
שי'.

בברכת כתיבה וחתימה טובה

זה נאמר לפני ה' ב' עשרות
אני- תרם ואלף?

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON

מנחם מענדל שניאורסאהן

Office Address:
Lubavitch, 770 EASTERN PARKWAY
BROOKLYN 13, N. Y.

HYacinth 3-9250

בי"ה, כ"ג מ"ח ה'תשי"ב
ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נו"מ זכו'
מהו"ר זלמן שמעון שי'

שלום וברכה!

קבלתי מכתבו בצירוף רשימות זכרונות מהשנים הראשונות לנשיאות כ"ק מ"ח אדמו"ר, וה"ח על העבר ובקשה רבה וכפולה להמשיך בזה, כי אף שמרובים הסיפורים שרשם באיכות אבל מעטים הם בכמות, ובלי"ס אשר רשומים בזכרוננו עוד כהנה וכהנה, כן אם יש בידו לזרז את אלו שיודע שגם הם זוכרים ענינים וסיפורים מהשנים ההם, נא ונא לעשות בזה, או להודיעני מי הם ואכתוב אני אליהם ישר.

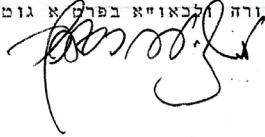
מצטער הנני על העדר הדיעות ממצב הרה"ח שי' שוי"ב ומטובו להודיעני את הידוע לו, כיון שנמצא הוא בסמיכות למחנמ.

מוסג"פ הקונטרס לכ' חשון, ובוראי יזכה בו את הרבים.

ועל העיקר בא"ת, באשר באלו שנסעו אתו יחד ישנם אחדים שאין להם הודעה וקבלה, הנה נא ונא בכל לשון של בקשה ועוד יותר מזה, לבהנמ כפי המצטרך או ללמוד עמהם יחד, ובלבד שמשך זמן המצאם בקאליפ' יקבלו כל הנ"ל הודעות וגם קבלות, וכן למסור להם בשמי ג"כ בכל לשון של בקשה, אשר אי אפשר בלאו הכי. ואשר ישתדלו ככל המצטרך לקבל ההודעות והקבלות, והאמת אגיד אשר לא שערתי אשר אהרי שנסעו כבר איזה פעמים לאירלאנד שלא יהי' בידם כל התעודות הדרושות לשוי"ב, ואין להאריך בדבר הפשוט, ותקותי חזקה אשר כתיר שי' מצדו וכל הנ"ל מצדם יעשו במרץ בכל הנ"ל, וישמתוני בבשו"ט שבא הדבר הזה לפועל, ואשר כבר התחילו בהכנות הדרושות להנ"ל, ושבמשך זמן יודיע ג"כ ע"ד שבא לפועל ממש.

בטח למותר לעוררו ע"ד ההכנות הראויות בקשר עם חדש כסלו הבע"ל, והם יו"ד יט' כסלו וימי חנוכה, שבדאי יש יכולת לנצל את אלו הימים בענין הפצת המעיינות תורת נשיאינו הקדושים והוראותיהם בדרכי החסידות.

בפי"ש כל החבורה ולבאו"א בפר"א גומען חדש

דווארקין - פיסטבורג RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON Lubavitch 770 Eastern Parkway Brooklyn 13, N. Y. HYacinth 3-9250	מנחם מענדל שניאורסאהן ליובאוויטש 770 איסטערן פארקוויי ברוקלין, נ.י.
הרה"ח אי"א נו"נ עוסק בצ"צ מוה"ל זלטן שמעון שי"ל	ב"ה.א"י סיון תשס"ז ברוקלין
שלום וברכה!	
לאחר שתיקתו הכי ארוכה נתקבל מכתבו מכ"ז אייר, ואף שקבלתי פ"ש ממצב עניניו ע"י הרה"ח וכו' מוהר"א שי"ל סימפסאן שד"ר, בכל זה פלא שאינו מזכיר דבר עד"ז.	
בטח ידוע לו ע"ד ההנהגה-ביהדות ובמצות בפרטית-של בני מר ע"ה, לכנהוג במדינה זו, במשך השנה שעת הכושר ועת רצון לעוררם להוסיף בזה, ובפרט ע"י הסברה שזהו עיקר הנח"ר לנשמת אביהם ע"ה. ובטח ימצא אותיות המתאימות לזה.	
בברכה לבשר טוב בכל האמור ולקבלת התורה בשמחה ובפנימיות	

דוֹאָרְקִין-פִּיטְסְבוֹרֵג

RABBI MENACHEM M. SCHNEERSON
Lubavitch
770 Eastern Parkway
Brooklyn 13, N. Y.
HYacinth 3-9250

מנחם מענדל שניאורסאהן
ליוכאוויטש

770 איסטערן פארקוויי
ברוקלין, נ. י.

בי"ה, י"א אייר תשי"ז
ברוקלין

הרה"ג הרה"ח אי"א נוי"נ עוסק בציצ
מוה' זלמן שמעון שי'

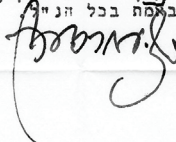
שלום וברכה!

במענה על מכתבו המהיר מעשיק, בו כותב שמציעים לו השגחה
והמציעים הם כאלה שהיו שייכים להרב ואחייכ להרב ~~הרב~~
וכנראה ניט גלאטיגע.

והנה קשה לומר דיעה ברורה בענין החלוי בכמה פרטים שאין
כותב אודותם, ואפשר גם קשה להעלותם על הכתב, כי חונא דליבאי לא כתבי,
כוונתי לחונא דליבא של הרבנים והעסקנים דפייטסבורג,

ועליו להתייעץ בזה עם אלו שיש להם השערה, מה תהי' תגובת
הרבנים והבע"ב שלהם כשיפסקים לקחת על עצמו ההשגחה האמורה,

ומה שכותב שיקר המכירה תהי' מבחון לעיר, המינהני אם יש
להלק בזה בין עיקר וטפל ומי הוא המורד ומגדיר, וגם זה גופא שבאו אליו
בהנוגע להכשר, הרי גם זה מורה אז די אך איז ניט קיין גלאטע, ויהי רצון
אשר השי"ת ינההו באופן הטוב לפניו באתח בכל הני"ח

בברכה

רשימות וסיפורים

הרב זלמן שמעון דווארקין ע"ה היה בעל זכרון נפלא. כל הסיפורים וכל המאורעות בחיי חב"ד ששמע וראה – היו אצלו בבחינת "מונה בקופסא". באגרת מיום א' אלול תשי"א, כתב הרבי לרב דווארקין, "מה נעשה בדבר הר"ד זכרונותיו משנות תר"פ ואילך?", ואכן, בהתאם לבקשה זו רשם הרב דווארקין בחוברת כמה ענינים וסיפורים, רובם ככולם מופיעים בספר השיחות תרפ"ב – תרפ"ד, ולחביבותא – נעתקו גם להלן. חלק ניכר מסיפוריו הופיעו בספר "שמועות וסיפורים". אמנם רשימות קצרות שנשארו בעיזבוננו מופיעות לפנינו. חלק חשוב מזיכרונותיו מליובאוויטש ששמעו ממנו בעל פה, הוקלטו על טייפ'ס ומחכות לסידורם והרשמתם בכתב.

רשימת דברים ששמע מב"ק אדמו"ר מוהרריי"צ נ"ע

את הרשימה שלפנינו רשם הרב דווארקין על פי הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו, שהחסידיים ירשמו את זיכרונותיהם. בראש הרשימה, רשם כ"ק אדמו"ר בכת"ק (ראה תצלום להלן עמ' 79):

"שי"ז דוארקין".

תיכף אחר הסתלקות כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע אמר כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע "איך בין מקנא שילם'ן, ער זיצט אין גן עדן און הערט חסידות פון טאטין". בהימים שלפני ראש השנה התאוננה הרבנית שתחי' לפני ר' אברהם ברוך פעוונזער ז"ל איך שאינו ישן כלל וניכר הי' על עיניו הק' שהם גישוואלין. ואמר ר' אברהם ברוך לכ"ק מה שהגידה לו הרבנית, ואמר דאס האב איך גיפועלט אז דער שלאפין איז כלל קיין בעל הבית ניט אויף מיר.

שמחת תורה תרפ"א

קודם ההקפות¹, ההתוועדות שהיה בהזאל של כ"ק אדמו"ר שבו היה לומד ומקבל על ליחידות ובו נסתלק, ובהתוועדות זו היה גם נוכח הרב ר' י"י ראפאלאוויץ, ובאמצע ההתוועדות אמר רי"י לכ"ק אדמו"ר רבי זאגט חסידות ולא ענהו מאומה, וכעבור עוד משך זמן מה אמר עוד פעם רבי זאגט חסידות ולא ענהו, ואח"כ פעם שלישיית אמר עוד פעם.

ואמר כ"ק אדמו"ר בזה הלשון, "אויב איר ווילט הערין א ענין השכלה אין חסידות וועל איך עפענען דעם מויל וועט איהר אלע פארמאכין דיא מיילער, 25 יאהר אז איך האב משמש גיווען דעם טאטין וואס בין איך א פערד? אשטיין וואלף גיווארין א אנדערער ובפרט דעם טאטין'ס א קינר, נור זאגין חסידות? אזוי זאגט מען חסידות, 24 שעה פריער דארף דיא קישקעס איבער דרייען זיך אין בויך איידער מיא זאגט חסידות".

יום שמחת תורה תרפ"א

בסעודה שהיה בהסטאלאווע אמר לדובער יודאוויטש² (חתנו של ר' מרדכי חפץ מריגא, ובאותו זמן היה מתלמידי תומכי תמימים. לא הי' בעל כשרון בלימוד, ומינו אותו שיהי' המכניס

(1) קטע הבא נעתק בספר השיחות תרפ"ב-תרפ"ז ע' 9.

(2) קטע הבא נעתק בספר השיחות שם.

ומוציא בהשיבה בעניני כלכלה, וגם אז מפני שהמצב הי' דחוק מאד בתו"ת וע"כ לא הי' מבשלת ג"כ והי' צריך בעצמו גם לבשל בעד הת' והי' מסרב לעשות כ"ו באמרו שהוא רוצה ללמוד ככל התלמידים),

"בעריל איך האב גיקוקט דורכונ פענסטער וראיתי וויא דוא האסט גישלעפט דיא פאמוניציע (כלי גדול עם שופכין) אויס גיסין אין הויף, האב איך דיר מקנא גיווען א קנאה עצומה", ואמר עס איז גיווען אין ליובאוויץ סוג תלמידים (בחורים) שלא הי' מסורים להלימוד אבל הי' מסורים ונתונים לשמש הת' בכל המצטרך להם ולבסוף הצליחו במעט זמן לא רק בעבודה אלא גם בהשגה ובידיעת נגלה שבתורה והורו הוראות בישראל, והעמיד לדוגמא את הרב ר' יעקב מאסקאליק מזוראוויץ.

שמחת תורה תרפ"ב

...באותו מעמד הי' אז החסיד ר' אלי' חיים אלטהויז³⁰ ור' מ"מ עלקין³¹, ונתן כוס א' משקה לר' אלי' חיים וטעם מעט והעמיד הכוס על השולחן, ואחר כך נתן כוס א' לר' מ"מ עלקין ושתה אותו כולו עד גמירא, ואמר פאניע איז פארט אנדערש³² (כי ר' אליהו חיים בא אז מניקולייעב אוקריינא ורמ"מ הי' אז במאנושקינע הסמוכה למוסקבה³³) דער פאר וויל איך ניט אוועקפארין פון רוסלאנד ווייל פאניע איז אנדערש (כי אז הפצירה אמו הרבני' מ' שטערנא שרה נ"ע ברבינו שיסעו ללאטוויע וגם התחילו אז לעשות ניירות אבל כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע לא הי' לו חשק בזה אז). בשנת תרפ"א³⁴ אחר מחלתו הידועה (שבאותו הזמן נחלו גם כל תלמידי תו"ת כארבעים איש לערך וגם כמעט כל אנ"ש שבעיר רוסטוב-דאן) אמר, דיא אלע האבין א שייכות צו מיר, איך בין דער גענעראל.

חג הסוכות תרפ"ג

בסעודה בסוכה³⁵ שגם ר' יצחק מתמיד הי"ד היה בין הקרואים להסעודה, שאל ר' יצחק את כ"ק אדמו"ר נבג"מ זי"ע היאך קיימו ישראל מצות סוכה במדבר כיוון שהקיפום ענני כבוד מכל הצדדי' גם מלמע' (ע"פ דין אין מקום לשאלה זו, אבל כך שאל). והשיב, כי פעם אחת יצא הרה"ק רבי מאיר מפרעמישלאן עם אנשיו לקדש הלבנה ולא נראתה הלבנה כי הייתה מכוסה בעבים, ושאל הרה"ק ר"מ לאנשיו מה עשו ישראל במדבר עם קידוש לבנה ולא ידעו מה להשיב, ואמר אני אשיב לכם כשהי' צריכים לקדש הלבנה הי' משה רבינו ע"ה מוציא המטפחת מכיסו (ובעת מעשה הוציא ג"כ הר"מ את מטפחת שלו והראה איך הי'

30 קטע הבא נעתק בספר השיחות שם ע' 30.

31 הוא נזכר גם ב"תולדות חב"ד ברוסיה הסובייטית" ע' פו.

32 הגוי הרוסי הוא אחרת מגוי שבמדינות אחרות.

33 בחודש מנחם אב תרפ"ג, כשהתחילו ברוסיה הגזירות על הדת, ונסע אז רבינו למוסקבא לייסד את רשת מוסדות הדת המחתרתיים ברוסיה, בא אליו רבינו לשבות בש"פ דברים ח' מנ"א. הגיעה לירינו כותרת של אגרת, המתארכת בכת"ק (ראה תצלום): ב"ה יום ועש"ק דברים פ"ג, בפר מאנוישקינא.

34 רשם עליו "שייך לעיל", כי סדר הסעיפים כאן הוא לפי סדר הזמנים של התוועדות תרפ"א-ד.

35 קטע הבא נעתק בספר השיחות שם ע' 37.

עושה מרע"ה), והעביר בהמטפת אנה ואנה ונתפזרו הענני כבוד וקדשו הלבנה, וכשהראה הר"מ בהמטפת שלו איך הי' עושה מרע"ה נתפזרו העבים ג"כ וקדשו הלבנה.

יום שמחת תורה תרפ"ג

בסעודה שנמשכה עד שעה שמונה וחצי בערב לערך⁹ וחילק משקה להסמוכים, והראה על ידו הק' ואמר יעצט איז נאך שמח"ת און דיא האנט טוט וואס שייך צו שמח"ת, אין א שעה ארום וועט זיא דארפין טאן גאר א אנדער זאך (שרייבין), ע"ד כמו שאמר הראגאצאווער גאון שאיתא בירושלמי שקו"ט אם לא הי' לא' שופר כל היום דר"ה ולפנות ערב ממש נודמן לו שופר אבל אין לו שהות לתקוע מבעוד יום רק או תקיעה לכדה או שברים תרועה לבר מה צריך לתקוע, וסיים הראגאצאווער ואח"כ קענסטו פייפין און פייפין (כי לאחר הזמן הוא רק גיפייפט).

ש"ת תרפ"ד

דיבר הרבה אודות זה שיש חילוק בין למי שיש לו חוש בעבודה למי שיש לו חוש בהשכלה אבל איני זוכר עתה ברור, ובתוך הדברים אמר שהמשכיל ביו וואנען ער זאל אן הובין ווינען קאן זיך דיא הימלען שפאלטין, און אז ער וויינט שעם יא קענען שטיינער צוגיין, ואמר אין קרעמענצוג פלעגט זיין א ווארט, וואס בין איך א שוסטער וואס איך וועל גיין צו קבלת שבת. ואמר אז שהרבנים השמשים המלמדים דארפין זיין וויא עס דארף צו זיין ואז ממילא פועלט דאס אויף דער שטאט וואס דאס איז א סדר מלמע' למטה.

וסיפר שבזמן שהי' הגאון רי"ב סאלאווייציק רב בעיר בריסק היה שם איש אחד שלקח פאדראד מהממשלה על עסק אחד שהיה נוגע למלחמה ולא מילא אותו כהוגן ונאסר, והושיבוהו בהמבצר עד המשפט, והי' עלול שידונו אותו למיתה ר"ל, והרי"ב עם עורך דין א' יהודי התעסקו ע"ד הצלתו, והגבילו יום אחד שילכו שניהם להמקומות שהי' צריכים לילך בשביל הצלתו, וכשבא יום המיועד בא העו"ד לביתו של הרב ואמרו ב"ב שהוא בכהמ"ד והלך לכהמ"ד, וראה שהרי"ב מגיד שיעור בגפ"ת ומפלפל עם בערל 'דער הארב' ועם וועלויל 'דיא קלאץ' בעניני טומאה וטהרה, ולא רצה להפסיקו וישב מן הצד וחיכה.

מפני מה נק' בעריל דער הארב כי הי' מתמיד גדול בתורה, ומרוב ישיבתו על השולחן נעשה אצלו הארב. וועלויל דיא קלאץ ישב כל ימיו ולמד על קלאץ א' שעמד עד אשר נתקן כלי קיבול בהקלאץ שישב.

כעבור שעה א' ראה הרי"ב את העו"ד יושב, אמר להם שהוא מוכרח להפסיק כי צריך לילך לענין פיקוח נפש והפסיק והלכו שניהם, ובדרך שאל העו"ד את רי"ב, רבי הלוא בעריל דער הארב וועלויל דיא קלאץ הם בעצמם גאונים מופלגים ולמה אתם צריכים להגיד לפניהם שיעור, ובפרט בעניני טומאה וטהרה שאינו נוגע למעשה. והשיב לו הרי"ב אמת הרבר, אבל כשאני לומד השיעור לפניהם אז בכהמ"ד השני לומדים הבלאט ובהמה"ד השלישי לומדים משניות בכל יום, ובהמ"ד הרביעי לומדים עין יעקב ובהמה"ד הרביעי יש שם חברה תהלים בכל יום, ובהמ"ד

9 קטע הבא נעתק בספר השיחות שם.

החמישי מתפללים בכל יום ויש בהמ"ד שהמתפללי' באים רק בשבתות ויו"ט ויש אפטייקער א' שבא לביהמ"ד רק פעם אחת בשנה ביום הכיפורים.

אבל כשאני לא אניד השיעור לפני בערל דער הארב וועלוייל די קלאץ אז לא ילמדו הבלאט, וכשלא ילמדו הבלאט בהמהמ"ד לא ילמדו משניות וכשלא ילמדו משניות לא יאמרו תהלים וכשלא יאמרו תהלים לא יתפללו בכל יום, וכשלא יתפללו בכל יום לא יתפללו שם גם בשבתות ויו"ט וכשלא יתפללו בשבתות ויו"ט אז האפטייקער לא יבוא לביהמ"ד גם ביום הכיפורים ויצא ח"ו מדת משה וישראל לגמרי.

יו"ד כסלו תרפ"ד

דיבר אודות אדמו"ר האמצעי¹⁰ ע"ד התייסדות כולל חב"ד בעיה"ק חברון שרצה מאד שיסעו מהחסידים לשם, וביקש את ר' אפרים יפה מקאפוסט שיסע לחברון ולא רצה באמרו שכשהוא בקאפוסט לא רחוק מליובאוויץ הוא בא לפעמים קרובי' לליובאוויץ לשמוע דא"ח אבל שם לא ישמע, והבטיח לו כ"ק אדמו"ר שבכל שבוע ושבע ישלח לו בכתב המאמר דש"ק והסכים על זה ונסע, ומאז היה כ"ק אדמו"ר נ"ע שולח לו בכל שבוע המאמר בכי"ק.

וכשנפטר ר' אפרים יפה והי' חשוך בנים ר"ל לקחו לבית הגניזה כל חפציו וגם הכי"ק והיו מונחים שם ע' שנה, ובימי אדמו"ר הרשב"ב נ"ע עשו הקהילה דחברון סדר בהחפצים דבית הגניזה מה למכור ומה להניח, ומצאו הכי"ק ושלחו במתנה לכ"ק אדמו"ר נ"ע את הכי"ק והיו שם י"ב ביכער כי"ק של אדמו"ר האמצעי.

ואמר אדמו"ר נ"ע שהרבה מאמרים אינם בנמצא כי אדמו"ר האמצעי לא הי' מניח לעצמו העתקה, וגם שם ניכר מה שאומרים על אדמו"ר האמצעי שבעת כתבו דא"ח מרוב העמקה והי' מסיים העמוד והי' צריך להפכו הי' כותב על השולחן, כי שם יש הרבה עמודים שניכר שמסוף עמוד א' עד התחלת עמוד ב' חסר הרבה.

אח"כ דיבר אודות אדמו"ר נ"ע הרשב"ב¹¹ ואמר שבשנת רמ"ז עסק הרבה באמרי בינה שער הק"ש בהאותיות י"ב י"ג בהענינים דהעלם וגילוי כח ופועל עצם והתפשטות, וכתב מכ' שאלה בזה להרה"ח ח"ב ווילענסקי לקרעמענצוג ולא ענה לו, וכשבא הרי"י ראפאלאוויטש¹² לליובאוויץ אמר לו אדמו"ר כתבתי מכתב לרח"ב ולא ענה לי, וכשבא הרי"י לקרעמענצוג האט ער איהם גיגעבין א חלק וויא ער האט גיקענט, היתכן שאדמו"ר כתב לכם מכ' ואין אתם משיבים לו, וענהו רח"ב הוא כתב לי שאלה באמרי בינה, ושאל לו הרי"י ולמה אין אתם משיבים לו, א"ל ער וועט זיך איינקערין אן מיר.

ולשנה הבאה כשבא הרי"י לליובאוויטש סיפר לאדמו"ר מה שהשיב הרח"ב אז איר וועט זיך איינקערין אן איהם, וא"ל אדמו"ר נ"ע כששאלתי מאתו לא הי' כוונתי שיורני הפשט מאמרי בינה, רק חפצתי לידע וויא קאן מען דארטין דורך קריכין מיט שכל אליין, ואמר אדמו"ר נ"ע

(10) קטע הבא נעתק בספר השיחות שם ע' 51.

(11) קטע הבא נעתק בספר השיחות שם ע' 52.

(12) רבה של קרעמענטשוג.

שכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע אמר על עצמו שבעת ההיא מרוב יגיעתו והעמקותו בהענינים באמ"ב איז בא איהם אויס גיקראכין דיא האר פון קאפ ומזה הי' היסודות דהמשך הגדול בשעה שהקדומו תער"ב-ע"ה.

ואח"כ בשנת תרמ"ט (כמדומה) בא רח"ב ז"ל לליובאוויץ¹³ ומחמת שהיה לו כאב ברגלים לא התפלל בבהכ"נ (קליינעם זאל) רק בהחדר שני של הבהכ"נ ישב לו על ספסל מכוסה בטליתו והתפלל, ואדמו"ר התפלל אז בבהכ"נ וכשגמר אדמו"ר תפלתו והלך לביתו סיבב דרכו דרך פתח של החדר שני (כי בהחדר שני שהי' מימין הכניסה הי' שני פתחים אחד לבהכ"נ ואחד להפרוודור ומהפרוודור לחוץ¹⁴), ועמד אצל רח"ב זמן מה ושמע תפלתו, וכשבא לביתו אמר יעצט איז בא מיר גיווארין ארעכט אויף שכל (השכלה) אויך כי ע"ע הי' מופרך אצלו לגמרי.

אח"כ דיבר אודות החסידים ר' אייזיק ור' הלל¹⁵, ואמר ר' ישראל נעוולער שמרגלא בפי החסידים שכ"ק אדמו"ר הצ"צ כשמנה החסידים הגדולים המקושרים לו, אמר ר' הלל הנהו א האלבער חסיד, וענה כ"ק אדמו"ר נ"ע דער אנדער האלבער איז גיווען רבי.

וסיפר כ"ק אדמו"ר¹⁶ שפ"א נכנס בעל עגלה אחד שהי' נוסע מהאמיל לפאריטש להר' ר' אייזיק ושאל לו, רבי איך בין א כהן מותר לי ליקח גרושה (כלו' בעגלתו), והלך ר' אייזיק להארגו ספרים שלו ולקח ס' הסמ"ע ועיין בו חמשה עשר מינוט והשיב לו וויא הין, אין פאריטש? אין פאריטש מעגסטו. ואמר ר' אייזיק'ס 15 מינוט איז גיווען זייער טייער, ער האט געקאנט משכיל זיין השכלו' אין דער צייט, נאר כי ע"פ דין כשע"ה שואל שאלה אסור לשחוק ממנו שלא להכשילו לע"ל לא התחשב עם הזמן שלו.

חורף תרפ"ד

נחלה תלמיד א' שמו צבי מאסיפאוויטש במחלת השינה וישן ב' שבועות רצופים, והרופאים הגדולים אמרו נואש ויעצו ליקח אותו להקליניק שלהם ואמרו שאם שאין תקוה אבל אולי, וכ"ק אדמו"ר נ"ע הסכים לעשות כפי דבריהם, ולקחו אותו להקליניק ובעוד ב' או ג' ימים שחל"ח וכ"ק אדמו"ר נ"ע בקש להודיעו כשיהי' הלווי' וכך הי', ונסע להביה"ח החדש שברוסטוב שהוא רחוק מאד מהעיר והי' שם כמעט יום שלם עד אחר הטהרה והקבורה והי' פלא גדול בעינינו.

ובעוד ג' ימים לערך נודענו בבירור שבהקליניק היתה שם עוד חולה א' גויה ומתה, וכשפתחו ליקח הבני מעיים והמות, מהת' ולהבדיל מהגוי', כפי חוק הרופאים ואח"כ כשהחזירו מקומם החליפו והחזירו הבני מעיים של הגוי' לגוף הת', ונתעורר אצלנו שאלה אם לפתוח הקבר, ונכנסתי לשאול את פי כ"ק אדמו"ר ואמר לי בזה"ל איך רעכן אז דאס איז עפרא בעלמא, נור מיא דארף פערגיין בא א רב, ושאלתי למי, ואמר לי להראגאצאווער, וערכתי מכתב לו וקבלתי ממנו מענה באריכות, ולבסוף סיים ע"כ הוה בגדר אבן בעלמא ואין צריך לפתוח.

(13) את הבא נרשם בשם הרו"ש דווארקין, באגרות קודש אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע חלק ה' ע' ר בשוה"ג.

(14) ראה הציור שצויר שם ע' קנט, על פי תיאור הרו"ש דווארקין אל הרב שלום בער לויין.

(15) קטע הבא נעתק בספר השיחות שם.

(16) קטע הבא נעתק בספר השיחות שם ע' 53.

ש"פ היי שרה תרפ"ד

בבוקר לפני התפלה¹⁷, כשנכנסו ר' יחזקאל פייגין עם תלמידי' אחדי' שגם אני הי' בתוכם לחזור חזרה המאמר ואברהם זקן, שבו נתבאר ענין תערובת טוב ורע במדו' בנ"א, ואחר סיום המאמר אמר כ"ק אדמו"ר נ"ע ארעכטער ציור, ואמר שכ"ק אדמו"ר נ"ע בשנת תרס"ג כשנכנס לאמר דא"ח נגש להבימה ואמר בעסער גיבארין ווערין מיט מדות לא טובות און איבער מאכין זייא (הערה, משמע אפי' במקצת) ווי דער גיבארין ווערין מיט מדות טובות און בלייבין אזייא, ואח"כ אמר דא"ח.

17) קטע הבא נעתק בספר השיחות שם ע' 51.

סיפורים מהרב דווארקיין ע"ה ששמע מהרה"ח ר' שמואל גרונם ז"ל

לא הרגיש בטעם המאכל

א. כשגדלה בתו של אדמו"ר הזקן מרת פריידקע מסרה הרבנית לרשותה את כל בית התבשיל, והיא היתה מבשלת. פעם אחת בא לאדמו"ר הזקן הרה"ק ר' שלמה מקארלין, מובן שלכבודו רצתה הרבנית לבשל בעצמה, אבל בתה פריידקע טענה, היות והיא מבשלת תמיד, ע"כ זכותה לבשל גם עתה, ובאו לפני אדמו"ר הזקן לדין תורה. ויעז להם אדמו"ר פשרה, שהרבנית אמנם תבשל אבל לא תטיל מלח בקדירות, ומכיון ש"היאכל תפל בלי מלח וגו'", נמצא שגמר הבישול הוא על שם מי שטטיל המלח. ע"כ בתה תטיל את המלח, ויעלה לה כאילו היא המבשלת. וכך היה, הרבנית בישלה אך שכחה והטילה מלח, בתה פריידקע לא ידעה מזה, והטילה גם היא מלח, כמדובר.

כשהגישו המאכל על השולחן, טעם מעט הרה"ק ר' שלמה וסילק ידו, כי המאכל היה מלוח מאד, אך אדמו"ר הזקן אכל. כשראה אדמו"ר הזקן שר' שלמה אינו אוכל, עלה בדעתו שמסתמא חסר מלח, ולקח מעט מלח והטיל לתוך מאכלו של ר' שלמה, וכשראה אחר כך שאעפ"כ אינו אוכל, שאל אותו מדוע אין הוא אוכל, השיב לו ר' שלמה, כי המאכל מלוח ביותר ואי אפשר לאכול, וטעם אדמו"ר הזקן התבשיל שלו שאכל ואמר הצדק אתכם, לא הרגשתי ע"ע.

פשטתי כותנתי, איככה אלבשנה

ב. בערש"ק באחד מהימים הראשונים שבא אדמו"ר הזקן לליאזנע, ראוהו לאדמו"ר ששוכב על הריצפה בפשוט ידיים ורגלים, ואומר בדביקות נפלאה ובניגון: "משכני אחריך נרוצה, שלעפ מיר, צו דיר, איך לויף נאך דיר". ואחר כך במוצש"ק ראוהו גם כן שוכב על הריצפה ואומר בניגון: "פשטתי כותנתי איככה אלבשנה, איך האב אויס געטאן בגדי חול און אנגעטאן בגדי שבת, ווי קאן איך זיי אויסטאן".

הניגון עזררו לומר חסידות

ג. פעם אחת נקבצו לליאזנע הרבה חסידים וביקשו את אדמו"ר הזקן לומר דא"ה, ואדמו"ר הזקן שלח את משרתו והודיע להם שלא יאמר דא"ה. כדי להפיג צערם, נתקבצו בבית החיצון של אדמו"ר, ור' שלמה מצאשניק לקח כינור וניגן ניגונים השוכים את הלב, ופתאום פתח אדמו"ר את הדלת, וישב, ואמר תורה על הפסוק: "ויהי כנגן המנגן ותהי עליו רוח ד'".

מבקש מחילת הרמ"א

ד. פעם אחת בערב יום הכיפורים קיבץ אדמו"ר הזקן עשרה אנשים ואמר לפניהם שהוא רוצה לבקש בפניהם מחילה מאת הרמ"א, כדין הפוגע בכבוד מת לאחר מיתה. ואמר שהוא פגע בכבודו, כי הוא מתנגד להרמ"א המחמיר מאד בדיני תשעה באב, ומיקל מאד בדיני סירכות הריאה,

ואמר, שמוטב היה לו להחמיר בסירכות, ולהקל בת"ב. ולאחר שביקש מחילה, סיים: ומ"מ אני על משמרת אעמודה, ואיני חוזר בי, שמוטב היה כנ"ל.

ויבוח אדמוה"ז ור' ברוך

ה. בימי אדמו"ר הזקן גזרה הממשלה גירוש על הרבה יהודים מהכפרים להעיירות, ונשאר בלי פרנסה, בעירום ובחוסר כל. ויסע אדמו"ר על פני המדינה לקבץ כסף לעזור למשפחות האומללות, וליתן שוחד לשרים, כדי להקל את הגזירה.

בנסיעותיו הגיע אדמו"ר עד מחוז וואהלין, סמוך לעיר טאלטשין, והיות שבטאלטשין היה מקום מושבו של ר' ברוך נכדו של הבעש"ט, סר לעיר טאלטשין להתראות עם ר' ברוך. ר' ברוך קבלו בכבוד גדול, ובין הדברים שאל את האדמו"ר: למה באתם בגבוליי? והשיב לו אדמו"ר: ראשית, כי "לד' הארץ ומלוואה", והשנית, כי לא יכולתי לסבול צער העניים שגורשו ממקומם, ואני אוסף כסף שישמש כשוחד, להקל הגזירה.

ואמר לו ר' ברוך, הלא יכולים למתק הדינין בהעברת היר על המצח, ולמה צריכים לכסף, והשיב לו אדמו"ר, שיעקב אבינו ע"ה בוודאי היה יכול להמתיק הדינין, ומ"מ אמר: "מנחה היא שלוחה לארזי לעשו. . . אכפרה פניו", ולא סמך על המתקת הדינין בהעברת היר על המצח.

ויאמר לו הר' ברוך הלא יכולתם ללמד אותם את ה"אחד" של זקני הבעש"ט, וממילא היו נמתקין הדינין, אמר לו אדמו"ר אדרבא, מפני ה"אחד" של זקנכם נגזרה הגזירה, וסיפר:

לאחר גזירת שפניא (ספרד) שגורשו היהודים משם, לא רצו אף אחד מהמדינות והמלוכות לקבלם. והסיבה לזה היתה כי השרים שלהם למעלה לא רצו לקבלם, כי אמרו שכשמתיישבים היהודים באיזה מדינה, ראשית כל הם בונים בתי מדרשות ובתי כנסיות ולומדים ומתפללים ואומרים ד' אחד, ובזה יבטלו מציאותם כביטול החושך מפני אור הקדושה, וזה היה הסיבה שגם למטה לא רצו המלכיות לקבלם.

רק השר של פולין אמר: "אני איני ירא מהם, אדרבא, אקבל יניקה מהם כשאקבלם, הם יסחרו ויעשו עוול ואונאה, מסתמא גם יעשו ישיבות וילמדו תורה שלא לשמה, יבנו בתי כנסיות יתפללו ויקראו קריאת שמע ויאמרו "אחד", אבל לא יכוונו, ויעשו היפך ה"אחד", אם כן אדרבא, תהי' לי יניקה", והסכים לקבלם.

וכן גם למטה מלך פולין הסכים לקבלם על ידי שוחד, שהעמידו קאזאק עם רומח על סוס, וכרי גבוה כוז של כסף נתנו לו.

וכך היה, היהודים באו למדינת פולין, בנו בתי כנסיות ובתי מדרשות, למדו והתפללו וקראו קריאת שמע לא כראוי, והשר של פולין היה שבע רצון כי נתקיימה מחשבתו, עד אשר בא זקנכם הבעש"ט ולימד את ישראל ה"אחד" באופן אחר מכבתחילה, וטען השר שמקחו מקח טעות, כי הוא הסכים רק על ה"אחד" הישן אבל לא על החדש, ואינו רוצה להניחם אצלו יותר.

ומזה היה שגם למטה התחילו שרי המלוכה לגרש את היהודים. נמצא שאדרבא, על ידי ה"אחד" של זקנכם הבעש"ט נתהוותה הגזירה מחדש, וע"כ צריכים שוב שוחד לבטל הגזירה.

מדוע תתאונן

ו. מנהגו של ר' יחיאל חסיד אדמו"ר הזקן היה לבוא לרבו לפני ר"ה ולשהות עד אחרי חג הסוכות.

ר' יחיאל היה עני מדוכא, אך חסיד ועובד גדול. אשתו הייתה מבקשת ממנו בכל שנה שיבקש מהאדמו"ר עצה וברכה עבור מצבם הכלכלי, אך כשנכנס ליחידות, היה שואל עניני "עבודה", והיה שוכח על בקשת אשתו.

פעם אחת לפני הליכתו לאדמו"ר, הציקה לו אשתו ואמרה, שאם ישכח בפעם הזאת, מוטב שלא יחזור לביתו, כי יותר איננה יכולה לסבול, והבטיח לה שישתדל שלא לשכוח, וישאל את אדמו"ר הזקן.

אחר חג הסוכות נכנס לאדמו"ר ליחידות, אך שוב שאל ע"ד עניני "עבודה", ואת ענייניו הגשמיים שכח לגמרי, אבל כשיצא מחדרו של האדמו"ר נזכר בהבטחתו לאשתו, וחזר ונכנס, ויתאונן לפני אדמו"ר על מצבו הגשמי. ויאמר לו אדמו"ר: שמע נא יחיאל, יש בגן עדן נשמות שזה ת"ק שנה עומדים ומתחננים שיוירדום לעולם הזה בגוף כדי לקיים תורה ומצוות בגשמיות ועדיין לא פעלו, ואילו אתה כבר פעלת, ועדיין יש לך טענות?

מדוע ייסורים באים עליך

ז. לאדמו"ר הזקן היה חסיד אחד שהייתה לו אשה רעה מאד, ועל כל דבר קל הייתה מכבדת אותו בקללות וגידופים, ובפרט כשהיה נוסע לאדמו"ר, הייתה מלווה ופוגשת אותו, בקללות נמרצות, עד אשר נתמלאה הסאה ולא יכול היה לסבול יותר, ונסע לאדמו"ר וישפוך לבו לפניו. אדמו"ר תמך ראשו הקרוש על זרועותיו, והגביה ראשו ויאמר: ידוע תדע שאתה גלגול מהנשמות שהיו בימי השופטים, עליהם נאמר ויעבדו את הבעלים וגו', ואמרו רז"ל (במס' ביצה) שעבדו שבע עבודה זרה בכל יום, ועל עוון עבודה זרה חייבים מיתה על כל עבודה ועבודה, ודנו דינך בב"ד של מעלה שיתנו לך אשה רעה, שהיא מר ממות, וע"כ צריך אתה להיות שמח בזה שעל ידי כל קללה וקללה שהיא מצערת אותך, נחשב לך הרבר כאילו קבלת עונש מיתה. ונחה דעתו.

אדמו"ר מביטל ישות

ח. הגאון ר' אברהם מקאליסק (המובא בתשובות בסוף ספר שארית יהודה, מאת אחי אדמו"ר הזקן) כשהיה נער בן י"א או י"ב שנה היה עילוי גדול. אביו היה מחסידי אדמו"ר הזקן, וכשנכנס לאדמו"ר התאונן לפניו שיש לו בן עילוי, אבל ניכר שיש לו ישות מלימודו. ואמר לו אדמו"ר: "כשתבוא אלי הביאהו אתך ואדבר עמו".

כשבא לפניו שאלו אדמו"ר: "יכול אתה ללמוד?" השיבוהו: "כן", ועמד אדמו"ר מכסאו ולקח שו"ת הרא"ש, והראהו תשובה אחת, ושאל אותו אם מבין התשובה, ואמר הן. והקשה אדמו"ר על התשובה קושיא חזקה, וצוה עליו לתרץ ולא יכל. ותירץ אדמו"ר בעצמו תירוץ. ושאל אותו אם התירוץ הוא טוב. ואמר טוב מאוד. אחר כך סתר אדמו"ר התירוץ, כן היה פעמים אחרות, וא"ל אדמו"ר: ווי מ'זאגט דיר אזוי איז גוט, קאנסט ניט לערנען. ובוה ביטל ישותו.

כשגדל, בא פעם אחת לאדמו"ר, והראה לפניו אדמו"ר שו"ת מהר"מ מרוטנבורג, שנשאל המהר"ם איזה שאלה, והשיב שהענין הוא כך וכך, והביא על זה ראי' מגמ', אבל הראי' היא קלושה, וא"ל אדמו"ר שיביא על זה עוד ראיות מהש"ס, והביא על זה עוד חמש ראיות חזקות מהש"ס, ואדמו"ר בעצמו הביא על זה עוד שש ראיות, ס"ה אחת עשרה ראיות, וא"ל אדמו"ר כיון שיש על זה אחת עשרה ראיות חזקות, למה לא הביא המהר"ם אפילו אחת מהראיות הללו, והביא ראי' אחרת קלושה, וסתר אדמו"ר אחת עשרה הראיות, אבל הראי' הקלושה לא הי' יכול לסתור.

וסיים אדמו"ר, אל תחשבו שבעת שכתב התשובה, חשב אודות כל אלו הראיות, והסתירות שיש על זה, ואיך שעל הראי' הי"ב אין סתירה, לא, הוא ניגש מיד אל הראי' הי"ב. זהו מעלת הראשונים, שאצלכם האיר האמת.

אכילה לכבוד שבת קודש

פ. "הירש דער בעל עגלה", זהו שמו של בעל העגלה אתו היה אדמו"ר הזקן רגיל לנסוע. מנהגו היה שבכל עש"ק כשהיה בא מבית המרחץ היה מצווה את אשתו שתתן לן מהצימעס שבשלה לכבוד שבת.

פעם אחת כשחזר מבית המרחץ נתנה לו אשתו צימעס כדרכו, כשגמר לאכול, ביקש שתוסיף לו עוד, וגם כשגמר לאכול את זה, ביקש עוד, והיא מאנה לתת לו, באמרה שלא יישאר לש"ק, ויכה אותה מכות עד שנתנה לו את כל הצימעס.

אשתו היתה רגילה להיכנס לרבנית, אשתו של האדמו"ר, וסיפרה לה את כל המאורע, והרבנית סיפרה הכל לבעלה, וקרא לו האדמו"ר ואמר: שמע נא הירשל, מנהג ישראל הוא שטועמים צימעס בערב ש"ק, כי כתוב: "טועמיה חיים זכו", זאת אומרת שצריכים להשאיר לש"ק, מעד זאלסט דאס ניט זיין.

כשיצא, אמר אדמו"ר לבנו אדמו"ר האמצעי, "יהא חלקי עמו אם היה אוכל הצימעס בש"ק בתאוה כזו, כפי שאכל בעש"ק".

(אדמו"ר האמצעי אמר פעם דרוש דא"ח, ע"ד ג' מדריגות מנוחה שאומרים במנוחה של שבת, ואת המדריגה הרביעית שאומרים "מנוחה שלימה שאתה רוצה בה", זה מרגישים כל ישראל, אפי' הירשל דער בעל עגלה).

רום מעלת נשמתו

י. פעם אחת נתאכסן אצל אדמו"ר הזקן שד"ר אחר, איש נכבד וזקן, שהיה נין הב"ח. בעת ההיא גדל אצל אדמו"ר הזקן בנו של הקדוש ר' אהרן מקארלין, שנקרא אחר כך ר' אשר מסטאלין. הוא היה נער קצת שובב (א שטיפער), ולא נזהר כ"כ בכבודו של אותו זקן, והקפיד הזקן מאד לאמר: "הלא אנכי נין הב"ח ומדוע מניחים לילד לזלזל בכבודי?" וענה לו האדמו"ר: "יודעים אתם את כ' מעלת זקנכם הב"ח ז"ל? הב"ח למד תורה לשמה מעוני שלא היה כמוהו, כשהיה רב בעיירה קטנה בפולין (לפני שקיבל את הרבנות בעיר בעלז). פ"א החליטו ראשי העיירה הזו לראות מה עושה הרב שלהם בלילה, הלכו בלילה וראו שלא מאיר אור בחלונותיו, והחליטו שמסתמא ישן הוא, וגרשו אותו מהעיר. והאמת היא שלמד בחושך כי לא היה לו במה לקנות נרות.

המנהג בעולם האמת הוא, שכל צדיק שנפטר מוליכים אותו דרך הגיהנום כדי שיעשה טובה לנשמות שהיו קשורות עמו בעולם הזה וימשכם משם. וגם כשנפטר הב"ח הוליכוהו בדרך זו, אבל צננו לכבודו את הגיהנום במשך מ' יום קודם, מפני גדולתו וחיבתו.

וזה קרוב לק"ן שנה שהב"ח נפטר, וצדיקים יש להם עליה בכ"י, במילא מובן גודל מעלת הגן עדן שלו, ואביו של זה הילד נפטר לא מכבר, והיה צעיר לימים בעת פטירתו, אך תאמינו לי שזקנכם הב"ח וואלט זיך ווינטשן שירשו לו להביט בסדק קטן של גן עדן שלו.

כובע שהביא לעשירות

יא. בי"ט כסלו אחר צאת אדמו"ר הזקן לחירות, היה האדמו"ר והחסידים בשמחה רבה, העמידו חבית גדולה של י"ש באמצע החדר ועל ידה כד. אדמו"ר הזקן והחסידים רקדו סביב במחול, וכשהגיע כאו"א למקום עמידת הכד שאב מהחבית יי"ש ושתה וחוזר חלילה. היה שם אברך אחר שבעת ריקודו נפל כובעו לחבית, ועמד אדמו"ר הזקן והוציא הכובע מהחבית והלבישו על ראשו של האברך ואמר: "וכובע ישועה על ראשו", ובאותה שנה נתעשר האברך והוא בעשירות גדולה שלא לפי הרגיל.

שנה אחר כך, רקדו גם כן כנ"ל, והיה שם אברך שהפיל כובעו בכוונה לחבית, אבל אדמו"ר לא שם לבו לזה.

תקנות אדמו"ר הזקן

יב. אדמו"ר הזקן אמר לעת זקנתו: על שלושה דברים תיתי לי: א. ע"ד תיקון המקווה שיהא נוח לחמם אותה; ב. שהנהגתי סכינים מלוטשים; ג. ביטול מטות רחבות.

תקנות שלא תיקן

יג. על ג' דברים אמר אדמו"ר הזקן "אי איישר חיילי": א. אי איישר חילי הייתי מנהיג יום טוב שני בארץ ישראל; ב. אי איישר חילי הייתי מנהיג לומר שיר השירים במקום לכו נרננה; ג. אי איישר חילי הייתי מנהיג ברכת כוהנים בכל יום.

אדמו"ר האמצעי כתב דא"ח בגיל צעיר

יד. פעם אחת מסרו לאדמו"ר הזקן שבהיות בנו, אדמו"ר האמצעי, אברך צעיר לימים, כתב לעצמו י"ג דרושים על מארו"ל קאמיפלגי במתיבתא דרקייע וכו'. אדמו"ר האמצעי לא היה אז בביתו, וכשבא לביתו, לפני שירד מהעגלה שלח אדמו"ר הזקן שליח שיאמר לו לבוא אליו תיכף עם כל הביכלאך חסידות שיש לו. ומרוב פחד שאחזתו לא היה יכול לירד בעצמו מהעגלה, עד שהוצרכו להורידו, והובילוהו לביתו ולקח כל הביכלאך והלך לאביו.

אדמו"ר לקח הביכלאך ודפדף עד שהגיע להדרושים הנ"ל ועיין בהם כשעה, ונתן אותם חזרה לבנו ואמר לו שמכבדו לבוא אליו בערב, כדי לאכול עמו ארוחת ערב. הלך ואמר לרבנית שתכין לעת ערב סעודה טובה כי לעת ערב יבוא אליהם אורח הגון.

לעת ערב כשבא אדמו"ר האמצעי וישבו לאכול, אמר אדמו"ר הזקן לבנו: "בעריל זאג חסידות! והשיב אדמו"ר האמצעי "אבא איני יכול לומר לפניך", ויצק לו כוס מלא יי"ש וצוה

עליו לשתותו, אחר כך אמר לו: "בעריל זאג חסידות", וא"ל כנ"ל "איני יכול", ויצק לו עוד פעם כוס מלא יי"ש וצוה לשתותו, ואמר לפניו מאמר חסידות. כעבור זמן מה פנתה הרבנית לבעלה אדמו"ר ושאלה: היכן הוא האורח ההגון שאמרת? השיב לה אדמו"ר: "בעריל איז א אורח הגון, ער דרשן'ט גוט".

קללה שנתבטלה

טו. כשנתיישב הרה"ק ר' אברהם יהושע העשיל מאפטא בעיר יאסי, וכידוע היה מקפיד מאד שלא לגלות רזי תורה, ושיטתו היתה שכבוד אלקים הסתר דבר (וכבר נדפס מכתב מהרה"ק ר' צבי מזידיטשוב אליו ע"ד שהיה מנגד על הרפסת ספרי קבלה), ושם ביאסי היה החסיד ר' משה יצחק שהיה לומד דא"ח ברבים, וכשנתקבל הרה"ק הראי"ה ביאסי, התפלל בביהמ"ד ששם היה לומד החסיד ר' משה יצחק דא"ח, והקפיד עליו על זה וקילל אותו שלא יוציא שנתו. ויירא מאד רמ"י מזה, ויסע לאדמו"ר האמצעי ויספר לו דבר קפירתו של הראי"ה על אשר אמר דא"ח, וישען אדמו"ר האמצעי ראשו הק' על זרועותיו ויתעמק במחשבתו קצת, ויגביה ראשו ויאמר לו, דו וועסט איהם אריבער לעבן, אחר כך נשען עוד פעם ואמר, און אויך זיינע קינדער, ואחר כך נשען פעם שלישית ויאמר, און אויך זיינע אייניקלעך. וכך היה שהאריך ימים מאד, קרוב למאה שנה.

הנאה הנשמה מלימוד זהר

טז. משרתו של האדמו"ר האמצעי היה רגיל ללמוד בכל יום משניות, וכן לאמור בכל יום זהר הקדוש. פעם שאלו האדמו"ר: מאיזה לימוד יש לך הנאה יותר, מלימוד המשניות, או מלימוד הזהר? והשיבו: "רבי, האמת היא שלימוד משניות אני מבין לפני ערך, ולימוד הזהר איני מבין כלל, ומ"מ יש לי הנאה מלימוד הזהר יותר", השיבו האדמו"ר: "האמת כך הוא, שהנשמה יש לה הנאה יותר מלימוד הזהר און די נשמה פארשטייט".

קבלת פ"נ בימיו האחרונים

יז. שמעתי מחותני הרב ז"ל ששמע מזקנו ר' מאיר שהיה חסיד הצמח-צדק והיה הולך ברגל לליובאוויטש מעיר פאראברנקע, כי לעת זקנותו של הצמח-צדק לא היו נכנסים ליחידות כל אחד בפני עצמו כנהוג, כי אם הצמח-צדק היה יושב בחדר גדול על יד שולחן, וזה אחרי זה היו עוברים לפני השולחן וכל אחד פתקא בידו, והצמח-צדק היה נוטל הפתקא ומשיב תשובה בקיצור. כשניגש ר' מאיר סמוך לשולחן, היה לפניו איש אחד שהגיש פדיון לפני הצמח-צדק, והיה כתוב שם "לעורר רחמים רבים על בני משפחתי" וכשקרא הפדיון, קרא בקול רם קצת, באופן שגם ר' מאיר שעמד מאחוריו יכול היה לשמוע - "לעורר רחמים רבים על בְּנֵי מְשֻׁפְּחָתִי", ואמר לו אותו האיש: "רבי, כתוב בְּנֵי מְשֻׁפְּחָתִי", ואמר הצמח-צדק: "א יע!" וקרא עוד הפעם הפדיון "בְּנֵי מְשֻׁפְּחָתִי", וכשאמר לו האיש עוד הפעם שכתב בְּנֵי מְשֻׁפְּחָתִי, ענהו הצמח-צדק: פעטאך פעטאך, וועמען דערציילסטו? (טיפש, טיפש, למי אתה מספר?), וגעה אותו האיש בבכייה, וסידר לו הצמח-צדק תיקון.

תורת אדמו"ר הזקן

יח. שמעתי מהרש"ג שפעם אחת במסיבה שהיה נוכח אדמו"ר הצמח-צדק, סיפר אחד ששמע מחסידי ר' מיכעלע מולאטשוב, שפעם אחת בש"ק אמר ר' מיכעלע תורה, ואמר חסידות חב"ד, ובהיות שהחסידים שלו לא הורגלו לשמוע תורת חב"ד, באו אליו ואמרו לו אם שינה דרכו לדרך חב"ד, אם כן טוב להם לנסוע בעצמם להמגיד דליאזנע ששם המקור דתורת חב"ד, והשיב להם שלא שינה דרכו, רק שבעש"ק זה כששב מהמקווה שמע שהגידו בגן עדן תורה מהמגיד דליאזנע, ע"כ חזר לפניהם אותה תורה.

וסיפר שהיה דרכו של ר' מיכעלע שבכל עש"ק אחר טבילת המקוה הגישו אליו כסא וישב עליו, והיה אומר מען דארף א קוק טאן וואס טוט זיך אין ב"ד שטיבל שלמעלה. ואמר על זה הצמח-צדק אם המעשה הזה הוא אמת, יודע הוא הטעם למה אמר ר' מיכעלע תורת אדמו"ר. וסיפר הצמח-צדק שפעם אחת בא ר' מיכעלע להמגיד לבקרו, ושבת אצלו, ובש"ק לא הלך ר' מיכעלע לשולחנו של המגיד רק ערך שולחן בפני עצמו, והמגיד שלח לכבודו את אדמו"ר הזקן שיהיה אצלו בכל ג' הסעודות ולשמוע תורתו. בשבת ההיא היה אדמו"ר נבון בדעתו, למה זה שלח אותי רבי אליו, אם הוא גדול מהמגיד אם כן מוטב לו להתקשר אליו, ולהניח את רבו, והחליט אז בדעתו לשאול את הדבר הזה מפי המגיד בעצמו, וסיפר הדברים לפני חברו הוואלפער ויאמר לו איעצך מה לעשות:

הנה הסדר אצל המגיד הוא שבכל לילה עד חצות היה יושב אחד מהתלמידים הקשישים אצל הפתח לשמור שלא יכנס שום אחד אליו, ואחר חצות היה פותח כל הדלתות, כי היה בדוגמא שלמעלה שעד חצות תרעין דג"ע סתימין ואחר חצות פתיחין, ובלילה זה במוצאי ש"ק משמרתו, ע"כ אחר חצות אניה לך להיכנס פנימה.

וכן היה, כשנכנס אדמו"ר הזקן לחדר המגיד ראה עליו כל פרצופים העליונים ולא היה לו מה לשאול ורצה לשוב תיכף, אבל המגיד הרגיש בדבר ואמר לו, לא שהוא גדול ממנו רק נשמת ר' מיכעלע הוא מזיווג נשיקין, ונשמתו מזיווג גופני, ועם היות שנשמות מזיווג גופני הם יותר גדולים מהנשמות של נשיקין, מ"מ היה משתוקק לשמוע תורה מנשמה של זיווג נשיקין ע"כ שלחו אצלו לשמוע תורתו.

וסיים הצמח-צדק שבהיות שבשבת הנ"ל היה אצל אדמו"ר הזקן לכל הפחות "הוא אמינא" להתקשרות אליו, ע"כ שילם לו עבור זה שאמר "תורתו".

למרא דאתרא יש סיעתא דשמיא

יט. אדמו"ר הצמח-צדק הנהיג בביתו שכל שאלה שיארע בביתו ישאלו להרב דליובאוויטש ר' אברהם (רק שקודם יגידו לו השאלה ואחר כך יאמרו לו הפסק).

פעם אחת הייתה שאלה בעוף והראו להצמח-צדק, והלכו לרב ופסק שהעוף הוא טרף, וכשהגידו להצמח-צדק הפסק, שלח לקרוא להרב ואמר לו מפני מה פסקת שהוא טרף, והראה לו בראיות ברורות שהוא כשר, ואחר ריבוי שקלא וטריא לא היה יכול לדחות ראיות הצמח-צדק, ואמר בתוקף: "הלא אנכי המרא דאתרא ואני אומר שהוא טרף", והלך.

אחר זמן מה פנה הצמח-צדק לבנו המהרי"ל ואמר: "מיינסטו או אדער פסק איז ניט גערעכט? ער איז גערעכט, שכחתי "באר היטב" אחד, אמנם הוא לא ידע ממנו, אבל מפני שהוא מרא דאתרא כיוון להלכה גם בלי ידיעה".

לפני קבלת הנשיאות אפשר למעות

כ. בימים הראשונים לנשיאות כ"ק אדמו"ר האמצעי, היה זמן שמינה את הצמח-צדק ואת ר' נחמי' ור' אברהם מקאליסק להשיב תשובות לשואלים בעניני הלכה, וציווה אותם שטרם ישלחו התשובה יראו אותה לו.

פעם אחת באה שאלה לפניהם, וערך הצמח-צדק תשובה, ומפני שהתשובה הייתה דחופה ובאותו זמן לא היה שעת הכושר להיכנס לאדמו"ר להראות התשובה, החליט הצמח-צדק מכיוון שבכל פעם שהראו לפניו התשובות הסכים על ידם, ולא היה פעם שיפקפק, והעת דחופה, ישלח התשובה, ואחר כך יראה לאדמו"ר, וכן עשה.

וכשהראה התשובה לאדמו"ר אמר לו שטעה בתשובתו שהוא נגד תוס' ביבמות, וכשראה אדמו"ר שנפלו פניו, אמר לו, שא שא דו ביסט נאך ניט קיין רבי, קענסט א טעות האבן.

מעלת אמירת תהילים בשגיאות

כא. הרבנית חי' מוסיא אשת אדמו"ר הצמח-צדק הייתה אומרת הרבה תהילים בכל יום, אבל בשגיאות גדולות.

פעם אחת אמרה לבנה המהרי"ל, תמהה אנכי מפני מה איני יכולה לומר תהילים בעל פה, הלא בכל יום אני אומרת תהילים זה כמה שנים, ואמר לה המהרי"ל, מפני שבכל יום את אומרת שגיאות אחרות שלא אמרת אתמול.

כשמעיה זאת הלכה להצמח-צדק וסיפרה לו, ושאלה: אם כן אחרל מלומר, ואמר לה הצמח-צדק שלא לחרול ותמשיך לומר כמקודם, וקרא לבנו ואמר לו: וואס מיינסטו, ההצלחה שהייתה לי בפעטערבורג, הי' בזכות התהילים שאמרה אמך האט דאס א סאך געהאלפן, וצווה עליו שיבקש ממנה מחילה.

ביבוס רושם החטא בדמעות

כב. פעם באה אשה להצדיק ר' אהרן מטשערנוביל, שבעלה רוצה לגרשה (מפני שרננו עליה שזינתה), ושלחה לאדמו"ר הצמח-צדק, ואחר העיון בהלכה אסרה על בעלה. וכתב הר"א להצמח-צדק שפליאה עליו מפני מה אסרה, הלא אינו רואה עליה שום רושם מזנות. וענה לו הצמח-צדק אפשר שכיבסה הרושם על ידי דמעות, אבל עפ"י דין תורה אסורה לבעלה.

שינוי באמירת ההפטר

כג. פעם כשעלה אדמו"ר הצמח-צדק למפטיר ביום ב' דחג השבועות, וכשהגיע לפסוק "תחת און ראיתי אהלי כושן", אמר: "תחת און ראיתי אהלי שמים", וחסיד אחד שעמד בצדו אמר, רבי, צ"ל אהלי כושן, והשיב אהא! והתחיל עוד הפעם את הפסוק, ואמר גם כן כמו בפעם הראשונה.

שינוי בקריאת התורה

כד. פעם קרא הצמח-צדק בעצמו הקריאה בתורה לחתן בראשית, וכשהגיע להפסוק "והארץ

היתה וגו' אמר "והארץ היתה תהו ובהו (עם בית דגושה) וחשך על פני תהום", והעומד מצדו תיקן אותו שצריך לומר בבית רפה, ומ"מ לא חזר שנית.

אחר הקריאה אמר לו, דע לך, שהקריאה דחתן בראשית הוא רק שלא יקטרג השטן שישראל סיימו התורה ולא יקראו עוד מכאן ולהבא, ע"כ מראים שתיכף אחר הסיום עושים התחלה, ע"כ לית לן בה, ואין קפידה איך לאמר.

רום גובה הנשמות

כה. פ"א כשנכנס הצמח-צדק לביהמ"ד לומר דא"ח ניגש אל השולחן ואמר: הבעש"ט היה גבוה במעלה מהאריו"ל, והמגיד ממעזריטש - תלמידו - היה גבוה מר' חיים וויטאל תלמיד האריו"ל, כי עם האריו"ל למד אליהו הנביא שהוא מלאך, ועם הבעש"ט למד אחי' השילוני שהוא נשמה, ונשמה גבוהה במע' ממלאך, ואחר הקרמה זו התחיל לומר הרדוש דא"ח.

תפילה אחרי שתיית יי"ש

כו. היה עת שהצמח-צדק היה שותה בכל בוקר לפני התפילה כוס גדולה של מים קרים לרפואה, וכדי שיהיה לו מן המוכן בבוקר היה משרתו החסיד ר' חיים דוב מכין לו בכל לילה כוס של מים בחדרו בארגז.

פעם טעה משרתו ותחת מים מזג יי"ש שהיה בבקבוק, בחשבו שזה מים. למחרת אחר התפילה כשראה שטעה, נכנס להצמח-צדק ליתן אמתלא על אשר לא הכין לו המים, וא"ל הצמח-צדק: עתה מבין אני מפני מה האט זיך היינט געדאוונט בעסער ווי אלע טאג, מפני שהיה משקה.

הסדר אחרי פטירת הרבנית

כז. אחר פטירת הרבנית חי' מוסיא, היה סדר שבני ביתו של הצמח-צדק היו מכינים את ארוחת הערב אצל המשרת ר' חיים בער שהיה שם כל היום והלילה, כדי שבלילה בעת שארמו"ר הצמח-צדק ירצה לאכול יתן לו הסעודה שהכינו.

עברו כמה לילות והצמח-צדק לא בקש ממנו אוכל, מה עשה המשרת, היה קורא לאחד מהחסידים הזקנים שהיה בליובאוויטש לחדרו שהיה סמוך לחדר הצמח-צדק, והיה לוקח יי"ש, והסעודה של ארמו"ר הצמח-צדק היה אצלם לקינוח סעודה, וכך היו משוחחים ביניהם בדברי חסידות ובדרכי החסידים.

פעם אחת באישון לילה שמעו איך שהצמח-צדק אומר בחדרו בדביקות נפלאה תהילים, וכשהגיע לפסוק "גם צפור מצאה בית ודרור קן לה" אמר בדביקות אויך א פייגעלע האט א נעסט, און דו האסט גאר קיין ארט ניט, וכשמעו זאת, איז זיי ניט איינגעגאנגען דער עסן, ומהיום ההוא והלאה פסקו מלעשות זאת.

ימיו האחרונים של הצמח צדק

כח. בשנים האחרונות שלפני הסתלקותו של הצמח-צדק, היה חולה וחלוש מאד, והיה שוכב במיטתו ולא יכול היה לקום בעצמו, וכשנצרך לו איזה ספר, היה קורא למשרתו ר' חיים בער שהיה בחדר הסמוך לחדרו, והיה מגיש לו הספר מארגזי הספרים שהיה בחדרו.

פעם אחת בלילה, החליט ר' חיים דוב ברעטו שכשיקרא לו הצמח-צדק יעשה את עצמו כישן ואינו שומע, ויראה מה יעשה הצמח-צדק.

כעבור איזה שעות קרא אותו הצמח-צדק מחדרו: חיים בער, חיים בער, אבל הוא לא ענה לו, ושמע ר' חיים בער איך שהצמח-צדק התחיל לנגן את הניגון של ד' בנות בדביקות ואחר כך קם ממיתו בעצמו וניגש להארגו ולקח הספר ושכב על מטתו.

בין סוס צעיר וסוס חלש

כט. סביבות ליובאוויטש היה ישוב אחד ששם גר אחד מחסידי הצמח-צדק ולקח לבתו חתן עילוי וסיפק לו כל הצטרכותו והוא ישב ולמד בביתו, אבל במשך הזמן פסק מלימודו והתחבר עם חברים לא טובים ונתפקר.

החסיד נסע להצמח-צדק ושפך לבו לפניו ע"ד חתנו, אמר לו הצמח-צדק שיביא אותו לפניו. אחר רוב הפצרות פעל על חתנו, שיסע עמו לליובאוויטש ונכנס לחצר הצמח-צדק, ראה אותו הצמח-צדק וקראו אליו, ושאלו מה החילוק בין סוס צעיר וטוב לבין סוס זקן וחלש. אמר לו, שבאותו הזמן שהסוס החלש הולך חמשה מילין עד"מ, הסוס הטוב רץ עשרים מיל. א"ל הצמח-צדק אבל באותו זמן שהסוס החלש תועה ביער הנה אז הסוס הטוב תועה פי ארבעה. אמר לו האברך, כן הוא בוודאי, שבזה מעלתו נהפכת להיות חסרון. ואמר הצמח-צדק, אבל כשהסוס הטוב מרגיש שטעה בדרכו, ושב מדרכו הוא ממחר לבוא לדרכו האמיתי גם כן פי ארבעה מהסוס החלש. דברי הצמח-צדק פעלו עליו, האברך נסע לביתו נעשה בעל תשובה.

הצ"צ בלימודו ענה על כל השאלות

ל. פעם בא ר' הלל להצמח-צדק, בשנים האחרונות לחייו, שהיה לעת זקנתו של הצמח-צדק, כי היה קשה לר' הלל ענין בחסידות, ובקש מהצמח-צדק שיאמר דא"ת, ולא רצה, אבל ר' הלל עמד מאחורי הפתח ולא הלך, עד אשר הצמח-צדק פתח הדלת ואמר לר' הלל שיכנס, ולקח ספר "תורה אור" וקרא מאמר מהתו"א אות באות ממש אפילו לא תרגם באידיש, וכשסיים הצמח-צדק המאמר, אמר ר' הלל שעל ידי אמירת המאמר נתיישבו אצלו כל הספיקות שהיו לו (אף שבהמאמר לא נתבארו הענינים שבהם נתקשה).

לימוד הצ"צ והמזהר"ש במוצאי יום"פ

לא. שמעתי מאדמו"ר נבג"מ ברוסטוב, שבכל מוצאי יום הכיפורים אחר תפילת הערב היה קורא הצמח-צדק לבנו מזהר"ש לחדרו, ולקח שתי כוסות יין, אחד לעצמו ואחד בשביל בנו, ולאחר שהיו שותים, היה לומד עמו הרבה שעות זהר הקדוש, וכעבור כמה שנים היה הסדר שלמד עמו מדרש, ולאחר כמה שנים למד עמו גמרא (אדמו"ר הדגיש און "נאכרעם" גמרא), ובשנה האחרונה לפני הסתלקותו צווה עליו שהוא ילמד גמרא לפניו והוא שמע.

אור גדול בחלונות קטנים

לב. אחרי השריפה הגדולה שהייתה בליובאוויטש בשנת תרי"ז, כשכנו מחדש את הבתים בחצר, בנה המהר"ש את ביתו בשינוי מאשר שאר הבתים, היינו שהוא בנה את הבית בחדרים רבים מרווחים וחלונות גדולים. ושאל הצמח-צדק את בנו: "למה לך חלונות גדולים כל כך בביתך?"

והשיב לו: "ואל זיין ליכטיג!" ואמר לו: אצל אא"ז אדמו"ר הזקן הייתה הדירה עם חלונות קטנים, השיב לו המהר"ש נו איז געווען פינסטער, ואמר לו: "לא! לא! עס איז געווען ליכטיג".

י"ג תיקוני דיקנא מועילים לרפואה

לג. שמעתי מחותני הרב ז"ל ששמע מאביו שהיה מחסידי אדמו"ר מוהר"ש נ"ע, שפעם אחת ישב המהר"ש במסיבה ודיבר על דבר רופאים, ובמסיבה ההיא היה נוכח גם אברהם הרופא, הוא לא היה רופא מלומד רק פעלדשער (חובש) והיה ירא אלוקים עם זקן מגודל.

ואמר המהר"ש: "איך האלט פון דאקטורים גארניט, כי רובא דרובא במחלות הפנימיות אינם יודעים, ובמעט שיודעים ונותנים תרופות הנה מה שמועיל למחלה זו מזיק לאברים אחרים. אבל פון דיר אברהם האלט איך יע, כי כשקוראים לך לרפא יודע אתה האמת שאין אתה יודע כלום, אבל צריכים לתת לחולה איזה תרופה, ואתה יושב וידך בזקן המגודל ומחשב איזה תרופה לתת לו וזה מועיל יותר מכל התרופות, כי י"ג תיקוני דיקנא הם באריך, ור"ת כי אני י' רופאיך הם אריך, וזה מועיל לרפואה בוודאי".

לינת מים בכלי מתכת

לד. פעם באו הרבה אורחים לחסות בצל אדמו"ר מהר"ש וביניהם רבנים חשובים. בש"ק בבוקר כיבדה אותם הרבנית מרת רבקה נ"ע בתה.

כשישבו לשולחן העמיד המשרת דוד גדול של נחושת ובו מים חמים ומזג לכל אחד כוס. שקלו וטרו ביניהם ע"ד מה דאיתא במסכת נדה בפרק "כל היד" שמשקים מזוגים שעבר עליהם הלילה בכלי מתכות אסור לשתותם משום סכנה, ובשו"ע אדמו"ר הזקן בהגהה איתא דכל שכן מים. וכל אחד ואחד מהם אמר סברא להיתר (כיון שבביתו של אדמו"ר שותין), ואחד מהמתירים אמר סברא מחמת כבוד השבת, כי שומר מצוה לא ידע וכו', ואחד אמר כיון שמטמינים בשבת בתנור של בנין המחובר לקרקע בטל מתורת כלי.

פתאום נכנס אדמו"ר מהר"ש ושמע השקלא וטריא שלהם ורמז להמשרת, להביא דוד גדול (הלאיק בלשון רוסיא) מחרס והראה להם שמטמינים בשל חרס, ואחר כך מריקים לשל נחושת, בשביל שלא להעמיד הכלי של חרס על השולחן.

שתו פאנס העיקר שילמדו חסידות

לה. אצל החסיד הנודע ר' ארע (אהרן) מדאקשיץ, היה הסדר שבכל מוצש"ק בימות החורף היו מתקבצים כל בני העיר לביהמ"ד הגדול שלהם והיו שותים פאנס (תערובת מים רותחין עם ספירט וסוכר), אחר כך היה לומד עמהם חסידות מספר "תורה אור" לאדמו"ר הזקן, בשבתות של חודש חשוון כשהיה בא חזרה מליובאוויטש (כי נוהג היה לנסוע לאדמו"ר מוהר"ש בחודש אלול ושוהה בליובאוויטש עד אחר החג) היו עושים פאנס גדול מאד, והיה חוזר לפנייהם על המאמרים ששמע מאדמו"ר.

פעם אחת כשהיה בליובאוויטש כמנהגו ונכנס לאדמו"ר מוהר"ש אמר לו אדמו"ר: "שמעתי שבדאקשיץ עושים פאנס ולומדים דא"ח, מה השייכות של פאנס לדא"ח? מכאן ולהבא אל תעשו כן, כשלומדים דא"ח צריכים ללמוד בלי פאנס".

כשבא לדאקשיץ, במוצש"ק באו כל בני העיר והכינו פאנס גדול למען שמוע חזרת המאמרים, ואמר להם ר' ארע את דברי אדמו"ר שמכאן ולהבא לא יהיה שום פאנס בשעת הלימוד, וחזר לפניהם על המאמרים בלי פאנס.

לשבת הבאה נתמעטו הבאים, וכה נתמעטו מזמן לזמן עד אשר בחודש אלול נתמעטו לגמרי, כשבא ר' ארע לליובאוויטש ונכנס לכ"ק אדמו"ר מהר"ש שאל אותו אדמו"ר מהנעשה בעיר, וסיפר לו מה שנעשה, אמר לו אדמו"ר אם כן עשו פאנס ושתו, אבי לערנט תורה אור.

הרג שעצר את העגלה

לו. שמעתי מר' פרץ חן שסיפר בשם אבותיו שפעם אחת חזר אדמו"ר מוהר"ש מדרכו לליובאוויטש והיו עמו חסידים אחדים מהמקורבים, וסדר הנסיעה היה שעד תחנת רודניא היו נוסעים ברכבת, ומשם עד ליובאוויטש - י"ד ק"מ - צריכים לנסוע בעגלה, ונסעו בעגלה הרתומה לב' סוסים טובים, והעגלון היה גוי.

באמצע הדרך כששקעה החמה והחשיך, עמדו פתאום הסוסים ולא רצו לילך, העגלון הכה אותם בשוטו ולא הועיל מאומה, ואמר המוהר"ש מסתמא מונח איזה דבר לרוחב הדרך ומזה מפחדים הסוסים לילך, ע"כ צריכים לדאות מה מונח שם, וירדו העגלון והמקורבים לחפש, ומצאו דג גדול מונח באמצע הדרך, והגביהו אותו, וצווה המהר"ש להניח בתיבה שבעגלה להובילו לביתו, והסוסים רצו לדרכם.

פנה המהר"ש להמקורבים ואמר להם בשחוק קל: לו קרה דבר זה אצל צדיקי פולין, היו מחשבים זה למופת.

אין אצלי בדיחות

לו. פעם אחת ישב אדמו"ר המהר"ש במסיבה ואמר כדרכו בקיצור, בחריפות ובצחות, איך, בין צו א גליך ווערטל כלל ניט שייך. ובתוך כדי דבריו אמר: יודעים אתם למה קוראים למיכל "מיכל דער מילכיגער"? (היה בליובאוויטש איש אחד שכינו אותו "דער מילכיגער", היה איש אמיר) ווייל ער איז א גיקארבטער.

ברוסיה המטבע הגדולה ביותר נקראת רובל ובלשון ההמון נקראת קארב, גם חריץ נקרא בלשון אשכנז קארב.

המנהג הוא לסמן את כלי החלב בחריצים כי כתוב חריצי חלב.

מתי קצין הרבי ציפורניים

לח. פעם ישב אדמו"ר מהר"ש במסיבת איזה רבנים ושוחחו ביניהם, ונסב הדיבור על דבר חיתוך הציפורניים בעש"ק, ואמר אחד מהרבנים שמנהגו לחתוך קודם הטבילה, ואחר אמר שהוא נוהג לאחר הטבילה, וכל אחד נתן טעם למנהגו.

ואמר המהר"ש שהוא נוהג לחתוך אחר הטבילה, מפני שעל ידי הטבילה, מתרככות הציפורניים במים, ויותר קל לחתוך אותם.

שבחי בני המהר"ש

לפ. פעם במסיבה, שיבח אדמו"ר מהר"ש את בניו (שלא בפניהם), ואמר על בנו הרז"א: "ער

האט א שטארקע קאפ" ואמר: "ער קאן טראכטין שתי מחשבות כאחת". ועל בנו אדמו"ר מוהרש"ב אמר: "ער האט א גוטע קאפ", והסביר: "ער זעהט פאראויס מה שיהיה לאחר כ' שנה", ואמר "האב איך אבער א מיזיניק (בן זקונים)", ולא סיים יותר.

שבחי הגאון מלובלין

מ. סיפר אדמו"ר מהר"ש בשבחו של הגאון ר' זלמן מלובלין בעל "תורת חסד", ואמר: מה שאני למדתי לפני ט"ז שנים דומה עלי ב"ה כמו שלמדתי אתמול, אבל ר' זלמן, בא איהם איז כלל קיין שכחה ניט פאראן.

הרופא ראה את הרש"ב בחלום

מא. סיפר הרופא המפורסם ליבערמאן מוויטעבסק (הוא היה חתן אצל עשיר אחד משקלאוו, שלקחו מהשיבה ושלחו ללמוד חכמת הרפואה. היה למדן וירא שמים, כשהיה מי שהוא חולה גדול בבית הרב קראוהו לליובאוויטש):

בימים הראשונים אחר גמרו חוק לימודו, נתיישב בוויטעבסק. פעם אחת בש"ק בבוקר בעת שינתו, חלם חלום שבא אליו איש אחד ואמר לו: שמע נא, צריך לחלל שבת עבור יהודי, והנה בה בשעה דופקים על דתו, ויקץ. והנה איש אחד בא מעיר האראדאק (עיירה קטנה רחוקה מוויטעבסק, ב' שעות ברכבת), וקורא לו שיסע עמו להאראדאק, כי חולה גדול בביתו, ויסע עמו.

לאחר זמן, נקרא לליובאוויטש, כי היה אחד חולה בבית הרב, ויהי כאשר ראה את אדמו"ר מוהרש"ב (כי היה אז בפעם הראשונה בליובאוויטש, ולא הכיר עד אז את רבינו) ויכירו כי זה האיש שראה בחלומו שהגיד לו כנ"ל, ויספר הדבר לאדמו"ר נ"ע, ויען לו אדמו"ר בשחוק קל: "אפשר איז דאס געווען מיין עצה שיפנה אליו".

הרש"ב ציווה לזקן לשרוף ספרו

מב. בשמיני עצרת בשנת תר"פ בעיר ראסטאו-דאן, בחיים חיותו של כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע, היה המנהג משנים קודמות שהיו נאספים המנהלים והבחורים הקשישים אצל בנו, כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ נ"ע והיה אומר אז שיחות קדושות.

בתוך הדברים סיפר שפעם אחת בהיות אדמו"ר אביו באשכנז, אמר לו שיסע עמו למקום אחד לבקר תלמיד חכם זקן שהיה חולה.

ויבואו למקום ההוא, ויגיעו לבית גדול ויפה, וליד הדלת עומדים משרתים, וישאלום מי הם, ויגידו להם שמותם, ובקשו רשות מבעל הבית להיכנס. אחר קבלת הרשות העלו אותם לקומה העליונה שבבית, חדר לפנים מחדר, ושם שכב האיש המכובד הנ"ל במטה. האיש ההוא היה עשיר ונכבד, ולעת זקנתו היה דר עם יוצא חלציו.

האיש ההוא שמח מאד מביקורו של אדמו"ר, וישוחחו על דבר עניינים שונים, ובאמצע השיחה אמר אותו הזקן לאדמו"ר שיש תחת ידו ספר אחד שכתב, והוא מוכן לרפוס. ויאמר לו אדמו"ר שהוא מעוניין לראותו, ויקרא משרת אחד ויצוהו להביא הספר לפני אדמו"ר.

אדמו"ר עיין בו שעה ארוכה, ודפדף בו מראשו לסופו והניחו על השולחן. קודם היפרדו מעמו, אמר לו אדמו"ר שיש לו אליו בקשה אחת, ואם יבטיחו מראש שימלא בקשתו, אז יאמר לו, והבטיחו שימלא בקשתו. ויאמר לו אדמו"ר בקשתו שישרוף את הספר הזה בפניו. הוקן שרף את הספר באש שעל האח שהיה בחדרו. אדמו"ר הודה לו על זה, ברכו ויפרד מעמו בשלום.

מבטו של הרבי פעל על הקיסר ווילהלם

מג. בשנת תרס"ו, נסע כ"ק הריי"צ עם אביו לברלין, ושלה אדמו"ר את משרתו ר' אברהם גרליק (אביו של ר' ירוחם ז"ל מבאברויסק) החוצה להיוודע מה נשמע חדש, ובא ואמר ששמע שהמלך ווילהעלעם ינאם נאום בסרטיא אחת, וילך גם אדמו"ר עמו לשם.

כשבאו לשם, היו הרבה נאספים, והמלך היה מוכן לנאום, ופניו היו לבנים כסיד, ולידו עמד יורש העצר שלו, וראו מרחוק שהמלך הביט עליהם במבט חריף והרכין ראשו אל יורש העצר ולחש דבר מה באזנו, ויורש העצר שחק שחוק קל, וכעבור שעה קלה נגשו אליהם שוטרי הכולשת ופקרו עליהם לעזוב את המקום.

כשהתחילה מלחמת העולם הראשונה אמר אדמו"ר אליו, זוכר אתה בשנת תרס"ו כשנאם ווילהעלעם, והיו פניו לבנים כסיד, כבר היה אז במוחו ובמחשבתו כל חלקי ופרטי המלחמה הזאת.

הרשי"ב כתב דא"ח על כסא הקיסר

מז. כשהיה הרשי"ב בברלין, הלכו פעם לשוח בגן הנקרא "קייזערליכער גארטן". הנכנסים לשם היו מוכרחים ללבוש על מנעליהם אנפילאות מיוחדות שלא ללכלך הגן, ומשום חשש שעטנזו הלבישו על המנעלים מטפחות אף.

בגן היה היכל קטן המיוחד למלך ווילהעלעם, כאשר המלך היה בא לגן, היה נכנס לשם לפוש, והיה שם שומר שלא הניח לשום אדם להיכנס.

אדמו"ר נ"ע התבטא לפניו שיש לו חשק להיכנס לשם. מה עשה, נגש לשומר ונתן לו מטבע אחת גדולה שיקנה לו איזה דבר לשתות, וכשהביא לו המשקה והעורף מהמטבע, נתן לו (בנו הריי"צ) העורף בעד טרחתו, ועי"ז נתקרב עמו, והביע לפניו חפצו שירשה לאביו להיכנס בחוץ, וגם נתן לו שוחד, והרשה לאדמו"ר להיכנס, והשומר עמד מבחוץ לראות אם המלך יבוא, כדי לרמוז לו שיצא.

אדמו"ר נכנס לפנים, שם היה כסא ושולחן, ועל השולחן היו מונחים נייר וקסת הסופר ועט. אדמו"ר ישב על הכסא (ער האט זיך א זעץ געטאן), ואמר: א קלוגע שטול, ולקה מן הנייר וכתב עליו את המאמר "וילך איש מבית לוי" – תרס"ו, ויצא.

רוב העם פועל הרגש נעלה

מה. מול המלון שלהם בברלין מעבר הרחוב, היתה קבוצת משוררים שהכינה ובחנה את עצמה לקראת קאנצערט בתיאטרון בברלין.

האדמו"ר ישב על הגזוזטרא שלו, ושמע את הניגונים שלהם, ושלה את המשרת אל ראש המשוררים לאמר לו שבאחד הניגונים שגה וחיסר תנועה אחת. והשיב לאדמו"ר שהוא יודע מזה

אך לא היה ביכולתו להוציא התנועה לפועל, ואפשר שבתיאטרון מחמת רוב העם יפעל עליו שיהיה בהרגש נעלה, וועט זיך בא איהם אויס זינגען, ומכברו בכרטיס כניסה לתיאטרון. ושלח לו אדמו"ר שאינו רוצה לישב בין הנאספים המבקרים את התיאטרון, רק אם אפשר לתקן לו מקום נסתר בין המשוררים, היה מכיר לו תודה, והסכים על זה. וכן היה שאדמו"ר היה שם במקום שהכינו לו, והמשוררים שרו את הניגון במילואו, וכאשר גמרו הניגון חזר אדמו"ר למלבו.

אדמו"ר הרשב"ב מבקר במוזיאון

מו. שמעתי מר' מ"מ גורארי' שפעם בהיותו בחו"ל נכנס לכ"ק אדמו"ר נ"ע בבוקר, ושאל אותו אדמו"ר אם כבר התפלל שחרית, ואמר כן (באמת לא התפלל עדיין, אבל הבין שאדמו"ר רוצה שישמש אותו באיזה דבר, ע"כ ענה בחיוב).

ואמר לו: מענדל, קומט מיט מיר, והוליך אותו אדמו"ר למוזעאום אחד של תמונות יקרות מצייירים מפורסמים, והלכו מתמונה לתמונה והסביר לו מי הוא הצייר, ותוכן התמונה, ועל תמונות אישים שונים הסביר לו מי היה האיש ההוא, חייו ושרשו מאיזו קליפה, והיה שם כל היום, וכשבאו הביתה כבר פנה היום, עד אשר בדוחק גדול הניח תפילין והתפלל שחרית.

ביטול הר"פ רייזעס לר"ש מונקעס

מו. ר' שמואל מונקעס איקלע פעם לעיר שקלאוו, ונכנס לבית החסיד המפורסם ר' פנחס רייזעס, שהיה עשיר גדול, והיה לו בית חומה עם חדרים מרווחים. ר' פנחס לא היה אז בבית, וגם אשתו לא הייתה, ונכנס לחדר המטות ושכב על המצע עם מנעליו והרפש שעליהם. כשנכנסה אשתו של ר' פרץ וראתה שאיש עני שוכב על המטה עם המנעלים לא אמרה לו מאומה, אבל כשבעלה ר' פרץ בא הביתה סיפרה לו שאיש עני שוכב על המטה ואינה יודעת מי הוא.

נכנס ר' פרץ לחדר, הכיר את ר' שמואל, ואמר לו שאין זה דרך ארץ לשכב על המצעות ממנעלים וברפש, ואם רוצה להנפש יכול הוא לחלוץ המנעלים.

כשמע זאת ר' שמואל קם ואמר לו: "אויף דערויף האט דער רבי אויף דיר געהארעוועט? דאס פארנעמט בא דיר א ארט? איני רוצה להיות בביתך!" והתחיל לצאת. ואחר כמה הפצרות פעל עליו שישאר, אבל בתנאי שר' פנחס יקח מקל בין רגליו וירכב עליו בשוק של שקלאוו וברחובות העיר, כדרך הנערים הקטנים, וכן עשה, למרות שהיה בן הגאון ר' חנוך העניך שיק רבה של שקלאוו ומעשירי ונכבדי שקלאוו.

הרש"ג היה מסיים, מזה אנו רואים גדולתו וביטולו של ר' פנחס, כי ר' פנחס היה גדול במעלתו ומדרגתו על ר' שמואל מונקעס, הן בתורתו והן בעבודתו, ומ"מ נתבטל מלפניו.

אמירת "יזכור" סגולה ללידה

מה. פעם אחת באה אשה לאדמו"ר הזקן לבקשו שיתפלל על בתה, שהיא מתקשה לילד. אדמו"ר לא היה אז בביתו ור' שמואל מונקעס היה יושב בבית המדרש של רבינו, וחשבה עליו שהוא הרבי, וסיפרה לו בקשתה, ואמר לה שתאמר ז' פעמים "יזכור", ותושוע.

אחר זמן, באה היולדת לאדמו"ר הוקן עם מתנה להורות לו שעצתו הצליחה, וב"ה שילדה בן. אדמו"ר הבין שמסתמא היה זה ר' שמואל מונקעס, קרא לו ושאל מה הייתה כוונתו בזה, והשיב: פשוט, עשיתי ק"ו, כשאומרים פעם אחת "יזכור" מועיל שאנשים גדולים וקטנים יוצאים, כל שכן כשיאמרו ז' פעמים, בוודאי יצא תינוק קטן כזה.

אנשים וחסידים יסעו לליובאוויטש

מט. פעם אחת ישבו כמה אברכים לפני ר' הלל וסיפרו מופתים גדולים שמראה הצדיק ר' ישראל מווילעדניק; אחד סיפר שבעירו הייתה אשה שבעלה עיגנה שנים רבות, ולא ידעו איה מקומו, והיתה אצל כמה צדיקים ולא אמרו לה דבר ברור, עד אשר נסעה להרה"צ מווילעדניק ואמר לה איה נמצא בעלה, ונסעה אליו וקבלה ממנו גט.

השני סיפר שבעירו היה איש אחד שבנו יצא מדעתו רח"ל, והיה אצל כמה רופאים, וגם נסע להרבה צדיקים ולא הועילו מאומה, עד אשר נסע עמו לוויילעדניק ושם נושע ונתרפא. אמר להם ר' הלל: "נשים ומשוגעים יסעו לוויילעדניק, אך אנשים וחסידים יסעו לליובאוויטש".

אין להשתוות אל ר' הלל

נ. פעם אחת שאל אדמו"ר מוהר"ש את החסיד המפורסם ר' גרשון רוב מפאהאר, למה הוא מחמיר על עצמו בחומרות יתירות כל כך, והשיב לו, כי היה מהיושבים אצל ר' הלל והורגל להתנהג כמוהו.

אמר לו אדמו"ר מוהר"ש: "וואס גלייכט איר זיך צו ר' הלל", ר' הלל האט צובאלייעט דעם חומר (ל' חולי וחלישות) צו אכט און צוואנציק יאהר".

חסיד למעלה מצדיק

נא. פעם אחת ישבו ר' אייזיק מהאמלע ור' הלל ושוחחו. אמר ר' אייזיק: הלל, דו ביסט דאך א צדיק, השיב לו ר' הלל, אבל איר זיט דאך א חסיד, וחסיד הוא למעלה מצדיק.

עזרה ליהודי חשובה משתיית משקה

נב. באחד מימי הפגרא קבצו חסידים באברויסק עשרים וחמשה רובל עבור משקה, ובא בעל עגלה אחד לפני ר' הלל ואמר לו שסוסו מת ואין לו מעות לקנות סוס אחר, וצוה ר' הלל שיתנו לו את עשרים וחמשת הרובלים, וקבצו מעות אחרות, והנה בא עוד אחד לפניו לבקש על ענין נחוץ מאד, ולא נתן לו, וצוה לקנות בעד המעות משקה.

קניית 'סחורה' באמצע הדרך

נג. פעם אחת רצה ר' הלל לנסוע מבאברויסק לש"ק לאדמו"ר הצמח-צדק, אבל זה היה כמעט בלתי אפשרי להגיע לש"ק לליובאוויטש בגלל הזמן הקצר, והיה שם אברך אחד שאמר לר' הלל שיש לו סוסים טובים והוא מבטיח לו שיביאנו לש"ק למחוז חפצו, בתנאי: א. שיסכים לנסוע דרך הכביש, כי ר' הלל לא רצה לנסוע על הכביש שסלל המלך הצורר ניקולאי י"מ"ש; ב. שלא יאריך בתפלתו בדרך, כי התפילה תגזול זמן, ומחמת ההכרח הסכים ר' הלל לתנאים אלו, ויסעו.

ביום א' לנו באכסניא אחת, ועמדו בבוקר להתפלל, האברך התפלל ואכל פת שחרית, ור' הלל עדיין עומד ומתפלל, כך עברו שעות רבות והוא עומד עדיין ומתפלל.

כשגמר ר' הלל להתפלל, ניגש אליו האברך ואמר לו: "הלא התניתי שתקצרו בתפלה, ולמה לא קיימתם התנאי? עכשיו איננו יכולים להגיע לש"ק לליובאוויטש".
ענה לו ר' הלל: "כשאחד נוסע ליריד גדול, כמו לייפציג למשל, לקנות סחורה, ויודע שרק שם יכולים לקנותה, ובדרכו פוגש באיש אחד שיש לו סחורה כזו, ובמקח השווה, אם יאמר הסוחר אי אפשר לקנות פה, כי צריך אני לקנות דווקא בלייפציג, הלא הוא שוטה גמור, כי מה נפקא-מינא אם קונה ביריד או באמצע הדרך? כיון שזו היא הסחורה שצריך לה וגם המקח הוא שווה. וסיים ר' הלל: למה נוסעים לליובאוויטש? כדי שהאדמו"ר יתן עצות וסיוע עם זאל זיך דאווענען, וכיון שבאמצע הדרך דאוונט זיך, צריך להיות שוטה לעזוב פה, ולנסוע ליריד". הסוף היה שהגיעו גם לליובאוויטש קודם ש"ק.

פ"ן עבור קידוש לבנה

נד. פעם היה ר' הלל בליובאוויטש, והיה זמן השלגים שלא נראתה הלבנה, והיה יום האחרון של קידוש הלבנה. הגיש ר' הלל פדיון לאדמו"ר הצמח-צדק שתראה הלבנה, והצמח-צדק הבטיח לו שתראה הלבנה, והעמיד אנשים בחוץ לראות הלבנה שיבואו להגיד לו.
באמצע הלילה נראתה הלבנה, ויצא החוצה וראה לבנה, אך לא ברורה ואמר, שמכיון שאדמו"ר הבטיח שתהיה לבנה, היינו לבנה זכה ובהירה, אבל לא לבנה כזו, ונכנס הביתה. וקודם אשמורת הבוקר נראתה לבנה זכה, ורק אז יצא וקידש אותה.

ואמר שפעם אחת בנעוריו כבר אירע שכל החודש לא נראתה הלבנה, אבל אז היה בכוחותיו לסבול את העגמת נפש, אבל עתה לעת זקנתו, אינו יודע אויב ער וואלט דאס אריבער טראגן אם לא הייתה לבנה.

המכתב שלא נשלח

נה. פעם כשהיה ר' הלל בליובאוויטש, קראו אדמו"ר הצמח-צדק וביקש ממנו שיכתוב למקום אחד בנוגע לענין כללי. אותו היום היה ערב ש"ק, ואמר לו ר' הלל שהוא נהוג שאינו שולח שום מכתבים בערב ש"ק, אבל אדמו"ר הצמח-צדק השיב לו שמחמת נחיצות הרבר מוכרח הוא לכתוב ולשלוח, ולא היה יכול ר' הלל להשיב פניו ריקם, וכתב, והמשרת שלשל המכתב לתיבת הדואר. כליל ש"ק בסעודה אמר הצמח-צדק לבניו: "מיינט איהר אז ר' הלל האט ניט אויסגעפירט? הממונה בדואר לשלוח המכתבים שכח את מכתבו של ר' הלל בתיבה, ולא נשלח".

ר' נחמיה מדובאראוונע נעלה יותר

נו. שמעתי מהרב איסר תמארקין הרב דסטארדוב (בנו של ר' בער, ונכדו של ר' דן תמארקין) שסיפר על אחיו ר' יוסף (תלמידו של ר' נחמי'), שכשנסע לאדמו"ר הצמח-צדק, ואחר כך לאדמו"ר מהר"ש, היה נוסע דרך ראגאצאוו, כדי לבקר את אחיו החסיד ר' דן, והיה מתעכב בראגאצאוו מספר ימים.

וסיפר שפעם נשאלה שאלה אצל אדמו"ר הצמח-צדק, ורצה אדמו"ר הצמח-צדק לדעת גם את חוות דעתו של הגאון ר' נחמי' והגאון ר' אייזיק מהאמליע, וצווה לשלוח להם השאלה, והתשובה נתקבלה בזמן שאדמו"ר הצמח-צדק ובניו הרבנים היו יושבים בסעודה.

ופתח הצמח-צדק המכתבים וקראם, ושאלו המהרי"ל, מי משניהם משיב בטוב יותר (וועד מאכט בעסער), והשיב אדמו"ר הצמח-צדק, מה אתה מדמה, ר' נחמי' איז א מחדש אין תורה.

ה"פאבריקאנט" של ר' נחמיה

נז. פעם אחת אירע שאלה אצל הרב ר' שלמה - המו"ץ בדובראוונע, ושלח מכתב להגאון ר' אפרים זאב מרגליות לבראד, ובהיות שר' נחמי' היה לו פאבריק (בית חרושת) לטליתות, ואנשיו היו נוסעים לרגלי מסחרו לבראד, ע"כ מסר הרב ר' שלמה את המכתב ליד ר' נחמי' שישלחנו לר' אפרים זאת מרגליות.

כשקרא ר' נחמי' את המכתב הוסיף בשולי המכתב איזה שורות וחתם שמו נחמי' פאבריקאנט. כשהגיע המכתב ליד רא"ז וקראו, פנה למביא המכתב, ושאל אותו: האם יש אצלכם הרבה פאבריקאנטן כאלו?

הלימוד של ר' נחמיה ורא"ז מרגליות

נח. וועד סיפר סדר לימודו עם ר' נחמי', שהיו קמים בהשכמה לפני עלות השחר בימות הקיץ, והיו מכינים עצמם כל ההכנות לתפילה, וכשהגיע זמן תפילה היו מתפללים לא באריכות, ואחר התפילה אוכלים פת שחרית, ויושבים ללמוד, ועומדים ממקומם כשהגיע זמן המנחה המאוחרת ביותר, זאת אומרת ח"י שעות בלי הפסק.

הלימוד היה גמרא וראשונים, אבל לא לפי סדר הרפים רק סוגיות, כמו סוגיא רוב וחזקה, או ספק דאורייתא וספק דרבנן, וכדומה. ובין כל סוגיא וסוגיא, שלא תבלבל לימוד סוגיא זו את חברתה, היו משחקים בשח.

והיה אומר הר"נ אליו, ווארף אראפ די ערשטע לאמיר צוגיין צום עיקר, וכשהיה רואה ר' נחמי' שהר"י קרוב לנצח, היה אומר לו יאשע, בא ונחליף, שהוא יקח את מקומו בהמשחק, והוא יקח מקומו, ולא היה פעם שהר"נ ינצח. ומרגלא בפומי' איך קאן לערנען רק דף אחד, הרא"ש יכל ללמוד מסכת כולה.

מעלת דבר שבא ביגיעה

נז. הרה"ח המפורסם ר' אייזיק מהאמליע נסע פעם לעת זקנתו לליובאוויטש עם אברך מהמקושרים אליו, הנסיעה הייתה בערך ד' ימים, כל הזמן היה ר' אייזיק בדביקות, לא אכל ולא שתה.

האברך היה טרוד מזה מאד, והפציר בו לאכול או לשתות ולא רצה, והיה ביום הרביעי אמר ר' אייזיק לאברך, לו היו מים חמים היה שותה טייא. ויסורו לקרעטשמע וביקש האברך מבעל הקרעטשמע טייא, ויגש לר' אייזיק, וישב ר' אייזיק אצל השולחן וישען ראשו על ידיו, וכך ישב שעה ארוכה בדביקות, אחר כך פנה להאברך ויאמר, ניסע הלאה, ואת הטייא לא שתה.

וביאר הרש"ג, שכל ימי חייו של ר' אייזיק, אפילו לעת זקנתו הייתה עבודתו בבחינת אתכפיא, והביא ראי' על זה, שפעם אחת כשהיה אדמו"ר הוקן במקווה, ור' אייזיק היה שם בסמוך, אמר האדמו"ר: אייזיק, קום אריין צו מיר אין מקוה ואעלך למדרגת צדיק. אמר ר' אייזיק, רבי, איני רוצה, מוטב להיות בינוני אויסגעהארעוועט אליין, מאשר צדיק - א געשיינקענער.

לעת זקנתו אמר שמתחרט על זה, כי היה לו לקבל המתנה, ועבודתו ועמלו היתה יכולה להיות ב"ועשה טוב".

הבנה ברוח הקודש

פ. במסיבה אחת, שבה נוכחו ר' אייזיק ור' הלל, אמר ר' אייזיק: דער אלטער רבי, לא זו רוח הקודש מתוך ד' אמותיו, דער מיטעלער רבי, היה לו רוח הקודש בכל עת שרצה, דער איצטיקער רבי (הכוונה לאדמו"ר הצמח-צדק) יש לו רוח הקודש בכל עת שרוצים מלמעלה.

ענה ר' הלל, איך ווייס ניט ווי מעסט מען דאס, אמר לו ר' אייזיק, קיין רוח הקודש האב איך ניט, אבער א מבין אויף רוח הקודש בין איך יע.

תשובו כעין תדורו

סא. ר' ברוך מרדכי היה רב בעיר באברויסק, והשכירות בימים ההם הייתה מועטת מאד, היה גר בדירה שכורה, והיה חייב לבעל הבית דמי שכירות עבור שנה תמימה.

כשהגיעו ימי חג הסוכות אמר לבעל הבית שיבנה בשבילו סוכה על חשבונו, וכשגמר הבניה, נכנס להרב לבקש תשלום ואמר: רבינו, דעו, אם לא תשלמו לי, לא תצאו ידי חובתכם בשיבת סוכה, כי היא סוכה גזולה.

השיב לו ר' ברוך מרדכי: פעטאך, אם אשלם לך, לא אצא, כי תשובו כעין תדורו כתיב, וכשם שאין אני משלם לך בעד דירתך, כמו-כן צריך אני שלא לשלם לך בעד הסוכה.

רקק של אדם הראשון

סב. לפני דירתו היה תמיד רקק (בוץ). פעם אמר לפני היושבים לפניו, יודעים אתם למה נמצא תמיד רקק מים לפני דירתי, כי רז"ל אמרו, שהראה הקב"ה לאדם הראשון דור דור ודורשיו, דור דור ושופטיו וכו', וכשראה אדם הראשון את ברוך מרדכי רב בקהילת ישראל, רקק ואמר פע, אויך מיר א רב, ומהרוק נתהווה רקק מים, ומני אז אינו מתייבש.

רוצה בן כמו ר' ברוך מרדכי

סג. פעם באו לפניו שתי נשים מיושבי קרנות לדין תורה, כששמע טענותיהן, חייב אחת מהן, התחילה לזלזל בו ולקללו בקללות נמרצות.

כששמעה הרבנית את הקללות, ניגשה לר' ברוך מרדכי ואמרה לו, גרש את המרשעת מהבית, השיב לה ר' ברוך מרדכי בשחוק קל, אל תשימי לב לדברי' כי זה רק כלפי חוץ, זי מיינט דאס ניט, וכששמעה האשה את דבריו התחילה לקללו יותר. קרא לה ואמר, שמעי נא, האם את חפצה שיהיו לך בנים כמוני, השיבה, הלוואי, מי יתן.

אז פנה להרבנית ואמר לה, עתה את רואה אז זי מיינט דאס ניט.

סדר עבודה של בעה"ב

סד. איש אחד בא להמגיד ממעזריטש, כשנכנס לבקש ממנו ברכת הפרידה ביקש ממנו לסדר לפניו סדר עבודה "של בעה"ב", והשיב לו המגיד, כשתיסע הביתה יסדר נסיעתו דרך עיר זיטאמיר, ושם דר תלמידו הרה"ק ר' זאב, ויאמר לו בשמו שהוא ילמד אותו סדר עבודה "של בעה"ב".

כשבא לזיטאמיר, והגיע לביתו של הרה"ק ר' זאב נ"ע, היה אז בשעה מאוחרת בלילה, וגשם שוטף ירד, וינקש על הדלת, אבל לא פתחו לו. בעד החלון ראה את הרה"ק ר' זאב שהוא ער, וינקש עוד, אבל לא פתח לו, ובלית ברירה (כי היה באישון לילה) עמד אצל הפתח תחת הגשם. כעבור שעה פתח לו הרה"ק ר' זאב את הדלת, ויכניס אותו הביתה, ונתן לו שלום, ושאל אותו מאין בא, ולאן הוא הולך, ויספר לו שהמגיד צוה לו שיסור לביתו למען ללמוד סדר עבודה "של בעה"ב", ולא ענה לו מאומה.

והיה בביתו כשבוע, וכל אותו הזמן לא דיבר אתו מאומה על דבר זה, וגם לא ראה ממנו מאומה, רק האכילהו והשקהו.

וישאלהו האיש, מדוע אינו מקיים פקודת רבו הק', ויענהו, הלא בשעה ראשונה למדתיך איך צריך להתנהג "בעה"ב"; כשהוא רוצה הוא פותח ומכניס אליו, וכשאינו רוצה הוא סוגר ואינו מכניס, וזהו סדר העבודה של בעה"ב, והבן.

נוסחא אחרינא שמע הרש"ג שהשיב לו שסדר העבודה של "בעה"ב", שמכין בבוקר כל התנורים שבבית שיהיה חם בבית, ובערב הוא סוגר כל הדלתות שבבית ושכחצר למען שלא יכנסו חזירים לרשותו.

דרגות בביאת המשיח

פה. סיפרו בשם אדמו"ר הוקן, שבביאת משיח יהיו כל ישראל במדרגת ר' זאב מזיטאמיר עכשיו, ור' זאב יהיה אז במדרגת הבעש"ט, והבעש"ט יהי במדרגת שלאו כל מוחא סביל דא.

תשובת הצי"צ אחרי כ"ו שנה

פו. שמעתי מכ"ק אדמו"ר מוהרי"צ בראסטאו-דאן בשנת תרפ"ב, כאשר דובר ע"ד החסיד המפורסם ר' יצחק ברוך ז"ל, שהיה יליד ווארשא, והיה לו אשה ובנים, והיה בקי בש"ס וראשונים ובכל ספרי החסידות.

בשנת ת"ר כששמע אודות אדמו"ר הצמח-צדק, בא לליובאוויטש, ונכנס ליחידות, והצמח-צדק השיבו על כל שאלותיו, רק על אחת לא השיבו, וא"ל שיקרא לו אחרי העיון, ואז ישיב לו. כשיצא מהיחידות שלח מכתב לאשתו לווארשא, וכתב לה שהחליט לא לשוב לביתו, ואם תרצה יכול לשלוח לה גט.

בשנת תרכ"ו שלח אדמו"ר הצמח-צדק אחריו, והשיב לו תשובה על שאלתו מאז. ואמר, כ"ו שנה - כמנין שם הוי' - נתעכתי בליובאוויטש לקבל התשובה מהיחידות, וכ"ו שנה צריכים להתעכב להתעמק בתשובה.

קודם פטירתו קרא להחברא קדישא, ואמר להם שהגיע זמנו להיפטר, ושאלו אותו מאין אתה יודע, ואמר להם ראיתי את אדמו"ר הצמח-צדק, ונפטר תיכף.

שיחה תורנית עם הגאון הרונגוצובי

פז. בספר "מגדל עוז" (עמוד צג), מופיע סיפור מפי הרב דווארקין ור"א דרייזין שביקרו את הרונגאטשובי בפטרבורג ביום ד' תשרי תרפ"ה, והגאון עיכבם במחיצתו כחמש שעות רצופות שבהן לא פסקו משיחה שוטפת ברברי תורה וחסידות.

כשהגיעו הדברים לתיאור תפלתו של אדמו"ר הריי"צ נ"ע בליל ר"ה (הרבי הגיע לפט"ב סמוך לחגה"ש תרפ"ד) תמה הרוגאטשובי על שהרבי נוהג להאריך בתפלה זו, והרי ליל ר"ה מוגדר בקבלה ובחסידות כ'דורמיטא' שהוא ענין השינה, ובלילה זה אין כלל למציאות הזמן, ומהו א"כ ענין אריכות התפלה?

אלא, הוסיף הגאון, ידוע שגם אדמו"ר הזקן האריך בתפלת ליל ר"ה, והוא הרי היה גאון! ופילוסוף!... והמשיך הרוגאטשובי שבענין זה קיימת גם נפקא-מינה להלכה, שהרי הרמב"ם פוסק שבקידוש ליל ר"ה יש לומר בנוסח "ותתן לנו . . זכרון תרועה", והגם שיש מפרשים שכוונתו לר"ה שחל להיות בשבת, אך מפשטות לשונו מוכח שכך דעתו בכל גיוני, והביאור הוא שזה קשור לדין דאין מקדשין החודש בלילה (שלכן אין חוזר באם שכח יעו"י בערבית) וא"כ בליל ר"ה לא שייך כלל עניו התרועה אלא רק זכרון תרועה והוא ענין אחר עם ה'דורמיטא'.

ונראים דברי הרמב"ם, אך למרות זאת קבע אדמו"ר הזקן לומר 'יום תרועה', ושוב חזר הרוגאטשובי: והוא – רבנו הזקן – הרי היה גאון ופילוסוף!

(והגאון ביאר עוד בדברי הרמב"ם, שר"ה הוא ממוצע בין השנה החולפת לבין השנה הבאה, וזה ע"ד ההווה שהוא מחבר את העבר והעתיד ולפיכך אינו מציאות לעצמו, אלא הוא מקור הזמן שלמעלה מהזמן. וזהו גם הביאור במחלוקת (שבועות לה, ב) אם שם צבאות הוא משמות הקודש, היות והוא כח ומקור לעולם ויש להסתפק אם הוא עצמו שייך לעולם או שהוא קדוש ומובדל מהעולם).

הישיבה בשצערדין

את הזיכרונות שלפנינו סיפר הרב דווארקין בהיותו בבית רפואה. הרברים עברו עריכה קלה כדי להקל על הקורא בהבנת המסופר.

סדרי הישיבה

הסדר של הישיבה בליובאוויטש היה באופן כזה: קודם שהגיעו ללמוד בליובאוויטש למדו שנה וחצי עד שנתיים לערך בעיירה שצערדין. הבחורים שלמדו שם היו בני 14-13 לערך. הסדר שם התחיל בשנת עת"ר.

סדר היום (בישיבה בשצערדין) היה כך:

בשעה 8:00 בבוקר התפללו שחרית, ובשעה 9:30 בבוקר התחיל סדר הלימודים. סדר הלימודים נמשך עד לשעה 8:00 בערב (עם הפסקות באמצע). בשעה 8:00 התפללו ערבית, ואח"כ אכלו סעודת הערב. משעה 9:00 עד 10:00 בלילה למדו חסידות; המאמרים היו מלקוטי תורה – מאמרים מלקוטים. זה הי' ב'זמן' הראשון (מסוכות עד חג הפסח) וב'זמן' השני למדו 'דרך מצוותיך'. בדרך כלל הי' 'זמן' לימודים מסוכות עד חג הפסח, ואח"כ התחיל 'זמן' חדש.

אצל אנשי העיר היו (התמימים) נחשבים בכבוד'יק.

אם תלמיד לא נהג כדבעי נתנו לו קנס: או שלא יתנו לו לאכול (בישיבה) או שלא יתנו לו לבושים מהישיבה. כתוצאה מזה נסעו כמה בחורים מהישיבה ולא חזרו עוד. השיעור הי' כשעתיים, בבית המדרש ישבו חמשה בכל שולחן מכל צד. בישיבה היו גמרות אבל לא היו ספרי מפרשים כ"א איזה מהם (בחורים עשירים קנו ספרי מפרשים). למדו שם פני יהושע, שיטה מקובצת, ועוד, וכן עשו הכנה לשיעורים.

ראשי ישיבה חדישים

פעם נסע משם ראש ישיבה (ר"מ) בלי רשות כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע שלא הסכים לזה, ואח"כ ל"ע ול"ע נענש ע"ז – נחסר (נפטר) לו ילד כו', ותלו העניין בזה.

חיפשו ראש ישיבה חדש, וכ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע אמר שיתן 100 רובל בעבור ראש ישיבה. כמוכן באו כמה מתנגדי'שע ראשי ישיבות – מפני שהם קיבלו רק 40-30 רובל לחודש (בישיבות שלהם), וגם נתפרסם הדבר ע"י העיתונים, ובעקבות כך באו כמה מהם. לפועל בא אז ג"כ ראש ישיבה בשם ר' זלמן בער ע"ה מדריבין, חסידישער איר, ובא לליובאוויטש אז ע"פ בקשה.

הוא נכנס לכ"ק אדמו"ר הרש"ב, שאמר לו: "מען דארף האבן א ראש ישיבה אין שצערדין, מיר ווילן איר זאלט זיין דער ראש ישיבה, געלט וועלן מיר געבן וויפל איר ווילט. קענען, קענען מיר געבן 100 רובל א חודש. אויב איר ווילט מער, קענען מיר אויך געבן" [=צריכים ראש ישיבה בשצערדין. אנחנו רוצים אתכם כראש הישיבה. כסף ניתן כפי אשר תרצו. יכולים הננו לתת מאה רובל לחודש. באם הנכם רוצים יותר, גם ניתן לכם], וקיבל עליו להיות ראש הישיבה, הי' זה עד שנת תרע"א לערך.

או התחילו עוד הפעם לחפש ראש ישיבה, וזה נמשך עד הקיץ. מכיון שעדיין לא הי' ראש

ישיבה, הפסיקו לשלוח בחורים צעירים לשצערדין ונשאר בליובאוויטש. גם הודיעו בעיתונים אודות העניין. כמה מהם (מהראשי ישיבות המתנגדישער'ס) באו ושלחו אותם חזרה, ושלחו אגרות איזה מהם רוצים שיבואו, ושמהם יבחרו מי יהי' הראש ישיבה. והסדר בזה הי' שהבחורים יבחנו את הראש ישיבה, ואם עס וועט זיי געפלן [=אם הוא ימצא חן בעיניהם] אז הוא יהיה הראש ישיבה. במשך כל הקיץ באו ראשי ישיבות ונשלחו חזרה, עד שלפועל בא אחד ושמו ר' שמואל ע"ה גרין, חסידישער איד. מכיון שכל ראש ישיבה הי' צריך לומר שיעור בכדי שהבחורים יאמרו את הבנתם, הנה כשבא אצלם אמר "וואו איר ווילט פרעגט" [=איפה שהנכם רוצים תשאלו]. לפועל רצו אותו בתור ראש ישיבה, אבל הוא הי' רב בעיר פלונית, וכששמעו אנשי העיר אודות זאת, שלחו אנ"ש משלחת לכ"ק אדמו"ר הרש"ב שלא יעזבוהו להיות ראש ישיבה מכיון שיש לו שטעלע [=תפקיד] בתור רב בעיר שלהם, ולפועל לא קיבלוהו [בליובאוויטש], והוא לא הי' מרוצה מזה.

בחשון תער"ב הגיע לליובאוויטש ראש ישיבה א' שרצה להיות ראש ישיבה כאן (בשצערדין), ואמר "איך וועל איין שוין זאגן א שיעור כזוהר הרקיע" [=אני כבר יאמר לכם שיעור מזהיר כזוהר הרקיע], הוא הי' רב מתנגד מהעיר קאוונע.

כשבא לליובאוויטש [בליובאוויטש הי' בחודש חשון זומפ [=טיט טובעני] כסדרם, וכשהנ"ל בא תקע הסוס רגל בהזומפ [=טיט] וע"י נס איו ער ארויסגעקראכן [=יצא מזה]. לפועל הוא בא לישיבה והציע ששיעור אחד יאמר איפה שהרבים רוצים ושיעור נוסף יאמר ע"פ רצונו באיזה מקום שהוא רוצה, וכן הוזה.

ביום הראשון אמר שיעור איפה שהוא רצה. מתחילה ביקש שיתנו לו סטענדער. כמובן שבליובאוויטש לא היו סטענדערס ועמדו אצלו בכדי שישען. אחר השיעור הראשון היו הכל מרוצים ממנו. ביום הב' שאל איפה רוצים שיאמר שיעור וענה ר' יחיאל - חסידישער איד - שמכיון שעכשיו הוא (חודש) חשון בתחילת הזמן, יאמר שיעור בתחילת הגמ'. למדו אז מסכת בבא קמא ואמר (שיעור) על המשנה. הוא התחיל לומר השיעור על דף ב' במשנה, און מען האט עס באווארפן מיט שאלות [=והתקיפו אותו עם שאלות], ואח"כ החל לומר וללמוד רש"י, ור' יחיאל התחיל עוה"פ להקשות שאלות. הנ"ל לא הי' מרוצה מזה הסדר וסגר הגמרא ואמר: איך קען אזוי נישט לערנען [=אינני יכול ללמוד כך], ונסע מליובאוויטש.

לפועל למדו הבחורים הצעירים בקליינעם זאל [=בזאל הקטן] בפני עצמם ולא עם הגדולים, ואחר קצת זמן נעשה ר' שמואל ע"ה באריסאווער ראש הישיבה. הוא לא רצה, אבל לפועל הסכים. הוא הלך פעם עם ר' דובער ע"ה ריבקין, ואמר לר' בער שישאלוהו מה שרוצה. הנ"ל שאלו קושי' שתוס' שואל במסכת חולין, והוא ענה מה שתוס' עונה. אח"כ שאלו קושיה השניה שתוס' שואל והוא ענה לו את התירוץ השני. אח"כ אמר לו שאף פעם לא ראה תוספות זה.

הליכה לנהר

בקיץ היה הסדר שבערב היו הולכים כארבע מאות אנשים לשוט בהטייך [=נהר] שנמצא שם אצל העיר, וכן הי' גם ביום ו' בקיץ. לעלטערע בחורים [=הבחורים המבוגרים] לא הי' סדר ביום

ו', רק הבחורים הצעירים הי' להם סדר עטלעכע שעה [=שעות ספורות], ואז הלכו כולם אל הטייך [=הנהר] והיו שם כמה שעות בטייך וכן אנגעווארעמט זיך [=התחממו] על שפת הנהר.

צוואת הגביר

קודם שנת עטר"ת לערך הי' א' ושמו ר' שמואל ליינפארט ע"ה שהי' גביר - פוילישער וחסידישער איד, והי' נוסע לפוילישער וכן לליובאוויטש. הגורארי'ס עשו בשבילו התועדות, ובה הי' נוכח גם ר' שמואל גרונוס ע"ה שדיבר אז, והנ"ל נתפעל מזה לגמרי ואמר שהוא "פה מפיך מרגליות".

אחר זמן כתב הנ"ל צוואה, שמכיון שיש לו ספרים רבים, במילא לאחר פטירתו נותן הכל לר' גרונוס שהוא ישער כמה עולה חשבון הספרים והכלים שברשותו. לאחר שהנ"ל נפטר קבלו מה שרצה, ורש"ג עשה מה שהוטל עליו. מכרו כמה ספרים ומצאו שלא היו לו שום ספר בנגלה, ורק ספר א' מצאו שיש בו חסידות והי' לבסוף מכורך עם שו"ת הר"ן (ובטח אם הי' יודע שיש בו נגלה וואלט ער דאס ניט געהאלטן [=הוא לא הי' מחזיק את זה]). הי' לו ביכל מכת"ק כ"ק ארמו"ר הצ"צ נ"ע (והגורארי'ס קנו אותו), וכן סידור ארמו"ר הזקן שהי' בזה שני סידורים א' תפלות חול וא' תפלות שבת - מכרו הכל.

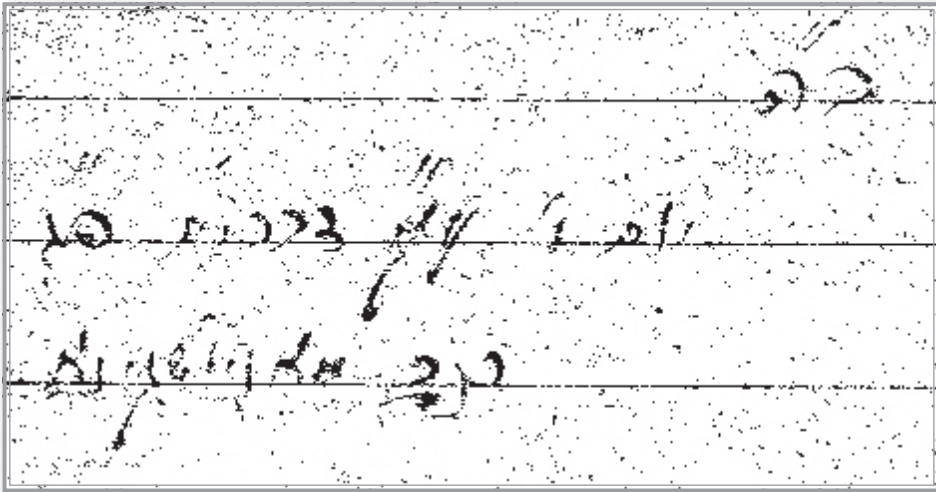
עישנו בליובאוויטש

סיפר ג"כ שכליובאוויטש האט מען גערייכערט [=עישנו], וכן בראסטאוויטש הי' אפשר ליקח גלאבאקא [=מקטרת?] במחיר קטן לחודש.

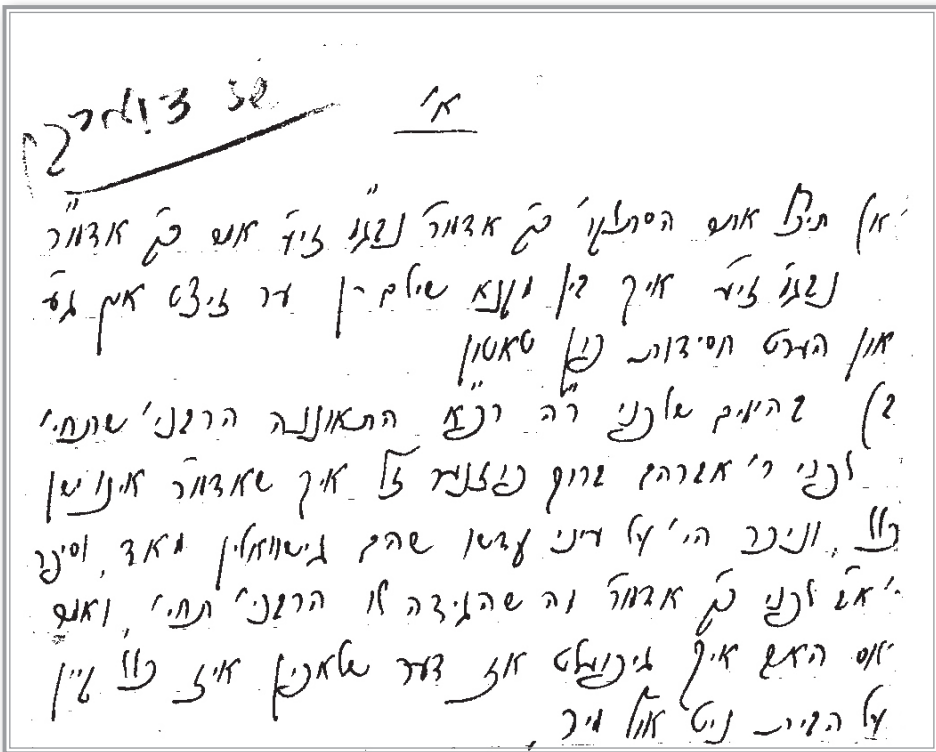
פגישה עם הרבי

בראסטאוויטש פגש את כ"ק ארמו"ר נשיא דורנו בפעם הראשונה. הוא הי' אז בבית הרב, וכנראה הי' מקושר עם עניני השידוך. הי' פעם אז ער האט געוואלט פארהערן תלמידי הישיבה [=שהוא רצה לבחון את תלמידי הישיבה], אבל לפועל האט ער זיך אפגעזאגט [=השתמט מזה]. הי' בכל פעם פארשלוסן [=סגור], ולא הי' מסתובב כל כך בזאל עם הבחורים. כי אם אפגעזונדערט [=נבדל].

צילום מכת"ק כ"ק אדמו"ר מוהר"צ "ב"ה יום ו' עש"ק דברים פ"ג, כפר מאנושקינא" ודאה לעיל עמוד 50.

צילום מהעמוד הראשון של זכרונות הרב דווארקין שכתב על פי הוראת כ"ק אדמו"ר נשיא דורנו. על הדף כתב כ"ק אדמו"ר "ש"ז דווארקין".

מאמרי הערכה

אבותינו סיפרו לנו...

מאת הרב יהושע דובראווסקי ז"ל

פורסם ב"די אידישע היים", ותורגם מאידיש ע"י הרב משה שי' מרינובסקי

דודי הגרו"ש (ר' זלמן שמעון) דווארקין ז"ל הגיע ללמוד ב"תומכי תמימים" בליובאוויטש בגיל אחת עשרה, והוא למד שם עד קרוב לנישואיו - בגיל עשרים וכמה שנים. זו תקופה נכבדה בפני עצמה, אבל ההתקשרות וההשתרשות האיכותית שלו עם הישיבה, היתה הרבה יותר מאשר מספר השנים בכמות. אפילו בין התמימים הגדולים והנלהבים, לא הזדמן לי לפגוש מישהו ש"תומכי תמימים" הותירה בו כזה רושם חי, חזק ומתמשך כמו על "הדוד זלמן שמעון". עד כדי כך שכל ימיו הוא נשאר, במידה רבה, בחור של "תומכי תמימים".

לדוד היה זיכרון יוצא מן הכלל. הוא ידע וזכר הרבה מאד מדברי ימי החסידים בתקופות שונות; ובאופן כללי היה לו חוש נדיר לספוג ולקלוט כל דבר שהוא שמע, ראה או חווה. ועם זאת, נביעה מיוחדת התעוררה אצלו כאשר הוא היה מתחיל לספר על עולמה של הישיבה - על הרביים הנשיאים, על המשפיעים וראשי הישיבה ועל סדר החיים של הישיבה בכלל. או-או-אש היתה נדלקת בעיניו והדברים שלו היו מתמלאים בהתלהבות פנימית - למרות שתמיד היה מרוסן ברגשות שלו. באותה שעה, הוא היה שוכח את גבולות הזמן ומדבר ומספר ללא הרף - הגם שמטבעו היה שתקן (כפי שלפעמים היה אומר על עצמו).

כל פרק זמן בחייו בליובאוויטש האיר במוחו ועמד חי לנגד עיניו. כל תמונה, כל אפיזודה, כל אירוע וכל חוויה בליובאוויטש היו חתומים אצלו בצבע-טרי נדיר; ובארכיון הזכרון החי שלו נותר רשום כל שביל, כל פינה, כל עץ קטן וכל שיח של "החצר" בליובאוויטש, כל חלון וכל דלת ומראה הקרש והאבן הקטנים ביותר של המבנים בעיירה.

כבחור ישיבה הדוד רז"ש ראה את מלכות ליובאוויטש בשנותיה הפורחות, עד ההתחלה של מלחמת העולם הראשונה. הוא עבר וחווה וחווה את שנות המלחמה האימות מקרוב, כתלמיד ישיבה מסור, כאשר בית חיינו נאלץ לנדוד מליובאוויטש, כאשר עולמה המפואר של הישיבה התפורר ברעב ובמגיפות, בנדודים ובחורבן, כאשר רק מספר מועט ממאות התלמידים נשאר דבוק ב"קרנות המזבח" של "תומכי תמימים" ולא נותק על ידי גלי המלחמה האכזריים.

בין התלמידים המעטים שנותרו בליובאוויטש לאחר שבית רבינו עבר לרוסטוב-דון, היה הדוד רז"ש; מאוחר יותר גם הוא הגיע לרוסטוב-דון והיה בין אלה שהיוו את היסוד להמשך ולהתפתחות של "תומכי תמימים" בערים אחרות - וכל זה הוא פרשה מופלאה בפני עצמה.

כל פרט בכל צעד, כל פניה וכל השתלשלות בחיי בית חיינו והישיבה, שהיה קשור באלפי מיתרי נשמה בבית חיינו, היה נחרט בצורה חדה וברורה בזיכרונו של הדוד, עד נשימתו האחרונה. אילו הייתי מבורך אפילו בחלק קטן מחוש הזיכרון של הדוד, היתה נותרת לי רק בעיה אחת: מנין לוקחים כל כך הרבה זמן וכשרון לכתוב את ה"המון זיכרונות" שזכיתי (אברל לחיים) לשמוע

מהדור. שמעתי כל כך הרבה! ולצערי "שר השכחה" שולט אצלי בלי רחמנות! ובכל זאת, תקוותי לה' שתהיה לי האפשרות להמשיך לרשום ולפרסם את מעט "שארית הפליטה" של הזיכרונות מהדור רז"ש. ולהלן אתן דוגמת-התחלה קטנה.

בתוך חוויות קשות מכל הסוגים שעברתי בשנות הילדות בסמרקנר במלחמת העולם השנייה, היו בחיי גם לא מעט רגעים מאירים. היה זה כאשר הדוד היה לוקח את אחיינו המורעב ל"טיול אחורה" בשבילים העתיקים של ליובאוויטש ועורך לו היכרות עם כל כך הרבה דמויות עשירות של אותם הימים.

לאחר יום חם ומתיש של הקיץ הסמרקנדי, כשרוחות מקררות של הלילות הטרופיים כיסו את בתי האבן ואת החצרות בשקט חשוך, היה הדוד מתיישב על מעין תל אבן (שהיה למעשה תנור אוזבקי מכוסה עפר) ומתחיל לספר במתינות. בקפריזות הילדותיות שלי, "ניצלתי" לעתים קרובות את המוכנות ואת הוויתור של דודי... וידעתי להוביל את הסיפורים של הדוד לכיוון שעניין אותי במיוחד באותו רגע.

בניסיון "להציל" מעט מהסיפורים ששמעתי אצטרך לוותר על הרבה תאריכים, להתעלם מסדר כרונולוגי ועוד פרטים מדויקים שהדוד כן היה מקפיד עליהם.

הדוד רז"ש נולד בעיירה רוגצ'וב, רוסיה הלבנה. העיירה הזו, כמו מאות עיירות דומות, היתה בוודאי נשארת לא מוכרת לעולם היהודי הכללי - אלמלא העובדה שרוגצ'וב היתה עיר הולדתו של הגאון הנודע בעולם ר' יוסף ראזין, שאכן התפרסם על שם העיירה: "הרוגצ'ובר".

אגב, הדוד ביקר כמה פעמים את הגאון הרוגצ'ובי שמאד קירב אותו כתלמיד חשוב ביותר, חסיד ולמדן של ישיבת ליובאוויטש ובהחלט גם בתור בן-עיר. הדוד סיפר פרטים מאד מעניינים על הביקורים הללו ועל הדברים ששמע מהרוגצ'ובי.

אכיו של הדוד, ר' ירוחם, היה מלמד ברוגצ'וב. משנים קדמוניות ידוע ש"בדרך כלל" מלמד לא הצטיין בעשירות. ר' ירוחם לא היה יוצא מן הכלל. לא, הוא כן הצטיין - ביראת שמים, תמימות וגם ב... עניות, כי ר' ירוחם לא היה המלמד היחיד ברוגצ'וב.

באותם ימים היה שם מלמד נוסף בשם ר' אליעזר גארעליק, שנקרא "ר' לאזער המלמד". גם "ר' לאזער" לא היה "רוטשילד", אבל המערכה שלו היתה הרבה יותר טובה. ידעו שה"חרר" של ר' לאזער שייך לחוג יותר נעלה, נבחר: היתה שם קצת יותר הרחבה, תנאים טובים יותר לילדי החרר, ובעיקר - ר' לאזער היה ידוע כמלמד באמצעים פדגוגיים יותר טובים ואפילו יותר "מורדניים". פרט ללימודי הקודש היסודיים הוא היה מלמד גם לכתוב, קצת חשבון ועוד לימודי-תוספת דומים. כך למדו בחרר שלו הילדים מהמשפחות היהודיות היותר מבוססות ששילמו שכר לימוד יותר גבוה וגם יותר בזמן.

ר' לאזער גרליק, כמו ר' ירוחם, היה ירא-שמים גדול, מלמד מאד חסידי ויהודי ירא שמים. ראיתי אותו בסמרקנר בשנותיו האחרונות. פניו הטילו אימה וכל תנועה וכל ביטוי שלו נשמו יראת שמים תקיפה.

ר' ירוחם למד עם ילדים מעניי הקהילה. וזה אומר "זכות" כפולה: שכר הלימוד היה מלכתחילה נמוך מאד (כפי שראוי לעניים מרודים בעיירה ענייה), ובנוסף לכך, הורים רבים לא יכלו בשום אופן לשלם את שכר הלימוד הזעום בזמן המוסכם. כך שר' ירוחם חיפש תמיד גמילות חסד של רובל לצרכי שבת. בטבעו לא היה מסוגל לתבוע הרבה וגם לא היה מהיכן לתבוע...

בתחילה למד הרוד ב"הדר" של אביו אבל ר' ירוחם תמיד שאף לשלוח את בנו לר' לאזער ל"הדר הרבה יותר טוב" - כי זלמן שמעון'קע אכן היה תלמיד טוב מאד עם כישרונות טובים. ואיכשהו ר' ירוחם הצליח לבצע את זה - הרוד היה מספר כי ב"הדר" של ר' לאזער הוא גילה לראשונה את ה"לוקסוס" שאפיין את סדר החיים של ילדי החדר שכאו מבתים אמידים. ילד בחדר היה נשאר ללמוד בחדר יום שלם, כך שהוא חייב להביא אתו משהו לאכול בצהרים.

מה היו מביאים ילדי החדר של ר' ירוחם? - פרוסת לחם מרוחה בשמן, או חתיכת לחם עם בצל או "לחם עם כלום". אבל בחדר של ר' לאזער היו ילדים שהביאו לחם מרוח בחמאה או בגבינה או אפילו הוסיפו לכך תפוח! אפילו היו כאלה שאכלו "בולקע" - לחם לבן ביום חול באמצע השבוע! אגב, כאשר הרוד היה מספר על העניות בביתו, הוא נהג לתאר "ארוחת ערב" רגילה, הסעודה העיקרית ביום חול: לחם היה, פחות או יותר, מספיק כדי להשקיט את הרעב של ההורים והילדים בבית; ו"עם הלחם" היתה האמא פורסת דג מלוח - חתיכה אחת של דג מלוח לכל אחד מבני המשפחה שישבו ליד השולחן. זו היתה המנה הראשונה וגם המנה השניה. ואילו ה"קינוח" (הקמפוט) היה כוס מים קרים. תה וסוכר הם פרגנו לעצמם רק אחת לשבוע - בשבת.

כאשר מלאו לרוד עשר שנים, אביו התחיל לדבר על שליחת הילד ללמוד בישיבת "תומכי תמימים" בליובאוויטש. הרוד היה ילד שקט של בית, ובנוסף לכך לא גיבור גדול - ואמו הצליחה "לקבל אותו" ולהשפיע על האבא לדחות את הנסיעה ללמוד לשנה שלימה.

לאחר המתנה של שנה, כבר היו מוכנים לנסיעה לליובאוויטש. זה נשמע פשוט, "מוכנים" - ר' ירוחם נאלץ לחפש שוב גמילות חסד. והפעם גמ"ח "גדול" להוצאות הנסיעה ומשהו לתת בידו של ה"בחור ישיבה" הקטן. נכון, לילד לא היו חייבים לקנות כרטיס רכבת. ה"סדר" באותם שנים היה שילד עני נסע כ"נוסע תחת הספסל". היו תוחבים מטבע לידו של מבקר הקרון והוא היה דוחף את הנוסע הקטן תחת הספסל ומסתיר אותו מאחורי חבילה, כך שמפקח הכרטיסים היה "צריך" לא להבחין בו. אבל לעצמו ר' ירוחם היה חייב לקנות כרטיס "במחלקה השלישית". לגבי ר' ירוחם היתה זו הוצאה גדולה - כרטיס הלוך ושוב.

גם לאמו של מי שעתיד להיות בחור-ישיבה היתה עבודה רבה: לתקן ולהטליא כמה בגדים (וכמו אימא יהודיה מסורה, תחבה חוטים באמצעות מחט והשקתה את הבגדים הבלויים בדמעות חמות של אמא); איכשהו היא תקנה גם את הבגד העליון, והעיקר: ממעיל ישן וקרוע של ר' ירוחם 'הפכו' (מלמטה למעלה...) עבור זלמן-שמעון'קע מעיל חורף שנועד "לשנים ארוכות".

והחשוב היה פשוט מאד: כיון שזלמן שמעון'קע הולך וגדל, תפרו את המעיל מלכתחילה באורך כזה שיגיע לו עד עקביו. כך הוא יוכל ללבוש אותו כמה שנים טובות. למעשה, הרוד השתמש במעיל לא רק כבגד שמגין מהקור: הוא שימש אותו בישיבה גם כשמיכה, ככרית וגם

כ"שמיכת פוך". החיסרון היחיד היה שבהיותו ארוך כל כך המעיל "טבע" בבוץ עד כדי כך שחלקו התחתון התקשה כמו קרש...

באותם ימים, אחותו הגדולה של זלמן שמעון כבר עברה והרוויחה מעט כסף. היא קנתה לעצמה שמיכה חדשה וגם כבר היתה לה כרית – ואת השמיכה ואת הכרית האחות המסורה העניקה לאחיה הנער.

כך נאסף המטען של בחור הישיבה הקטן. הניחו שם גם שק תבן ("שמיכת פוך" לעניים בימים ההם) ועוד כמה הפצים דומים. כך נסע הילד בן האחת עשרה לליובאוויטש, ללמוד בישיבה. זלמן שמעון קע נסע ללמוד בישיבת "תומכי תמימים" בליובאוויטש בגיל אחת עשרה. היה זה בוודאי בשנת תרע"א לערך. בעצם, הישיבה היתה מיועדת בעיקר לתלמידים יותר מבוגרים, בחורים שכבר מסוגלים ללמוד דף גמרא. וגם תלמידים-מועמדים מסוג זה היו יותר מאשר הישיבה יכלה לקלוט. שמה הטוב של הישיבה ושל תלמידיה נפוצו על פני ערים ועיירות רבות ומשכו בחורים מקרוב ומרחוק.

ואולם הנהלת הישיבה לא היתה יכולה לנעול את שערי הישיבה גם מפני שטף התלמידים הצעירים יותר. היא לא היתה מסוגלת לדחות את בקשות התחנונים של הורים חסידיים ששאפו לראות את ילדם ב"דלת אמות" הקדושות של ישיבת ליובאוויטש. הנהלת הישיבה קבעה אפוא שיעורים גם לנערים הצעירים מאד. קראו להם "חדרים". אבל בגלל הגירעון הגדול בתקציב הכספי של הישיבה היה זה בלתי אפשרי לספק לתלמידים הצעירים החזקה מלאה על חשבון הישיבה. ההורים (או מקורות אחרים) היו צריכים לספק חלק גדול מהעלות המינימאלית. המחיר היה: כחמישה רובל לחודש לתלמיד מסוג זה.

לגבי ר' ירוחם, אביו של זלמן-שמעון קע, שממלאכתו כמלמד השתכר בקושי בשביל "לחם ודייסה", סכום כזה היה למעלה מהפנטזיה הכי רחוקה שלו. למזלו, בן-עיר מרוגצ'וב שהיה גם בבחינת קרוב (דומני שהיה זה החסיד והרב הנודע ר' גרשון חן ע"ה), לקח על עצמו לשלוח לישיבה את הרובלים הספורים שנדרשו לאחזקתו של זלמן-שמעון.

הודות לכך, הילד הרוגצ'ובי הצעיר היה תלמיד "מלא" של "תומכי תמימים". בעד הרובלים הספורים הללו הוא היה "דייר" מלא באחת האכסניות בליובאוויטש שבעד כך וכך קופיקות סיפקה לו "סעודות" יומיות; וזה הספיק גם לכיסוי הוצאות נוספות כמו כניסת הבגדים וכדומה. וכך, מצבו של זלמן שמעון היה משביע רצון במידה רבה.

נכון, בעל האכסניה (אם זכרוני אינו מטעני קרו לו בערע קאדאנער) היה קבצן די "רציני" ומ"העסק הגדול" שלו הצליח לפרנס את בני ביתו באותה רמה (אם לא למטה מזה) שבה האכיל את ה"דיירים" שלו. לדוגמה: הקופיקה השלימה האחת ומחצית הקופיקה שהדוד היה צריך לשלם בעד ארוחת בוקר באכסניה, לא הספיקו לכוס חלב מלא. במקרה כזה, הכסף לא היה מספיק גם לפיסת הלחם השחור. בעל האכסניה חילק אפוא את כוס החלב למחצה, לשליש ולרביע.

איך הוא הצליח לערוך חלוקה כל כך מדויקת? פשוט מאד: הוא מדד את הכוס בקש, לאחר מכן שבר את הקש לשני חצאים שווים בדיוק ואת שני החצאים שבר שוב לשניים. כך הוא היה

יכול למדוד לדייר שלו רבע כוס חלב. לאחר מכן, לפי חשבון הפרוטות מדד לו כמה כפיות של גבינת קוטג' דלילה שהתלמיד הצעיר עירב יחד ובצירוף פרוסת הלחם סעד את ארוחת הבוקר שלו.

ובואו לא ניכנס כאן לפרטים של ארוחת הערב באכסניה – ה"קרופניק", המרק והמטעמים הרומים שלעתים קרובות היו בשריים... על פי ההלכה. משם, משכב הלילה של זלמן-שמעון כבר היה נוח למדי, הודות לשמיכה ולכרית של אחותו והשק שהיה מלא בקש ותבן.

ימי המנוחה הללו לא ארכו הרבה. הרובלים הספורים הגיעו לישיבה חודשים אחדים בלבד. מן הסתם גם הקרוב הטוב לא הצליח לחסוך יותר את מעט הכסף. בכל מקרה, עבר שבוע ועוד שבוע. זלמן-שמעון'קע המשיך להיות סמוך על שולחן האכסניה בעוד בעל האכסניה מצפה בכיליון עיניים לתשלום – אך לא דובים ולא יער. החוב גדל ובעלי הבתים של האכסניה חשו שכך אי אפשר להמשיך.

בעלת הבית קראה, אפוא, לזלמן-שמעון'קע ובאכזבה מהולה בצער נתנה לו להבין: הם היו מאושרים אילו כזה תלמיד יקר היה נשאר אצלם בבית והיו שמחים לספק לו את כל צרכיו, אבל הכל יודעים בליובאוויטש כמה מרה ודלה ההכנסה שלהם מהאכסניה. ומאחר שהפסיקו לשלוח עבורו כסף, הם לא יכולים להמשיך ולאפשר לו לגור אצלם, למרות שזה מאד מצער אותם. הצרה היא שכבר חייבים להם הרבה כסף!...

בקיצור, בעלת האכסניה הודיעה לילד בצער, כי מן הראוי להשאיר אצלה את השמיכה ואת הכרית כמשכון על החוב שעולה הרבה יותר מאשר המשכון שווה... זלמן-שמעון'קע השקט והעדין הנהן בראשו בעצב, אסף שק קטן ממה שנותר מ"רכושו" (מעט הבגדים המטולאים, שק התבן וכד') ויצא עם החבילה אל הזאל הגדול של הישיבה.

נסיעה בחזרה הביתה לא עלתה על דעתו: לא היה בידו כסף להוצאות הדרך והוא גם לא רצה לנסוע הביתה. הוא השתלב היטב בסדר החיים וברוחה של הישיבה; הוא למד בהנאה ובעונג, חש ש"תומכי תמימים" היא הבית שלו וההנהלה ומגידי השיעור היו שבעי רצון ממנו.

למעשה, זלמן-שמעון'קע לא היה יחיד במצב הזה. היתה קבוצה די גדולה של תלמידי "חרר" שבצורות שונות 'התחלקו' אל תוך הישיבה, במשך הזמן 'אולו' ההכנסות הצדדיות ואיכשהו היו מוכרחים לסדר אותם עם קומבינציות מקומיות. עם כל העניות של עיירה כמו ליובאוויטש והגירעונות הגדולים של הישיבה, ילדי ה"חררים" בכל זאת לא נשארו "על פני המים".

לכל לראש דאגו לזלמן-שמעון'קע לאכילת "ימים". במאמץ רב הוא השיג בתחילה שניים ואחר כך שלוש וחצי "ימים". יותר מזה הבעלי-בתים העניים של ליובאוויטש לא יכלו לספק. בשבתות וביום נוסף הוא אכל עם עוד מספר תלמידים אצל הרבנית רבקה (הרבנית של הרבי מהר"ש נ"ע). היו אלה "ימים" טובים ומופלאים – המאכלים עצמם היו טובים וטעימים, ובעיקר הם נהנו מאד מהיחס האמתי החם מצידה של הרבנית שהחייטה אותם עם תשומת הלב הרואגת שלה בעת הארוחות.

בנוסף לכך, באותם ימים כבר היתה פעילה מאד "אגודת הנשים" סביב הישיבה בניהולה של

הרבנית שטערנא שרה (הרבנית של הרבי הרש"ב נ"ע), שהיתה מספקת בבקרים מיני מזונות (הם ה"קוכנס" המוכרים היטב) לילדי ה"חרר", וגם היה לה מטבח גדול ופעיל שבו כל הילדים חסרי ה"יום" אכלו צהרים – שהיה מוכר בישיבה בשמו הקצר: "זופ" [מרק].

אמת, עם כל זה עדיין חסרו לזלמן-שמעון'קע כמה "ימים" וארוחות יומיות כדי להשלים מחזור תזונה שבועי מלא (כלומר, מינימאלי) – וגם התלמיד הצעיר, השקט והעדין מצא "אמצעים צדדיים". למשל, הוא שמע שבישיבה יש תלמידים בודדים ממשפחות אמידות ואפילו עשירות. הם אכלו וישנו באכסניה מיוחדת עם שירות טוב יותר. ואחד מחבריו לחש לו סוד שגם אצלם אפשר לקבל "יום". כלומר, התלמידים בני הנגידים לקחו אתם לאכסניה תלמידים עניים ונתנו להם "לאכול ימים" על חשבונם.

זלמן-שמעון'קע התאזר בגבורה והחליט למשש את הרופק אצל תלמיד מוכר היטב ב"תומכי תמימים" של אותם ימים: ר' משה גורארי. ללא יותר מדי הכנות ודברי תחנונים זלמן-שמעון'קע פנה לתלמיד האמיד ואמר: "משה, אוכל לקבל אצלך 'יום' לאכול? אין לי מספיק 'ימים'."

ענה לו ר' משה: לקחת תלמיד נוסף לאכול באכסניה הוא איננו יכול, כי כמה שרק אפשר הוא כבר חילק "ימים" באכסניה לקבוצה של ילדי-ישיבה אחרים. אלא מאי, הוא יכול לתת לו במקום "יום" כסף: הוא יתן לו כל שבוע כך וכך מטבעות והוא כבר יקנה לעצמו מזון.

זלמן-שמעון'קע התמלא שמחה מהצעה שכזו. שמחתו היתה כפולה: ראשית, הוא יוכל לקנות לעצמו מה שירצה ושנית, הוא יחסוך את כל התחושה הלא ביתית שילד שקט וביישן חש בשולחנות האכסניה הרועשים.

בלית ברירה, כאשר קבוצה של תלמידים צעירים בכל זאת נשארה ללא ארוחת ערב וזה לא היה קל ללכת לישון על קיבה ריקה, היו חייבים "לחטוא" ועוד לגרור ל'חטא' את בחורי הישיבה האמיתיים. על פי "חוקי" הישיבה, ילדי החרדים לא היו יכולים ליהנות ממטבח הישיבה שהיה מיועד עבור בחורי הישיבה האמיתיים המבוגרים.

אבל במצב קריטי, כאשר הבחורים הבחינו שכמה ילדים "שליחים" מסתובבים סביב חדר האוכל הגדול והם "למדו" מפניהם ומעיניהם מה הם מחפשים כאן – כאשר המשגיח הקפדן (הכלכלן) פנה הציידה... או אז הבחורים דחפו לשולחן שעמד בקצה ליד הדלת חתיכה גדולה של כיכר לחם (ולפעמים גם משהו עם הלחם), ובתוך כך קרצו לילדים השליחים שהבינו מיד מה עליהם לעשות. הם חטפו את הלחם במהירות, הסתירו אותו בכנף בגד רחב (שלבשו במיוחד לצורך המשימה הזו) ו... היידה, אל שאר החברים, לערוך את סעודת הערב.

הרוד היה מספר כי בין השליחים הנמרצים הללו הצטיין החבר והידיד הקרוב שלו, מי שאחר כך התפרסם כלמדן, חסיד וראש ישיבה ר' יהודא עבער הי"ד. הוא סיפר כי "יודע עבער" לא ניחן רק בראש נדיר של עליון, אלא גם ב"ידי זהב" והיה "חברה-מן" גדול לבצע גם משימה שכזו. אבל פעם אחת, כאשר "יודא עבער" הצעיר רץ עם מטמון הלחם תחת בגדו, הוא בדיוק נתקל בכלכלן הקפדן. הלה לא חשד בשום דבר אבל מרוב פחד מפני המשגיח, "יודא" פרץ בצעקה, הרים את ידיו כלפי מעלה וה"אוצר" נשמט ונפל...

במה שעות מ"יומא אריכתא" של רב

מאת הרב יהושע דובראווסקי ז"ל

פורסם ב"די אידישע היים", ותורגם מאידיש ע"י הרב משה שי' מרינובסקי

השעות הספורות המתוארות להלן מתוך עבודת הרבנות האינטנסיבית של הרה"ג הרה"ח ר' זלמן שמעון דווארקין ז"ל, מהוות השתקפות מדויקת של כל יום חול רגיל – שהחל בשעת בוקר מאד מוקדמת והסתיים בשעת לילה מאד מאוחרת – כפי שראה מישהו שניסה, עד כמה שהיה אפשר, להיות לעזר. העובדות והרגעים המתוארים נלקחו מהמציאות; רק שבגלל סיבות מובנות פרטים חיצוניים שונים שונו או הושמטו, והסדר הכרונולוגי לא נשמר.

אלמלא החוש הבלתי רגיל של הרב בסדר, לא ניתן להבין איך הוא הצליח לנהל כזה "יומא אריכתא" – וכל יום חול היה אצלו "יומא אריכתא" עם אינספור שאלות, בעיות, סכסוכים, ענינים של הצלה וסיוע ומי יודע מה!

בסביבות השעה חמש לפנות בוקר קייצי: הרב בקושי הספיק ליטול ידיים והטלפון כבר "קורע" את השקט של הבוקר. מצלצל עסקן, בחינת רב, ממנצ'סטר, אנגליה. האם הוא יודע מתי בדיוק הרב פוקח עיניים לפנות בוקר? לאו דווקא. הוא פשוט לא חישב טוב את הפרש-הזמן בין אנגליה וניו-יורק. יש לו שאלה מאד חשובה, בעיה של פיקוח-נפש, ואם כן איך אפשר לשים לב לשעה? הוא עשה לרב "טובה" – הניח לו לומר ברכות השחר. לאחר מכן הרב ענה לו על השאלה. לבסוף הרב רק אמר בחייד: "ולוזה אתם קוראים פיקוח נפש?"...

הרב יושב במטבח שלו לסדר הלימוד של לפנות בוקר. בין השיעורים היומיים היה הלימוד בזוהר הק' (אגב: כמה שהרב היה רחוק מלהראות התפעלות, הוא לא "התאפק" מלדבר בהתלהבות על לימוד זוהר: "כל פעם חשים יותר חיות בכל מילה של הזוהר". והוא סיפר: כ"ק אדמו"ר הרש"ב נ"ע אמר לתמים חסידי ב"חידות" שכאשר מגיעים לשנים הללו (אותו חסיד חצה את "שנות האמצע") צריך ללמוד יותר זוהר).

הרב יושב רבוק לספר, אך לא לזמן רב. פעמון הדלת מצלצל (הוא כבר "צרוד" למדי מצלצול בלתי פוסק). הרב הרים את הגבות, כדרכו: "אהא, כן, השוחטו! הדלת נפתחה. השוחט הוציא בזוהרות את ה'חלף' הגדול. לאחר מכן עוד אחד. ואחר כך שלישי. הרב בדק אותם, חייד ואמר: "טוב!" וכאשר הדלת היתה פתוחה לרגע, נדחק פנימה בחור ישיבה תמים מגודל. הוא עומד בכתפיים של הכנעה וממתין. "נו, מה רצית?" שואל הרב. והבחור מספר: הוא מגיע לכאן בדרכו חזרה מהמקוה. שם הוא, כנראה, החליף את הטלית-קטן שלו... והעיקר: בארבע-כנפות המוחלף יש שאלה על הציצית... "נו, בחור חברה'מן. תראה לי את הציצית..."

קומקום היתה הקטן במטבח כבר רתח והתקרר. דבר רגיל. הרב מעמיד אותו שוב על התנור וחוזר ופותח את הספר בעיניים מתגעגעות. כאשר הקומקום השמייע את סימן השריקה, צלצול

הטלפון "ענה לו", ופעמון הדלת "הצטרף" בקולו הצרוד. גם זה דבר רגיל. (ואכן הרב אמר שהוא חייב להיות "קל כנשר ורץ כצבי" – וכזה הוא היה עד שנותיו האחרונות). הרב העמיד את כוס התה המהביל, פתח את הדלת ולקח את שפופרת הטלפון. דיברה אשה צעירה. בני הזוג נישאו לא מכבר, מבעלי התשובה. היא רק הספיקה לומר "רב יקר" והרב שמע איך היא מתייפחת בככי קורע לב ששובר את המילים שלה שנאמרות באנגלית בתוספת של איריש רצוצה. הרב הבחין מיד במי מדובר: "הגברת פ', כן? שוב בעיות עם הבעל? נו, כבר היו "פעם אחת" בעיות! – אבל אחרי כעס שנמשך כמה ימים, הבעל עזב אמש בלי לומר מילה ולא חזר הביתה ללון... "נו, נו, תרגעי. אסור לאבד את העשתונות עד כרי כך. בעזרת ה' הכל יסתדר. בואי מחר בשעה שש. אני אצלצל לבעלך".

בחדר הקרמי ישבו והמתינו שני יהודים. הם בוודאי ראו את המודעה על הדלת עם זמני קבלת הקהל הקבועים, אבל כל אחד מהם התנצל. הרב חייב לסלוח, זה דחוף, אין ברירה. האברך, שליח של הרבי במרחקים, מוכרח לנסוע תיכף בחזרה. מדובר בענין שנוגע לחיים של משפחה גדולה ומסופעת – והרבי הורה לו לשאול את הרב, הרב דווארקין. הענין סודי – והרב נכנס עם האברך למטבח. הם התעכבו שם זמן ממושך. כשיצא בפנים מאושרות, השליח נפרד מהרב, הודה לו מאד ו... לא היה יכול לשלוט בעצמו: הוא חיבק חזק את הרב שהפטיר בחיוך – "אומרים שאתה בעל מוחין..."

השני, יהודי מבוגר מחסידי פולין, נענה: "רבי, אל תכעסו עלי שאני מטריד אתכם כבר עכשיו, לפנות בוקר. אין לי למי לפנות לעזרה. רק אתם יכולים לעזור לי". הרב הזמין גם את היהודי הזה לתוך המטבח. אולי בכל זאת יצליח לחטוף כוס תה חם. היהודי סיפר סיפור ארוך: רוצים לזרוק מהדירה אותו ואתו החולה. למה? כבר חדשים שהם לא שילמו שכר דירה. אין להם מספיק. לאחרונה לא מזדמן ריווח כלשהו. ומה שהם מקבלים מה"ביטוח לאומי" מספיק בקושי לאוכל. "ברצוני לשאול את הרב: מותר על פי דין לזרוק אותי מהדירה כאשר אני מקווה שהשי"ת יעזור לי ואוכל לשלם?"

הרב ענה: "בוודאי שה' יעזור לך. כעת לא אתעמק בהלכה אבל שכר דירה מוכרחים לשלם, לא לדחות יותר מדי. משהו חייבים לתת". הרב פנה אל "כיס הצדקה" (אחד הכיסים הפנימיים של הבגד העליון שלו היה "שמור" לכספי צדקה. ואולי שניים?). והוא החל למנות משם שטרות כסף: "כמה אתם משלמים שכר-דירה לחודש?" והרב הגיש לו עכור כמה חדשים. היהודי לא זז. "לא, כבוד הרב. אינני יכול לקחת!" הרב ציוה עליו לקחת בטון ששילב טוב ולב ומעין כעס: "שזה יהיה גמ"ח לתקופה ארוכה. לכו לשלום ותשלמו בעד הדירה...".

הרב פתח שוב את הזוהר הק' בהתלהבות. אחז את הראש, כדרכו, בין שתי הידיים – והטלפון שוב טרטט. הפעם הוא הרים את השפופרת, ענה מהר והשאיר את השפופרת תלויה. השקט שהשתרר אפשר לרב לזרום בלימודו בניגון חרישי נעים ועסיסי.

ברגע שהרב לקח את הטלית והתפילין והתכוונן ללכת לבית הכנסת להתפלל – הטלפון חזר וטרטט. אישה צעירה, זמן קצר אחרי החתונה, מבקשת מהרב רחמים: היא ובעלה חייבים לבוא

לרב להודות לו – שהרב יקבע להם זמן. הרב בקושי הצליח לפטור את עצמו. בימים הללו הוא עוסק מאד והוא מקבל את התודה שלהם על ידי הטלפון בלב שלם. אי"ה בשמחה שלהם הוא ידבר אתם אישית.

מה קרה? לפני מספר שבועות, כמה ימים לאחר החתונה של האשה הצעירה עם בחור חסידי נעלה, היא באה לרב נסערת. הרב שאל אותה בדאגה: "מה קרה? משהו חלילה לא בסדר ביניכם?", האשה אמרה שהכל ב"ה בסדר. אלא מאי? היא התחנתה עם בעלה ללא שום אמצעים כספיים. שניהם בורדים, עניים. היתה להם חתונה שקטה וצנועה והרב סידר קידושין (והיא לא יודעת שבשקט הרב סייע גם להוצאות החתונה). הבעל לומד בכולל והיא מקווה להשתכר מהוראה. בינתיים אין רהיטים. וחסרים עוד דברים. בני הזוג שמחים זה בזה. אבל קרה משהו שבו הם לא משתווים. הזדמן לה לקנות זוג וילונות לשני חלונות הדירה שפונים לרחוב.

היא הורידה קצת כסף מהסכום הקטן של מתנות החתונה וקנתה את הוילונות. אך בעלה טוען שהיא אכן יכולה לעשות בכסף כרצונה אבל לפי דעתו וילונות הם "מותרות" ("לוקסוס" מיותר). כך מלמדת החסידות, אבל לה לא מתחשק להחזיר. הוילונות זולים וגורמים לדירה העלובה להראות הרבה יותר טוב.

נתן לה הבעל עצה: כיון שהיא כל כך רוצה, שתשאל על כך את הרב. הרי הוא לגביהם לא רק רב אלא גם כמו "סבא" מסור. והיא באה, למרות שהיא מתביישת ונסערת. אבל היא שואלת את הרב, כי הוא כל כך טוב כלפיהם. הרב שאל מה מחירים של הוילונות. ואז נתן לה את הכסף ומיד הבהיר, שאסור לה לסרב לקחת, כי זו מתנת החתונה האישית שלו "לדרורן דרשה לא מסרבים – כך תאמרי לבעלך!..."

הרב כבר לקח את הטלית ותפילין שלו כדי ללכת להתפלל בבית הכנסת, פתח את הדלת ואז שני היהודים שהגיעו קראו: "אוי, הרב, במחילה, רק שתי מילים".

– מה למשל?

– יש בינינו סכסוך גדול ו...

– אתם מעוניינים בדין תורה?

– לא אנחנו סומכים על חוות דעתכם, אנחנו מקבלים על עצמנו לעשות כפי שהרב יחליט.

– נו, תטלפנו בסביבות השעה שתיים עשרה.

– אבל אחד מאתנו נוסע מיד, בעוד שעה, לחוץ לארץ.

– נו, תבואו אלי כאשר הלה יחזור.

– כן, אבל הנסיעה תלויה בפקס שלכם.

– אם כן, איך זה יהיה? מה רצונכם ממני?

– עצה...

– לאחר ששמעתי את ה"כמה מילים" שלכם, עצתי שתאפשרו לי ללכת להתפלל. וכאשר

תחליטו מה אתם יכולים לעשות, אראה מה אני יכול לעשות בנושא.

המרחק מביתו של הרב לבית הכנסת של "770" הוא "שתי פסיעות", אבל לא מעט זמן עבר עד שהוא נכנס לבית הכנסת. פשוט: היו לו מספר "מלווים" שערכו אותו. האחד: "יסלח לי הרב, רק שאלה קצרה מאד - בעצם שתיים". מישהו אחר דחף לידו של הרב חבילה גדולה, "ר' ח' מקליפורניה שלח אתי את התכניות של המקוה שהוא בונה. הוא מוכרח לקבל בדחיפות את ההוראה של הרב". השלישי, פרופסור דתי, מוציא מכיסו הפנימי פאה נכרית של גברים. הוא מבקש לדעת אם אפשר לצאת בכך ככיסוי הראש במסירת הרצאה באוניברסיטה רחוקה עם הנהגות משונות. ועוד כמה יהודים עצרו את הרב בדרכו מהכניסה לבית הכנסת עד למקום התפילה שלו.

לאחר התפילה, בעת קיפול התפילין, כבר התקבץ חוג של יהודים - ואלו שהיו להם שאלות דיסקרטיות חיכו ברחוב, ליד ביתו.

וכאשר הרב התקרב לביתו, בסביבות השעה עשר, האחייך (שבא לסייע לרב) ישב צמוד לטלפון וכבר רשם צרור שאלות טלפוניות רחופות; כמה עסקנים-גבאים המתינו כבר לאסיפה עם הרב בענין דחוף (שנקבעה לשעה עשר); רב צעיר ועלם גבוה חיכו בקשר לגירות ובפינה עמד יהודי זקן עם חבילה תחת בית שחיו.

הרב סקר את כל העומדים במבט מהיר ובחיוך מיוחד פנה אל היהודי הזקן: "א, ר' יונתן, מה שלומכם?!" ולקח את החבילה: "אתם הראשונים בתור אצלי"...

כאשר הרב ברק את העוף השחוט בחבילה והיהודי הלך לדרכו, הרב הסביר למה ליהודי הזה יש בעיניו חשיבות כזו: "הוא כמעט איש פשוט. לא בן תורה גדול, שגר באמריקה כבר כחמישים שנה. הוא מעולם לא טעם שום בשר משום שחיטה - הוא אוכל רק בשר עוף שהוא עצמו מוביל אל השוחט והוא עצמו מכשיר. וכל פעם שיש שאלה על עוף הוא עצמו מביא את השאלה לרב - נסיעה של שעתיים הלוך וחזור... נו, כמה יהודים כאלה יש לנו?" וכך נמשך יומו של הרב עד שעת לילה מאוחרת.

שונות

ועד לבנין אהל
במקום מ"ב של ב"ק ארמו"ר מרנא ורבנא
הרב יוסף יצחק
יצוקללה"ה נבג"מ זי"ע הב"מ
שניאורסאהן מליובאוויטש

הועד: הרב שמואל הלוי לעוויטין, הרב אלי' סימפסאן, הרב משה דובער ריבקין
הרב ניסן טעלושקין, הרב מאיר אשכנזי, הרב ירחמיאל בנימינסון
הרב ישראל דוייקאבסאן, הרב שלמה אהרן קורנובסקי, הרב משה לייב ראדשטיין

ב"ה. כ"ד כסלו תשי"א

ברוקלין נ.י.

כבוד ידידינו הנכבד וו"ח אי"א

הרב מוה"ר זלמן שמעון שי' דווארקין

שלום וברכה!

בוה הננו מאשרים קבלת השתתפותו לבנין האהל הקדוש, שני אלפים פרנק, ע"י ידידנו
הנכבד וו"ח אי"א מוה"ר סעדי' שי'.
וזכותו הקדוש והטהור של הוד כ"ק ארמו"ר הרה"ק נבג"מ יגן עליו וב"ב להושע בהדרוש
לכאו"א בגשם וברוח.

בכבוד וברכה,

בשם הועד לבנין האהל הק'

הרב משה לייב ראדשטיין

...

מרכז לעניני חינוך

ב"ה

לכבוד אנ"ש התמימים דאירלאנד

ברכת השם עליהם ושלומכן יסגא

בוה אנו מאשרים כי קבלנו בעד מחנה ישראל את הסך הנ"ל תשרי ה'תשי"ב

פונט 1 מאיר איטקין; 1 פונט נחום וואלסאוו; 1 פונט משה מאראזאוו; 16 שילינג לייב

איידעלמאן; 10 שילינג ישראל דוכמאן,

ס"ה 4 פונט, 6 שילינג.

תודה רבה וברכת כט"ס

הרב קווינט, מזכיר

ועד לבנין אהל
 במקום מ"ב של
 כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא
הרב יוסף יצחק
 זצוקללה"ה נב"מ זי"ע הכ"מ
שני אור סאָהן
 מליובאוויטש

הועד
 הרב שמואל הלוי לעוויטין הרב אלי' סימפסאן הרב משה דובער ריבקיין
 הרב ניסן טעלשקין הרב מאיר אשכנזי הרב ירמיהאל בנימינסאן
 הרב ישראל דוויקאכסאן הרב שלמה אהרן קורנובסקי הרב משה לוי ראזשטיין

Address: OHEL COMMITTEE, 770 Eastern Parkway, Brooklyn 13, N. Y. הכתבת:

ב"ה.
 כבוד ידידנו הנכבד ווי"ח אי"א הרב
 מוה"ר זלמן שמעון שי' דוואַרקין.
 שלום וברכה!
 בזה הננו מאשרים קבלת השתתפותו לבנין
 האהל הקדוש, שני אלפים פרנק, ע"י ידידנו הנכבד ווי"ח
 אי"א מוה"ר סעדי' שי'.
 וזכותו הקדוש והטהור של הוד כ"ק אדמו"ר
 הרה"ק נבג"מ יגן עליו ובי"ב להושע בהדרוש לכאן
 בגשם וברוח.
 בכבוד וברכה;
 בשם הועד לבנין האהל הק'
 הרב משה לוי ראזשטיין.
 כד נסבו תשי"א
 ברוקלין נ.י.
 4-272

מרכז לעניני הינוך
 770 איסטערן פארקווי ברוקלין נ.י.
 לכבוד אנ"ש התמימים דאירלאנד
 ברכת השם עליכם ושלומכן יסגיא
 בזה אסו מאשרים כי קבלנן בעד מחנ"י אח הסך הנ"ל
 חשרי ה'חשי"ב

פונט 1	מאיר איסקין
1 "	נחום וואלסאוו
1 "	משה מאראזאוו
שילינג 16	לויב אוידעלמאן
10 "	ישראל דוכמאן
פונט 4	שילינג 6

תודה רבה וברכת כמ"ט
 הרב קווינט מזכיר